

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

FENOMÉN SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ V ČESKÉ FILMOVÉ TVORBĚ

Diplomová práce

IVANA CHADIMOVÁ

Učitelství pro 1. stupeň základních škol a speciální pedagogika

Vedoucí práce:

doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

OLOMOUC 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Fenomén sluchového postižení v české filmové tvorbě vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a za použití pramenů uvedených v závěru diplomové práce.

V Sedleci dne 20. 4. 2016

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za jeho čas, podporu, trpělivost, inspiraci, diskuzi a za věcné připomínky.

Také bych chtěla poděkovat své dlouholeté kamarádce Monice Nemášové za to, že mi dokázala přátelsky, bez jakýchkoliv servítek, vždy vytknout zásadní nedostatky práce a následně navrhnout jejich správné řešení.

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SURDOPEDIE	8
2 KLASIFIKACE A ETIOLOGIE SLUCHOVÝCH VAD	13
2.1. Dle MÍSTA VZNIKU	13
2.2. Dle DOBY VZNIKU	15
2.3. Dle STUPNĚ POSTIŽENÍ	17
3 SOCIALIZACE	20
3.1. Vzdělávání	26
3.2. Volný čas	30
3.3. Profesní uplatnění	32
4 FILM	33
4.1. Historie kinematografie	33
4.2. Vývoj českého filmu	34
4.3. Tvorba filmu	34
4.4. Lidé s postižením ve filmové tvorbě	36
PRAKTICKÁ ČÁST	38
5 METODOLOGICKÝ POSTUP	38
5.1. Hlídač č. 47	39
5.2. Pupendo	53
5.3. Minulost	65
5.4. Diskuze	82
ZÁVĚR	85

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PUBLIKACÍ.....	86
SEZNAM PŘÍLOH	92

ÚVOD

Dnešní svět je zahlcen množstvím filmů, které se stávají každodenním společníkem snad každého z nás. Filmy nám umožňují nahlédnout do života jiných, vžít se do jejich příběhu. Díky filmům můžeme zažít taková dobrodružství, která bychom se v realitě snad ani neodvážili zkusit. Nabízí nám prostor k přemýšlení o našem životě, o společnosti a jiných věcech. Docela často nám nabízí vidět svět takový, jaký ve skutečnosti není. Někdy může mít člověk problém rozeznat, co je ještě realita a co už fikce. Filmy obsahují různá témata od bojových umění přes zvířata, alkoholismus, anarchismus, sériové vrahy až po cestování v čase.

Také sluchové postižení se začalo ve filmové tvorbě objevovat - *Srdce je osamělý lovec* (1968), *Bohem zapomenuté děti* (1986), *Nevidím zlo, neslyším zlo* (1989), *Čtyři svatby a jeden pohřeb* (1994), *Za hranicí ticha* (1996), *Minulost* (1998), *Pupendo* (2003), *Babel* (2006), *Goyovy přízraky* (2006), *Hlídač č. 47* (2008), *Ticho* (2010) a další. Problematika sluchového postižení zobrazená ve filmech pro nás může být novou výzvou. Ne vždy je totiž ve filmech vše reálně zobrazeno. Sluchovým postižením se také budeme zabývat v této diplomové práci.

V první kapitole se seznámíme s problematikou terminologie v surdopedii, vysvětlíme si, jaký je rozdíl mezi sluchovou vadou a poruchou, a také jaké základní termíny se využívají. Ve druhé kapitole si představíme různé klasifikace sluchových vad a k jednotlivým druhům si uvedeme i možné příčiny jejich vzniku.

Ve třetí kapitole si nastíníme, k čemu nám slouží sluch a kolik je v České republice osob se sluchovým postižením. Představíme si skupiny, kterými se v surdopedii hlouběji zabýváme, jaké možnosti mají osoby se sluchovým postižením v oblasti vzdělávání, jak tráví volný čas a také jaké je jejich pracovní uplatnění.

Čtvrtou kapitolu věnujeme filmu. Nastíníme si jeho historický vývoj a zaměříme se na vývoj filmu v českých zemích. Vysvětlíme si, jakými fázemi film musí projít, než se dostane k divákovi, kdo všechno se na tom podílí. Zaměříme se i na vyskytování osob s postižením ve filmové tvorbě.

Praktická část diplomové práce bude mít za úkol vyhledat a popsat scény, ve kterých se objevuje jedinec se sluchovým postižením. Zaměříme se na to, jakým způsobem komunikuje osoba se sluchovým postižením s okolím, zda jí zvolený způsob komunikace poskytuje maximální míru pochopení, jestli je osoba se sluchovým postižením

zobrazená ve filmu nějakým způsobem tímto postižením omezena a také jak se staví společnost právě k zobrazenému sluchovému postižení. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce se s touto problematikou zaměříme pouze na tři české filmy – *Hlídač č. 47* (2008), *Pupendo* (2003) a *Minulost* (1998).

Cílem této práce je zjistit, zda je obraz osob se sluchovým postižením v námi vybraných filmech reálně zobrazen.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část diplomové práce je věnovaná problematice týkající se terminologie používané v surdopedii, klasifikaci a etiologii sluchových vad, socializaci osob se sluchovým postižením. V poslední kapitole, ve které se zabýváme filmem, se zaměříme hlavně na vznik filmu u nás, na proces tvorby filmu a také na postižení ve filmu.

1 Surdopedie

Surdopedie je speciálně pedagogická disciplína zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním jedinců se sluchovým postižením. Její název se skládá ze dvou slov – latinského *surdus* – *hluchý* a řeckého *paideia* – *výchova*. V literatuře můžeme najít i jiné pojmy označující tento obor jako jsou surdopedagogika, pedagogika sluchově postižených nebo i surdologie.

Představuje multidisciplinární obor, neboť úzce spolupracuje se spoustou dalších oborů - obecně pedagogickými, psychologickými, biologickými, medicínou (audiologií, foniatrií, pediatrií, otorinolaryngologií – ORL, aj.), fonetikou, lingvistikou, elektronikou, fyzikou (akustikou), a dalšími. (Horáková, 2012)

V dřívější koncepci speciální pedagogiky prof. Sováka byla součástí logopedie, ze které se roku 1983 vydělila jako samostatný obor.

Hlavním cílem surdopedie je tedy všestranný rozvoj osob se sluchovým postižením během celého jejich života, s přihlédnutím ke specifickým potřebám, vyplývajícím z omezeného sluchového vnímání, tudíž ze snížené možnosti příjmu informací a také z odlišného způsobu komunikace. (Hrubý, 2010)

Sluchové postižení

Hartl (2004, s. 247) definuje sluchové postižení jako „*poruchu sluchu bez ohledu na typ a velikost ztráty*.“

Pod označením „sluchové postižení“ si většina lidí vybaví zpravidla jen snížení schopnosti slyšet. Ovšem tento termín v sobě zahrnuje širokou a složitou problematiku, která se týká velmi heterogenní skupiny osob. Existuje totiž mnoho stupňů a druhů sluchových postižení a jejich projevy jsou velice pestré. (Strnadová, 1998)

Pojem sluchové postižení zahrnuje tyto kategorie – osoby neslyšící, nedoslýchavé, ohluchlé, hluchoslepé a uživatele kochleárního implantátu. Každá z těchto kategorií představuje různorodou kvalitu, jejíž konkrétní strukturu limitují další faktory – věk, kdy

k postižení došlo, kvalita a kvantita sluchového postižení, péče, jenž jedinci byla věnována, jeho mentální předpoklady, přidružené postižení. (Hrubý, 2010; Souralová, Langer, 2005)

Sluchová porucha x vada

Je-li sluchové vnímání nějak narušeno nebo zcela znemožněno, užíváme termíny sluchová vada a sluchové postižení, které Potměšil (1999) vysvětluje takto:

- **Sluchová vada** – poškození orgánu či jeho funkce tak, že je snížena kvalita nebo kvantita slyšení.
- **Sluchové postižení** – širší termín zahrnující i sociální důsledky, včetně řečového defektu.

Někteří autoři používají ke slovu vada jako synonymum slovo porucha. Pojem **porucha sluchu** však vyjadřuje stav, kdy se na přechodnou dobu z důvodu onemocnění nebo změny sluchového orgánu zhorší sluch. Tyto změny lze léčit či opravit a po jejich odeznění je sluch znovu víceméně v normě. Kdežto **sluchovou vadou** je označován stav trvalého zhoršení sluchu, který nemá tendence se zlepšovat a může vést od lehké nedoslýchavosti až k úplné hluchotě. (Skákalová, 2011)

V surdopedické terminologii se můžeme setkat s těmito pojmy:

Hluchota „je chorobný stav, při němž je porucha slyšení tak velká, že sluch již nestačí pro styk s okolním světem“ (Hála, Sovák, 1962, s. 275). Může být úplná nebo částečná. Úplná značí naprostou ztrátu schopnosti vnímat zvuk. Částečná, též praktická hluchota, je ve vyhlášce č. 207/1995 (v příloze kap. IV, oddíl B) Ministerstva práce a sociálních věcí, která stanovuje stupně zdravotního postižení a způsoby jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory, vymezena jako stav, kdy „sluchově postižený vybavený sluchadlem vnímá zvuk mluvené řeči, ale nerozumí.“ Hluchota je ale mnohem více než pouhá lékařská diagnóza. Je to kulturní jev, v němž jsou navzájem pevně propojeny sociální, emocionální, lingvistické a intelektuální schémata a problémy. (Freeman, 1992)

Neslyšící formuluje Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. jako „osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které

ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.“ (§ 2 odst. 1)

Hluchoněmota je termín, jenž se užíval pro všechny kategorie sluchového postižení. Sovák a kol. (2000, s. 116) ji definují jako *„těžkou vývojovou vadu mezilidské komunikace, která se promítá ve složce impresivní (hluchota) a složce expresivní (němota)*. Dnes je tento pojem považován za nežádoucí a zastaralý, ale mezi laickou veřejností můžeme ještě zaznamenat jeho používání.

Zbytky sluchu označují neúplnou ztrátu sluchu, která dítěti nestačí ke spontánnímu vytvoření řeči a dospělému člověku nepostačuje ke vnímání a rozeznávání mluvních celků sluchem. V denním životě tudíž znamenají zbytky sluchu to samé co hluchota, ale pro reedukační a výchovnou péči jsou velice významným faktorem, nejen při výstavbě mluvené řeči.

U dětí, hlavně předškolního věku, se při opakovaném vyšetřování sluchu velmi často zjišťuje, že sluchu přibývá (sluchové zbytky se zlepšují). Je to dáno postupným vyzráváním nervového systému, který mimo jiné zlepšuje i podmínky pro rozvoj sluchové funkce. Také častější vyšetřování přispívá k procvičování sluchu. Zjištěné zbytky sluchu se ale naopak mohou zmenšit, či dokonce úplně ztratit. Právě kvůli tomuto můžeme říct, že zbytky sluchu jsou děj, který se může zlepšovat i zhoršovat, a ne stav. (Hála, Sovák, 1962)

Ohluchlost chápe Potměšil (1999, s. 10) jako *„ztrátu sluchu, která vznikla v období dokončování vývoje mluvené řeči nebo zasáhla přímo do již vytvořené mluvené řeči jako komunikačního nástroje. Při tomto postižení se řeč nevytrácí, bývá však postupně, zásadně deformována.*“

Nedoslýchavost je sluchové postižení, při němž je slyšení poškozeno do takové míry, že porozumění řeči samotným sluchem činí obtíže, ale není zcela nemožné (Moore, 1978). Sluch je zhoršený oproti běžnému sluchu, tudíž je částečně snížena schopnost citlivosti zvuku. Velkou část nedoslýchavých tvoří staří lidé, neboť zhoršení sluchu patří k fyziologickým důsledkům stárnutí.

Ušní šelesty odborně nazývány **tinnitus aurium**, jsou velmi nepříjemnou poruchou sluchu, při níž postižený vnímá zvuky, v jednom či obou uších, které se ve skutečnosti v jeho okolí vůbec nevyskytují. Tento zvukový vjem má různou výšku, hlasitost, charakter i trvání. Trpí jimi jak osoby se sluchovou vadou, i zcela neslyšící, tak normálně slyšící jedinci. Tinnitus může být příznakem i jiného onemocnění. (Hložek, 2012; Hrubý, 1999)

Hluchoslepota (někdy se používá i v podobě „slepohluchota“) je souběžné poškození zraku a sluchu různého stupně, charakteru i etiologie. Jedinec s tímto duálním postižením nemusí mít tedy úplnou ztrátu obou smyslů. Častější než úplná ztráta je současné zhoršení těchto smyslů. (Hlaváčová, 2007; Hrubý, 1999; Hrubý, 2010)

„Postižení každého člověka s hluchoslepotou je zcela individuální a je závislé na době vzniku, délce projevu smyslového poškození, na jeho stupni a intelektuálních předpokladech hluchoslepeho jedince.“ (Hlaváčová, 2007, s. 3)

Sluchadlo je nejdůležitější pomůckou pro sluchově postižené, u nichž jsou zachovány alespoň minimální zbytky sluchu. Jde o elektronickou pomůcku, která má za úkol zesilovat zvuk, především řeč. Máme mnoho typů sluchadel. Ty můžeme rozdělit do dvou skupin - podle konstrukčního provedení a velikosti (brýlová, kapesní, závěsná, zvukovodová) a podle systému zpracování zvuku (analogová, digitální).

Kochleární implantát představuje elektronickou sluchovou náhradu voperovanou do vnitřního ucha, určenou pro lidi s velmi těžkým sluchovým postižením, i pro lidi zcela neslyšící. Těmto jedincům, prostřednictvím přímé elektrické stimulace sluchového nervu uvnitř hlemýžďe vnitřního ucha, zprostředkuje sluchové vjemy. Kochleární implantát tvoří část implantovaná (svazek elektrod zavedený do hlemýžďe) část vnější (mikrofon, řečový procesor a cívka). Osoba s implantátem může po dlouhodobé rehabilitaci dokonce rozumět mluvené řeči či telefonovat. (Hložek, 2012; Jedlička, 2007; Kašpar, 2008)

V odborné literatuře převážně medicínsky orientované se můžeme setkat i s těmito pojmy, které se využívají především v lékařské praxi:

- **anacusis** (surditas, hluchota) – žádné zvukové vnímání

- **autoacusis** – nepřiměřeně hlasité vnímání vlastního hlasu; takto postižení mluví nápadně tiše
- **diplacusis** – odlišné vnímání tónu
- **hyperacusis** – přecitlivělost na všechny zvukové podněty z okolí, poměrně vzácné
- **hypoacusis** (nedoslýchavost) – snížení sluchové ostrosti
- **schizacusis** – vnímání pouze neperiodických šumů, ne však tónů a řeči

(Strnadová, 1998)

2 Klasifikace a etiologie sluchových vad

Kritérii určujících dělení sluchových poruch je mnoho. Tomu odpovídá i bezpočet různých klasifikací. Uvedeme si tři základní dělení sluchových vad, které se v odborné literatuře nejčastěji uvádějí – dle místa vzniku vady, stupně postižení a období, kdy k sluchové vadě došlo. Také si zároveň uvedeme i příčiny těchto stavů.

2.1. Dle MÍSTA VZNIKU

V závislosti na tom, kde se nachází léze (místo, ve kterém je organické postižení) a místa, kde vzniká sluchová porucha, rozlišujeme poruchy periferní a centrální.

PERIFERNÍ poruchy

1) Převodní (konduktivní)

Příčina se nachází v zevním či středním uchu. Je při ní špatně přenášen zvuk do vnitřního ucha. Jelikož není poškozena funkce kochley - je zachováno kostní vedení, a proto samotná převodní porucha nemůže způsobit úplnou hluchotu. Většinou tito pacienti slyší hlavně hlasitější zvuky, proto v těchto případech velice pomáhá zesílení nebo hlasitější řeč. Často je převodní porucha doprovázena výtokem z ucha či bolestí v uchu.

Nejčastější příčinou je ucpání zvukovodu mazovou zátkou (nahromadění ušního mazu a jeho následné ztuhnutí) a akutní nebo chronický zánět středního ucha. Převodní poruchu může způsobit také cizí těleso ve zvukovodu, otoskleróza (přestavba kosti labyrintu), perforace (proděravění) bubínku, infekce, alergie, malformace ucha, úrazy hlavy (rozpojení nebo zlomení sluchových kůstek), zvětšená nosní mandle způsobující poruchu ventilace středouší přes Eustachovu trubici, nádor ve středouší, poranění středoušní dutiny, vrozené vady středouší apod.

Převodní poruchy nikdy nevedou k úplné hluchotě. Většinou je lze medikamentózně či chirurgicky zmírnit nebo zcela odstranit. (Freeman, 1992; Horáková, 2012; Hrubý, 2010; Jedlička, 2007)

2) Percepční (senzoneurální)

Vznikají postižením vnitřního ucha (hlemýžďe) či sluchového nervu. Percepční porucha představuje daleko závažnější problém, z hlediska diagnostiky i léčby, než porucha převodní. „*Může způsobit všechny stupně ztráty sluchu od lehké nedoslýchavosti až po praktickou či úplnou hluchotu.*“ (Strnadová, 1998, s. 64)

Někteří autoři dále dělí percepční poruchy na *kochleární (nitroušní)* – ty jsou lokalizovány přímo v hlemýždi, jde o poruchu přeměny zvuku v elektrický signál a *retrokokleární (suprakochleární)* – až za hlemýžděm ve sluchovém nervu nebo dráze.

Percepční poruchy způsobují vedle zeslabení zvuku i jeho zkreslení. I po zesílení může být hlas jenom stěží srozumitelný a při zesilování zvuku se může objevit náhlý nárůst vnímané intenzity až na úroveň bolesti – tzv. práh nepříjemného poslechu. Často je u dospělých přítomen i tinnitus.

Percepční poruchy vznikají například při poškození sluchu nadměrným hlukem, nádorech sluchového nervu, vrozených syndromech a sdružených vadách na podkladě genetické poruchy, jako komplikace při zánětu mozkových blan, průušnic nebo dalších bakteriálních či virových infekcí, vlivem některých ototoxických látek – i léků (některá chemoterapeutika a antibiotika), asfíxií¹ při prodloužených porodech, krvácení do kochley, velice nízká porodní hmotnost u nezralých novorozenců (pod 1000 g). V neposlední řadě mezi ně patří i stařecká nedoslýchavost (presbyakuzie), ke které dochází postupným odumíráním vláskových buněk ve vnitřním uchu. (Freeman, 1992; Horáková, 2012; Hrubý, 2010; Jedlička, 2007)

3) Smíšené (kombinované)

Jsou kombinací převodní poruchy s percepční. Nejčastější příčinou bývá dlouhotrvající chronický zánět středouší, při němž vlivem působení bakteriálních toxinů posléze dojde i k poškození vnitřního ucha – k původní převodní poruše se připojí i porucha percepční. (Freeman, 1992; Horáková, 2012; Jedlička, 2007)

CENTRÁLNÍ poruchy

Představují komplikované defekty postihující korový a podkorový systém sluchových drah, jež zapříčiňují neobvyklé zpracování zvukového signálu v mozku.

Jedlička (2007) řadí mezi centrální poruchy sluchu akustickou agnozií a slovní hluchotu.

- ✓ **Akustická agnozie** – stav vznikající při poruše obou primárních centrálních korových analyzátorů v Heschlových závitech. Může jít o vrozenou poruchu nebo o posttraumatický stav – oboustranné poškození je ale velice vzácné. Pacient pouze

¹ „přerušování dodávky kyslíku do organismu“ (Roztočil, 2008, s. 263)

zaznamená přítomnost či absenci zvuku, ale není schopen rozlišit kvalitu zvuku. Projevuje se to neschopností poznat a diferencovat řeč nebo obecné zvuky.

- ✓ **Slovní hluchota** – oboustranné poškození nejvyšších sluchových korových oblastí, odpovědných za dekodování řeči. Osoba s touto poruchou není schopna porozumět řeči, ale dokáže odlišit obecné zvuky. I toto onemocnění je velmi ojedinělé.

2.2. Dle DOBY VZNIKU

VROZENÉ (hereditární)

1. **dědičné** neboli **geneticky podmíněné** – příčinou bývá genetická zátěž v rodině dítěte.
 - **Děděné autozomálně recesivně** – existuje zhruba 30 genů, které mohou mít vliv na vrozený stav sluchu. Jelikož od rodičů vždy geneticky získáváme dvojici znaků, tak pokud dítě získá od obou rodičů poškozené znaky některého z těchto 30 genů, vznikne právě porucha sluchu.
 - **Dominantně dědičné** - porucha genetické informace přenášená z generace na generaci. Tento druh vrozené sluchové vady je ovšem vzácný.
 - **Nesyndromické – izolované** – s rozdílným genetickým původem a náhodným výskytem, kdy je sluchová vada jediným postižením (např. mutace genu connexin 26, jež je důležitý pro normální funkci vnitřního ucha).
 - **Syndromové** – objevují se společně s jinými vadami v syndromech (Usherův syndrom, Alportův syndrom, Pendredův syndrom, Tracher-Collinsův syndrom, syndrom CHARGE, Waardenburgův syndrom, apod.). (Freeman, 1992; Horáková, 2012; Lejska, 2003)
2. **kongenitálně získané**
 - **prenatální** - vzniklé vlivem negativních jevů na plod během intrateurinního vývoje, hlavně v 1. trimestru těhotenství (negativní vliv RTG záření, léčba matky antibiotiky s ototoxickým účinkem, užívání toxických látek, metabolická onemocnění matky např. cukrovka, infekční onemocnění matky - zarděnkami, spalničkami, toxoplasmózou, syfilidem, aj.).

- **perinatální** - vzniklé během porodu nebo bezprostředně po něm (předčasný nebo déletrvající porod, porodní hmotnost dítěte pod 1500g, hypoxie² či asfyxie, krevní inkompatibilita, těžká novorozenecká žloutenka). (Lejska, 2003; Leonhardt, 2001)

ZÍSKANÉ (postnatální) – vznikají v průběhu života převážně vlivem nemoci či úrazu

- a) **prelingvální** – vznik před fixací mluvy a jazyka (do 6 – 8 let). Řeč se dále nevyvíjí, a dokonce se rozpadají i získané řečové stereotypy. Z hlediska komunikace se dítě dále vyvíjí jako neslyšící.

K poruše může dojít např. při infekčních chorobách (zánět mozkových blan, příušnice, horečnaté stavy, herpetické infekty, spalničky, zarděnky), úrazech hlavy, onemocnění centrálního nervového systému, mechanickém poškození mozku, hnisavých zánětech středního ucha apod.

Poruchy vzniklé ještě před ukončením vývoje řeči jsou mnohem závažnější než poruchy sluchu vzniklé až po fixaci řeči. (Lejska, 2003)

- b) **postlingvální** – ztráta sluchu po spontánním vytvoření řeči (Moore, 1978). Komunikační schopnosti těchto osob jsou závislé hlavně na těžkosti sluchové vady, sociálním prostředí, schopnosti jedince komunikovat mluveným slovem a také na způsobu rehabilitace.

Možnými příčinami, při kterých dochází k postlingvální vadě sluchu, jsou poranění hlavy a vnitřního ucha, degenerativní choroby, dlouhodobé (několik hodin denně v průběhu několika let) působení silného hlukového zatížení (nad 85 dB), akustické trauma, zánětlivá onemocnění způsobující defekt vnitřního či středního ucha, alergie, sluchová únava, hormonální či imunitní onemocnění a další. (Lejska, 2003)

Předpokládá se, že přibližně polovina vad sluchu je „získaných“ (infekce, drogy, zranění). Zbylé vady jsou pravděpodobně genetického původu, ale jen málokdy to lze prokázat. (Freeman, 1992)

² „nedostatečný přísun kyslíku plodu“ (Sovák a kol., 2000, s. 129)

2.3. Dle STUPNĚ POSTIŽENÍ

Podle Nováka (2004) neexistuje mezi audiology při hodnocení tíže sluchové vady absolutní shoda. Stále se ještě můžeme setkat i s vyjádřením velikosti sluchové ztráty podle Fowlera (Příloha č. 1) z roku 1936, který ztrátu vyjadřuje v procentech. Musíme si ale uvědomit, že v době, kdy tato kritéria navrhoval, existovala pouze jedna sluchadla, která nebyla tak výkonná jako dnešní digitální sluchadla. A proto dnes, kdy už máme k dispozici velmi kvalitní digitální sluchadla, musíme nahlížet na Fowlerovy procentní údaje trochu jinak. (Hrubý, 1998)

Sedláček v 70. letech 20. století vypracoval pro účely posudkové služby pro sociální zabezpečení hodnocení tíže sluchových vad (Příloha č. 2) a podobnou klasifikaci, jako on, navrhli o dvacet let později (r. 1991) Northern a Downs. Jinak hodnotí populaci dětskou a jinak dospělou. Autoři posuzují podle PTA³, kterou vyjadřují na frekvencích 500, 1000, 2000 a 4000 Hz. (Novák, 2004)

Hodnocení tíže sluchové vady dle Northern a Downs (Novák, 2004, s. 10)

Děti	Stupeň nedoslýchavosti
0 – 15 dB HL ⁴	normální sluch
16 – 25 dB HL	lehká nedoslýchavost
26 – 30 dB HL	mírná nedoslýchavost
31 – 50 dB HL	středně těžká nedoslýchavost
51 – 70 dB HL	těžká nedoslýchavost
71 dB HL a více	velmi těžká nedoslýchavost
Dospělí	Stupeň nedoslýchavosti
0 – 25 dB HL	normální sluch
26 – 40 dB HL	mírná nedoslýchavost
41 – 55 dB HL	středně těžká nedoslýchavost
56 – 70 dB HL	středně těžká až těžká nedoslýchavost
71 – 90 dB HL	těžká nedoslýchavost
91 dB HL a více	velmi těžká nedoslýchavost

³ PTA = hodnocení ztráty měřené v dB

⁴ HL = Hearing Loss, Hearing Level – sluchová ztráta

Jelikož dítě nedovede ve sdělení domyslet slova tak jako dospělý, který má dokonale rozvinutou řeč, potřebuje mít k stoprocentnímu rozumění řeči normální HL. Proto i lehká sluchová vada dětem působí potíže s rozuměním.

Jednou z nejznámějších klasifikací je klasifikace z roku 1980 podle Světové zdravotnické organizace (WHO), která hodnotí též dle PTA, ale jen na frekvencích 500, 1000 a 2000 Hz. Vypočítá se tímto způsobem:

$$\text{HL (500 + 1000 + 2000 Hz) : 3} = \text{ztráta v dB}$$

Světová zdravotnická organizace přijala v roce 2001 další klasifikaci stupňů poruch sluchu, která podává u jednotlivých poruch i jejich funkční projevy, v praxi ale není moc užívána. (WHO, 2008)

Tabulka 1: Klasifikace sluchových vad dle WHO (Horáková, 2012)

Ztráta v dB	Stupeň vady
0 – 25 dB HL	normální sluch
26 – 40 dB HL	lehká nedoslýchavost
41 – 55 dB HL	střední nedoslýchavost
56 – 70 dB HL	středně těžká nedoslýchavost
71 – 90 dB HL	těžká nedoslýchavost
91 dB a více	velmi těžká nedoslýchavost

Snaha o jakékoliv posouzení tíže nedoslýchavosti pomocí HL je obtížná a hodnocení se musí snažit postihnout všechny faktory (tíži, dobu vzniku, sociální adekvátnost, u dětí prelingválně neslyšících i nadání pro řeč).

Pro zajímavost ještě uvedeme klasifikaci sluchových vad vytvořenou r. 1996 Mezinárodním úřadem pro audiofonologii (BIAP – Bureau International d'AudioPhonologie):

Normální sluch – sluchová ztráta do 20 dB

Lehká nedoslýchavost – sluchová ztráta 21 – 40 dB

Střední nedoslýchavost

- první stupeň – sluchová ztráta 41 – 55 dB
- druhý stupeň – sluchová ztráta 56 – 70 Db

Těžké postižení sluchu

- první stupeň – sluchová ztráta 71 – 80 dB
- druhý stupeň – sluchová ztráta 81 – 90 dB

Velice závažné postižení sluchu

- první stupeň – sluchová ztráta 91 – 100 dB
- druhý stupeň – sluchová ztráta 101 – 110 dB
- třetí stupeň – sluchová ztráta 111 – 119 dB

Úplná ztráta sluchu – sluchová ztráta 120 dB a více.

(www.biap.org)

3 Socializace

Sluch patří k jednomu z nejdůležitějších informačních zdrojů člověka. Umožňuje nám přijímat zvukové informace z okolí - tyto informace jsou potřebné jak pro rozvíjení sociálních vztahů, tak i k lepší orientaci v prostředí. Pomocí odposlechu se člověk může připravit na obdobné situace a přirozeně se učí mluvený jazyk. Sluch jako jediný smysl zůstává neustále aktivní. Zvukové podněty na nás působí i ve spánku, mohou nás probudit (Pulda, Lejska, 1996).

Sluchem určujeme nejen předměty, ale i práci strojů, činnost lidí, přemísťování či transport objektů. Zvuky nám případně signalizují, že v části prostředí, kterou vnímáme, se nachází např. neviditelné objekty. Zrakem postupně vnímáme z prostředí jen jeho jednotlivé části, zatímco zvuky vnímáme současně. Sluch tedy napomáhá i k celkově hlubšímu a komplexnějšímu obrazu okolního světa. (Solovjev, 1977)

Možná proto má mnoho slyšících lidí představu, že neslyšící žijí v neustálém zoufalství z osobní ztráty. Není však vůbec žádný důvod, toto si myslet. Neslyšící mají většinou pocit nějaké ztráty až v okamžiku, kdy narazí na přístup slyšící společnosti k neslyšícím lidem. (Freeman, 1992; Strnadová, 1998)

Podle Vágnerové (2012) je v České republice přibližně půl milionu nedoslýchavých a neslyšících, což činí zhruba 5 % populace. Převážně jsou to starší lidé, jejichž sluch se zhoršil až s přibývajícím věkem. Asi 0,15 % populace má vrozenou nebo v dětství získanou sluchovou vadu a u 11 – 40 % sluchově postižených se vyskytuje ještě další postižení.

Hrubý v roce 2009 upravil údaje ze souhrnu z roku 1998. Jeho odhad související s celkovým počtem sluchově postižených osob, z nichž značnou část tvoří starší lidé, je 1 000 000 osob. (Hrubý, 2010)

V roce 2008 zpracoval Odbor statistik rozvoje společnosti ČSÚ ve spolupráci s ÚZIS Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007, kde na straně 15 uvádí počet osob se sluchovým postižením jako 74 700. Do tohoto počtu však byli zahrnuti pouze lidé se sluchovou ztrátou větší než 41 dB. (Anon, 2008)

V publikaci od Freemana (1992) se můžeme ještě dočíst, že asi 60 % neslyšících dospělých uzavře manželství, z nichž si 85 – 95 % bere neslyšícího partnera. Manželství, ve kterém jsou oba partneři neslyšící, bývají stabilnější než smíšená manželství – tedy slyšící a neslyšící partner. Rozvodovost ve srovnání se slyšící populací je obdobná. Zhruba 10 % neslyšících dětí má neslyšící rodiče. V rodinách s neslyšícími rodiči, se ve více než

90 % případů používá ke komunikaci znakový jazyk, v mnoha případech kombinovaný s mluvenou řečí.

Socializaci neslyšících může do jisté míry ovlivnit řada faktorů: kdy ohluchli, kdy se u nich začalo s rehabilitací, jaká je velikost sluchové ztráty, zda jim byla poskytnuta časná obousměrná komunikace v rodině, jaké měli školní vzdělání nebo jaká je jejich vrozená inteligence a osobnost. Nelze tedy vyloženě říct, jak se projevují všichni sluchově postižení, ale nastíníme, čím se někteří neslyšící mohou „odlišovat“. (Freeman, 1992; Vymlátilová, 2007)

Odlišnost v chování

Osoby s těžkou sluchovou vadou prelingvální mívají zvláštní chování pramenící z obtíží v porozumění. Mnohdy nepochopí, co se od nich očekává, jak mají vhodně zareagovat. Obtížněji se sociálně orientují, těžko chápou význam různých situací, nerozumějí souvislostem určitého dění, hůře se orientují v mezilidských vztazích. Mohou být méně empatictí, mívají problémy v porozumění druhým, v pochopení jejich pocitů, názorů, postojů. Převážně se řídí hlavně svými aktuálními pocity a potřebami. Problémy se sebeovládáním přecházejí i do dospělého věku.

Nesnadné porozumění řeči je při kontaktu se slyšícími největší zátěží. Někdy se mohou objevit zlostné a výbušné reakce, pramenící ze stresu navozeného obtížností porozumění. Sluchově postižení se mnohdy mohou vzhledem k obtížnosti vzájemné komunikace cítit nejistí, bezmocní či méněcenní a omezí sdělení pouze na výměnu nejdůležitějších informací.

Osoby se sluchovým postižením si často neuvědomují, jak působí jejich chování na ostatní a mnohokrát je to ani nezajímá.

Mluva u většiny neslyšících je velice špatná. Vyskytují se časté abnormality v rytmu, dýchání, rychlosti, výšce a hlasitosti. Ovšem bez ohledu na nedostatky pokládá většina neslyšících umění mluvit a odezírat za velice užitečné.

Pro přijatelnou sociální adaptaci je poměrně velkou překážkou právě nápadnost v chování, neschopnost ovládat své projevy a jednat očekávaným způsobem. Mají tendence chovat se impulzivně, bez rozmyslu, s nepřiměřeným úsilím. Soustředí se na vlastní aktuální uspokojení, mívají menší zábrany a sklon k afektivním výbuchům. Jejich emoční ladění se promítne i do jejich mimiky a pantomimiky. Z hlediska majoritní společnosti jsou tyto projevy chování posuzovány negativně, jelikož neodpovídají

běžnému standardu a mohou být pro okolí nepříjemné. Tento negativní postoj majoritní populace můžeme mít za následek další prohlubování nejistoty a zhoršení sebevědomí u sluchově postižených. (Vágnerová, 2012)

Jiný úhel pohledu na problematiku sluchového postižení

Jak vyplývá z výše uvedeného, v 90 % se rodí děti se sluchovými vadami slyšícím rodičům. Neslyšící rodiče, považují své neslyšící dítě za úplně normální a v jeho výchově neshledávají žádný problém. Neslyšící matka má snahu být vždy dítěti na dohled nebo mu do zorného pole dává různé zajímavé podměty, velmi brzy naváže s dítětem kontakt pomocí znakové řeči a vytvoří si s ním tak i silné citové pouto. Díky tomu má neslyšící dítě neslyšících rodičů normální podmínky pro svůj rozvoj. Kdežto v případě narození neslyšícího dítěte do slyšící rodiny, kdy rodiče většinou nejsou připraveni na tuto možnost, dochází k určitým problémům a vyrovnávání se s touto skutečností. (Freeman, 1992; Strnadová, 1998; Vymlátílová, 2007)

RODIČE NESLYŠÍCÍCH DĚTÍ

Být rodičem jakýmkoli způsobem postiženého dítěte je postižením samo o sobě. „*Dokud slyšící rodiče nevědí o hluchotě dítěte, nemohou se přizpůsobit jeho specifickým potřebám. Dítě je pak podstatně méně zásobeno senzorickými a citovými podněty.*“ (Strnadová, 1998, s. 121).

Vada sluchu dítěte změní celý život rodiny. Rodiče se často nemohou s postižením dítěte vyrovnat a mnohdy ho pokládají za vlastní selhání. Převážně neví, jak s dítětem komunikovat, jak je vychovávat. Mohou i nechtěně dávat dítěti najevo jeho odlišnost či řečové nedostatky. Většinou si nedovedou představit, jakou pozici bude zaujímat jejich dítě ve společnosti, co od něj mohou čekat. Je pro ně těžší vkládat do svého dítěte naději a očekávání. Na neslyšící děti by ale měla být kladena stejná měřítko a očekávání jako na děti slyšící. S lidmi, kteří dítěti pomáhají, se obvykle setkávají více matky než otcové, a proto budou pravděpodobně i matky více zatíženy odpovědností za dítě. Z toho může vyplynout i nerovnováha v pochopení a postojích. Je dobré, když rodiče naváží kontakt s neslyšícími a posílí tak u svého dítěte (ale i u sebe) pocit, že i jako neslyšící může dokázat spoustu skvělých věcí, a že být neslyšící není nic nepříjemného. Rodičům jistě pomáhá i kontakt s dalšími rodiči, kteří jsou v obdobné situaci a vyměňují si tak navzájem své zkušenosti. (Doušová, 2014; Freeman, 1992; Hrubý, 2010; Vymlátílová, 2007)

SLYŠÍCÍ DĚTI NESLYŠÍCÍCH RODIČŮ

Jestliže se narodí slyšící dítě neslyšícím rodičům, jsou stavěni do zcela neznámé situace. Někteří rodiče si z obav, jak se budou se slyšícím dítětem dorozumívat nebo jak je naučí mluvit, mohou přát raději dítě neslyšící, ke kterému by měli jazykově blíž. Jiní si po svých zkušenostech přejí slyšící dítě. Můžeme se setkat např. s názory, že slyšící dítě bude v lepší situaci, bude mít bezproblémovější život či lepší pracovní možnosti než pokud by bylo neslyšící.

Slyšící děti pocházející z neslyšících rodin, jejichž rodiče používají znakový jazyk, vyrůstají jak v bilingválním tak i v bikulturním prostředí. Mluvenou řečí se ztotožňují se slyšícími, znakovým jazykem komunikují s neslyšícími a začleňují se tak i do jejich světa.

Za mateřský jazyk považují Český znakový jazyk - setkávají se s ním už od narození. V osvojování mluveného českého jazyka nemívají obtíže, neboť s ním přicházejí do kontaktu také od útlého věku, ať už od slyšících prarodičů, jiných příbuzných či učitelů. Tyto děti bývají znalé i světa Neslyšících. Už v dětství se setkávají s jinými neslyšícími, navštěvují kluby neslyšících se svými rodiči nebo svým rodičům tlumočí. Mnozí se v dospělosti věnují profesi tlumočnicka znakového jazyka nebo se jinak zapojují do práce s neslyšícími. Někteří však v dospělosti znakový jazyk nemusejí dále využívat a mohou i ztratit zájem o svět Neslyšících.

Řada slyšících potomků hluchých rodičů se ráda setkává s dalšími slyšícími lidmi, kteří mají obdobné zkušenosti a zážitky jako oni. Proto bylo založeno v 80. letech 20. století v USA sdružení CODA (= Children of Deaf Adults). Postupně vznikala tato národní sdružení i v dalších státech. V roce 2008 vzniklo také v České republice („CODA – slyšící potomci neslyšících rodičů, o. s.“) Národní organizace CODA pořádají různé mezinárodní konference, při kterých jsou představovány programy jednotlivých národních sdružení a kde se dospělí slyšící potomci neslyšících rodičů mohou setkat s dalšími lidmi s podobným životním osudem. (Horáková, 2012; Hrubý, 2010; Redlich, 2008)

NESLYŠÍCÍ JAKO KULTURNÍ MENŠINA

Lidé, užívající znakový jazyk, kteří se cítí být příslušníky jazykové a kulturní menšiny, chtějí být označováni jako „Neslyšící“ s velkým N. Neslyšící sdružuje nejen velmi snadná vzájemná komunikace, ale i podobné problémy či osudy. Příslušníky této jazykové a kulturní skupiny mohou být i nedoslýchaví a ohluchlí uživatelé znakového jazyka či slyšící děti neslyšících rodičů anebo tlumočníci. Aby se člověk stal členem komunity, musí s ní cítit sounáležitost a také být přijat ostatními členy. Společenství

Neslyšících má vlastní společenské zvyklosti, tradice, historické kořeny a hodnotová měřítko.

Neslyšící potřebují vše vnímat vizuální nebo hmatovou cestu, mají jiný způsob komunikace než slyšící a z toho také vycházejí některé jejich zvyky. Ty můžou někdy způsobit nepříjemné nedorozumění s lidmi slyšícími, kteří s těmito odlišnými projevy chování nejsou seznámeni.

- U neslyšících jsou četné tělesné doteky brány jako samozřejmost - upozornění dotykem ruky, paže, ramene, u mužů i na hrudi (avšak doteky na hlavu, záda či ramena zezadu jsou brány jako nezdvořilé).
- Během komunikace je třeba stále s neslyšícím udržovat zrakový kontakt. Odejít bez řádného rozloučení se považuje za velice nezdvořilé.
- Pokud někoho vezmeme za ruku v okamžiku kdy znakuje, považuje se to za agresivní akt. Stejně tak je nevhodné odvrátit se od partnera během komunikace, aniž bychom ho upozornili.
- Neslyšící obvykle své myšlenky vyjadřují přímo a slyšící to může mnohdy zaskočit.
- Po zaklepání na dveře rovnou otevírají dveře a nečekají na vyzvání, protože je nemohou slyšet.
- Pokud vstupujeme do místnosti, ve které neslyšící soustředěně pracuje, signalizujeme příchod rychlým zapnutím a vypnutím světla.
- V komunitě neslyšících je naprosto přirozené s každým si tykat – vychází to z charakteru znakového jazyka.
- Když si chtějí neslyšící popřát dobrou chuť, poklepu na stůl a ostatní vnímají tyto vibrace; cinknutí skleniček nahrazují přituknutím hřbetu ruky.
- Místo v místnosti si neslyšící vybírá hlavně podle toho, aby měl co největší přehled o dění v prostoru, viděl na dveře a nejlépe neseděl naproti oknu – byla by ztížena možnost odezírání. Nemá rád prostor za zády, neboť nemá jeho zrakovou kontrolu.
- Jelikož je ironie u slyšících vyjadřována především intonací hlasu, neslyšící ji nechápou, ale mají vlastní podobu ironie a humoru. Vyjadřuje se ve znakovém jazyce, mimice vypravěče nebo v pohybu - hlavně popisují vzájemné zkušenosti se slyšícími.

(srov. Homoláč, 1998; Hudáková, 2005; Hrubý, 1999; Hrubý, 2010; Strnadová, 1998)

UŽIVATELÉ KOCHLEÁRNÍHO IMPLANTÁTU

Dne 19. ledna 1987 byla u nás provedena první implantace kochleárního implantátu pacientovi, který ohluchl v dospělosti. V současné době je v České republice implantováno přes 800 pacientů, dětí i dospělých, přičemž dětí se v Česku implantuje dvakrát více než dospělých. Neslyšící lidé mají převážně ke kochleárním implantacím negativní postoj. Radikální členové společenství Neslyšících odmítají kochleární implantáty, protože ohrožují zkušenosti a tradice neslyšícího světa. Mnozí členové komunity Neslyšících se snaží slyšící rodiče od kochleárních implantací odradit a zase naopak slyšící společnost naléhá na neslyšící rodiče, aby své dítě implantovat nechali. Implantace zmenšuje šance neslyšících dětí na přijetí ze strany společenství Neslyšících. Neslyšící využívají každý nezdařený případ kochleární implantace jako důvod k tomu, aby rodiče kochleární implantát u dětí odmítli. Naopak slyšící společnost předkládá úspěchy operací pro doporučení implantací u všech neslyšících dětí. Můžeme se však setkat také s názorem, že děti by nejdříve měly vyrůst a až pak se samy rozhodnout, zda se implantovat či nikoliv.

Implantace je začátek dlouhodobé a většinou i velice obtížné rehabilitace, při které se neslyšící učí rozpoznávat jednotlivé zvuky a přiřazovat k nim jejich význam. Člověka s kochleárním implantátem nemůžeme pokládat za normálně slyšícího člověka – pokud si odloží procesor, stává se z něj opět neslyšící. Kdyby osoba s implantátem neměla např. delší dobu přístup k bateriím, jež jsou k fungování procesoru nezbytně nutné, neslyšela by a její řeč by se začala postupně rozpadat.

Kochleární implantát dráždí přímo nervová vlákna sluchového nervu. Díky tomu získá sluchový vjem takovou informaci, která umožní rozvoj řeči. Při komunikaci s osobou s kochleárním implantátem je třeba k ní mluvit tváří v tvář a dobře artikulovat, protože většina uživatelů kochleárních implantátů si v porozumění řeči pomáhá odezíráním ze rtů. Většina implantovaných využívá kochleární implantát nejen jako pomůcku k odezírání, ale mnohdy řeči rozumí i bez zrakové kontroly. Dokonce asi 30% dětí dokáže mluvit s blízkou osobou i pomocí telefonu. Najdeme však i uživatele, kteří s kochleárním implantátem spokojeni nejsou – buď jim vůbec nepomáhá, nebo jen minimálně.

Naprostá většina rodičů preferuje komunikaci mluvenou řečí (lepší domluva s dítětem, snazší přístup ke vzdělání) a proto volí možnost implantace. (Hrubý, 2010; Chvátalová, 2012; Chute, Nevis, 2002; Motejzlíková, 2009)

3.1. Vzdělávání

Výběr vzdělávacího zařízení pro dítě se sluchovým postižením je na rodičích či zákonných zástupcích. Děti mohou být vzdělávány ve školách pro sluchově postižené, být integrovány do běžné či speciální (pro jiný druh postižení) školy.

Možnost vzdělávat se ve školách pro sluchově postižené mají děti už v předškolním věku, kdy mohou navštěvovat mateřské školy pro sluchově postižené, které fungují při základních školách pro sluchově postižené. Tyto školy jsou však mnohdy vzdálené od domova až desítky kilometrů a každodenní dojíždění může být pro dítě a jeho rodinu zatěžující a náročné. Proto rodiče pro své dítě mohou zvolit internátní pobyt nebo ho zařadit do školy běžného typu.

V současnosti je kladen důraz na integraci jedinců s postižením do společnosti, kdy jsou děti s postižením často zařazovány do běžných škol.

Průcha, Walterová, Mareš (2009, s. 107) definují integrované vzdělávání jako: *„Přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby...Má různé stupně: od oddělených speciálních tříd na běžné škole až po individuální zařazení žáků do libovolné školní třídy.“* V procesu integrace získávají podporu pouze žáci zdravotně postižení, a to prostřednictvím různých pomůcek, individuálního vzdělávacího plánu (ten upravuje vzdělávání) nebo asistenta pedagoga. Žák se převážně přizpůsobuje možnostem školy.

Ve školním roce 2016/2017 vejde v platnost nová legislativa, jejímž cílem je společné vzdělávání. Novela školského zákona zde nově upravuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi tyto žáky řadíme ty, *„kteří k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta“*. (Školský zákon ve znění zákona č. 82/2015 Sb. §16 odst. 1) Podpůrná opatření jsou vyjmenovaná v této novele školského zákona v §16, který zároveň stanovuje, že na tato opatření bude mít žák ze zákona nárok.

Převažují názory, že běžná škola je pro dítě více náročná než škola speciální, ale že dítě lépe připraví pro společenské i pracovní uplatnění ve slyšící společnosti, a také mu umožní více sociálních zkušeností a dovedností. (Vymlátilová, 2007)

Před desítkami let převažovaly názory, že do běžných škol mohou být integrovány pouze děti s lehčími sluchovými vadami. Například Pöhle (1982) se domníval, že do běžné školy mohou chodit děti středně a lehce nedoslýchavé s oboustrannou nedoslýchavostí a také jednostranně nedoslýchaví nebo jednostranně ohluchlí. Jeho domněnku můžeme doplnit zjištěním Freemana (1992): „*děti, které se podařilo integrovat, mají obvykle větší zbytky sluchu, větší IQ, jsou lépe vzdělány, pocházejí z vrstev s vyššími příjmy a mají srozumitelnější mluvu.*“ To ještě Freeman (1992) doplňuje tvrzením Hartmana, že čím je sluchová vada těžší, tím je zařazení mezi slyšící spolužáky problematičtější.

V dnešní době, kdy se technické vybavení rychle vyvíjí kupředu a také názory společnosti na osoby s postižením se mění, už není začleňování dětí s postižením do běžných škol raritou. V roce 2007 provedl Langer (2008) šetření, které mělo za cíl zjistit aktuální pohled na integraci dětí se sluchovým postižením. Z tohoto výzkumu vyplývá, že v České republice jsou v běžných školských zařízeních nejvíce zastoupeny děti se středně těžkou a těžkou nedoslýchavostí. Ovšem tento výzkum zjistil i překvapivý počet integrovaných dětí s diagnostikovanou hluchotou. Počet těchto dětí byl téměř stejný s počtem integrovaných dětí s lehkou nedoslýchavostí.

Z těchto výsledků je tedy zjevné, že v dnešní době se do běžných školských zařízení vedle žáků s lehkou nedoslýchavostí zařazují i žáci s těžkou nedoslýchavostí nebo hluchotou. (Langer, 2008; Horáková, 2012)

Mezi žáky s těžšími sluchovými postiženími a žáky intaktními však může vzniknout jistá komunikační bariéra. Ta může mít za následek omezení navazování kontaktů mezi žáky se sluchovým postižením a slyšícím kolektivem. V důsledku toho nemusí být naplněna jejich potřeba socializace, nebudou v kolektivu úspěšní a ocitnou se na jeho okraji. Podpůrná opatření počítají s možností tlumočnicka do znakového jazyka ve třídě, ale ne ve všech situacích chtějí žáci komunikovat prostřednictvím „prostředníka“. Obecně tedy můžeme předpokládat, že čím bude sluchové postižení menší, tím bude integrace úspěšnější. Naopak škola speciální nabízí žákům takové prostředí, které je přizpůsobené jejich vadě, a také specifický přístup, jež tito žáci potřebují. Dítě zde ovšem nemá tolik příležitostí pro komunikaci s intaktními dětmi. (Vymlátilová, 2007)

V České republice je evidováno 13 škol pro sluchově postižené. Některé tyto školy, ale mají problémy s nedostatkem žáků, a tak se začínají zaměřovat převážně na žáky s narušenou komunikační schopností či autismem. Základní vzdělávání žáků se sluchovým postižením, „*kterí se vzdělávají ve třídách nebo školách s upraveným vzdělávacím programem, může s předchozím souhlasem ministerstva trvat deset ročníků*“ (zákon

č. 82/2015 Sb. § 16 odst. 9). Školy pro sluchově postižené této možnosti využívají. První stupeň tak žáci plní od 1. do 6. třídy a druhý 7. až 10. ročníkem. Ve třídách je také snížen počet žáků. I v těchto školách se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, na jehož základě si škola vypracuje svůj školní vzdělávací program, do něj zařazuje i speciální vyučovací předměty jako je například logopedie nebo znakový jazyk.

Skutečnost, že se neslyšící děti až z 90 % rodí slyšícím rodičům, má dopad i na jejich úroveň znakového jazyka. Většina z nich totiž nedosáhne takové úrovně ovládání znakového jazyka, aby jej mohla dále plynule využívat. Neslyšící děti pak po nástupu do školy mají minimální komunikační dovednosti. V tomto jsou děti neslyšící, při nástupu do školy znevýhodněny oproti žákům slyšícím, kteří již plynule využívají alespoň jeden jazyk. U neslyšících dětí je otázkou, jakým způsobem je začít vyučovat, a který jazyk (znakový či český), považovat za jejich primární (Strong, 1988). Ve školách pro sluchově postižené se můžeme setkat s různými komunikačními přístupy – orální přístup, bilingvální nebo totální komunikace.

Orální přístup

Soustředí se zejména na aktivní zvládnutí mluveného jazyka. Hlavním cílem orální metody je rozvinutí mluvené řeči na takovou úroveň, aby byla osoba se sluchovým postižením schopna komunikovat se svou rodinou i slyšící společností co nejlépe a nedošlo tak k její komunikační izolaci.

Mezi orální metody můžeme zařadit např. auditivně-verbální metodu, která je nejrozšířenější, dále pak třeba aurálně-orální metodu, mateřskou reflexní metodu van Udena aj. Většina těchto přístupů je založena především na sluchovém tréninku, vizuální percepci mluvené řeči (odezírání) a dlouhodobé a soustavné individuální logopedické péči.

Velice přínosný je orální přístup pro nedoslýchavé děti, u nichž se dá využít zachovalých zbytků sluchu. Žáci těžce sluchově postižení vypuštěním vizuálněmotorických prostředků z komunikace ztrácejí možnost plnohodnotně komunikovat. Zcela neslyšící žáci budou sice lépe mluvit, avšak po opuštění školy se jejich mluva značně zhorší. Jejich písemný projev můžeme přirovnat k písemnému projevu cizince, který se učí český jazyk, ale nikdy nedosáhne úrovně rodilého mluvčího.

Pedagogická praxe ukázala, že pokud se nerespektují individuální potřeby a schopnosti daného dítěte, není většinou orální přístup dítěti ku prospěchu a může mít až negativní následky. Často se stává, že orálně vzdělávání neslyšící nemají vlastní identitu. (Horáková, 2012; Hrubý, 1999; Krahulcová, 2002)

Bilingvální přístup

Je založen na přenosu informací ve dvou jazykových kódech – v českém znakovém jazyce a v českém jazyce. Znakový jazyk je hlavním vyučovacím jazykem a také je mu vyčleněn samostatný vyučovací předmět. S českým jazykem se žáci převážně seznamují zejména v grafické formě a to při čtení a psaní. Tyto jazyky nejsou využívány současně a ani nejsou bezprostředně a přesně překládány.

Cílem bilingválního přístupu je v první řadě dokonalé osvojení psané podoby českého jazyka. Neslyšící absolventi kvalitních škol s bilingválním programem nemluví moc srozumitelně, přesto jim rodiče a nejbližší okolí většinou bez problémů rozumí. Tito jedinci nemívají žádný problém ve styku se slyšícími ani se svou hluchotou. (Horáková, 2012; Jabůrek, 1998; Krahulcová, 2002)

Totální komunikace

Představuje spojení orálních a manuálních způsobů komunikace. Mezi tyto složky patří mluvená řeč, psaná forma českého jazyka (čtení, psaní), odezírání, znakový jazyk, gestikulace, mimika, prstová abeceda a další. Tyto složky se navzájem kombinují, spolupůsobí. Žádná z těchto složek nemá přesně vymezen obsah či dobu trvání. Vždy je třeba brát ohled na individuální předpoklady dítěte.

Totální komunikace se snaží o co nejvyšší možnou úroveň zvládnutí českého mluveného jazyka v produkci i reprodukci. Jelikož je třeba zajistit harmonický vývoj osobnosti, snaží se totální komunikace v případě, že dítěti nejde z nějakého důvodu dostatečně zvládnout mluvenou řeč, zaměřit vzdělávací proces na jiné formy komunikace. V současné době je ve školách pro sluchově postižené v České republice totální komunikace nejrozšířenějším komunikačním přístupem. (Horáková, 2012; Jabůrek, 1998; Krahulcová, 2002)

Možnosti návazného vzdělávání

Také sekundární stupeň vzdělávání mohou absolvovat žáci se sluchovým postižením na školách přímo jim určeným – praktické školy, střední odborná učiliště, střední odborné školy a gymnázia pro sluchově postižené. Tyto školy nabízejí celkem širokou škálu možností profesního uplatnění. Nejčastěji jde o obory strojní mechanik, malíř-lakýrník, cukrář, čalouník, elektrikář, dámská krejčová, krejčí, klempíř, kuchař, šička, truhlář, zahradník, zámečník. Maturitu mohou získat například v oboru informační technologie, asistent zubní technika, reprodukční grafik pro média, předškolní

a mimoškolní pedagogika, hotelnictví, počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika či v nástavbových oborech podnikání nebo gastronomie.

Do popředí se také dostává problematika terciárního vzdělávání sluchově postižených. Na vysokých školách je zatím nabídka speciálních studijních oborů pro sluchově postižené pouze ve dvou bakalářských oborech s možností navazujícího magisterského studia. A to v Brně na Janáčkově akademii múzických umění obor Výchovná dramatika neslyšících a v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor Čeština v komunikaci neslyšících. Studenti se mohou přihlásit i na jakýkoliv jiný obor, ale pouze v integrované formě.

Na vysokých školách České republiky jsou zřízena speciální poradenská centra, která mají studentům se zdravotním postižením nebo jinými specifickými potřebami zlepšit studijní podmínky. Studentům se sluchovým postižením poskytují hlavně tlumočnické služby, kopírovací služby, přepisy přednášek, technické pomůcky aj. (Horáková, 2012; Vításková, 2003)

3.2. Volný čas

Zájmové aktivity sluchově postižených se v mnoha směrech shodují se zájmy intaktní populace. Rádi sportují (jak v individuálních disciplínách tak kolektivních hrách – šipky, stolní tenis, kuželky, turistika, rybaření nebo cyklistika), věnují se informačním technologiím, výtvarným činnostem, sledují filmy apod.

Sport je u neslyšících velmi oblíben, protože *„díky pohybovým aktivitám se člověk setkává s ostatními lidmi a přizpůsobuje se jiným situacím. Naučí se cílevědomosti, vytrvalosti, týmové spolupráci, respektování určitých pravidel, naučí se prohrávat i vítězit a mnoho dalšího.“* (Kukolová, 2011, s. 131). V České republice můžeme najít i sportovní kluby pro neslyšící, z nich jmenujeme například Český svaz neslyšících sportovců, SKIVELO Olomouc (cyklistika, lyžování, bowling), Sportovní klub neslyšících Brno (atletika, fotbal, stolní tenis, tenis, badminton, plavání, kuželky, lyžování, lední hokej, volejbal, šachy), SportNES Ostrava (atletika, bowling, badminton, cyklistika, florbal, futsal, lyžování, hokej, nohejbal).

Osoby se sluchovým postižením navštěvují různé organizace, kluby či sdružení pro sluchově postižené, které se věnují jejich zájmům. Je to hlavně proto, že mají možnost se zde setkávat se stejně handicapovanými jedinci s podobnými zájmy. Kromě klubů

sportovně zaměřených navštěvují také třeba Unie neslyšících, Evropské centrum pantomimy neslyšících a další. Ještě si na závěr dovolíme malou zmínku o Awi filmu.

AWI film

Awi film je první filmovou organizací v České republice produkující filmy vyrobené samotnými neslyšícími. Vznikla v roce 2007 na popud Kamila Panského. Ten se účastnil festivalu ve Švédsku, kde viděl první film natočený neslyšícími pro neslyšící. Přišlo mu líto, že nic podobného není i v České republice, a tak zkontaktoval pár známých. Šlo o Miroslava Gavelčíka, Ondřeje Klofáče a Petra Kameníka.

Společně natočili první krátký film v České republice natočený neslyšícími. Jednalo se o krátký dramatický snímek pod názvem Čtyřlístek (The Quarterfoil). Popisuje příběh dvou neslyšících, kteří se do sebe zamilují. Narodí se jim slyšící syn a nastávají problémy. Tento film měl premiéru v neděli 17. června 2007 v Hradci Králové v kině Centrál. V Ostravě na Filmovém festivalu se promítal film jako nesoutěžní. Tvůrci také dostali nabídku z festivalu „Jeden svět“ v Praze. Po úspěchu tohoto snímku se již zmínění rozhodli založit v Brně právě společnost Awi film.

Zakladatelé chtějí prostřednictvím filmů slyšícím lidem přiblížit způsob života, kulturu a jazyk komunity Neslyšících v České republice. Filmy mají také sloužit jako pobavení komunity Neslyšících, poskytnout neslyšícím možnost zhlédnout filmy hrané v českém znakovém jazyce - jejich mateřském jazyce.

Nejdůležitější věcí je vymyslet příběh. Ten si tvůrci nejdříve zaznamenají ve znakovém jazyce na kameru. Poté jej přepíší v češtině do MS WORD a rozdělí do jednotlivých kapitol. V nich si rovnou i určí místa natáčení, kde se děj bude odehrávat. Nakonec si jednotlivé epizody rozkreslí podle obrazu, pohledů a podobně. Dialogy si též nejprve natočí ve znakovém jazyce na kameru. Po shlédnutí a prodiskutování s herci následuje samotné natáčení.

Dalším jejich počinem byl celovečerní akční film v českém znakovém jazyce nesoucí název Exponát roku 1827. Je to první celovečerní film v České republice, natočený ve znakovém jazyce. Trvá 87 minut. Vypráví příběh o tom, co se stane, když na dovolené omylem natočíte dva mafiány předávající si tajemný kufřík. V hlavních rolích nejsou pouze čeští herci, ale i jejich zahraniční kolegové. Ve filmu není nouze o divoké přestřelky, automobilové srážky či ničivé řádění gangsterů. Exponát roku 1827 měl premiéru v brněnském kině Scala 29. listopadu roku 2008.

Awi film se už účastnil mnoha festivalů po celém světě. Nevytváří pouze filmy, ale

také různé reklamy, dokumenty, záznamy příběhů atd. Také vydal DVD „Awi příběhy“ na němž je patnáct krátkých příběhů v českém znakovém jazyce.

Jejich logo (Příloha č. 3) se skládá z oka, které je ohraničené filmovým pásem. To má značit vizuální umění. Nad okem se nachází čtyři řasy znázorňující čtyři zakladatele Awi filmu. Pod okem se nachází jakýsi klikyhák, který zachycuje pohyb znaku „AWI“, ten dal celé organizaci také název. (www.awifilm.com, www.ceskatelevize.cz)

3.3. Profesní uplatnění

Zaměstnání hraje v životě každého člověka zásadní postavení. Umožňuje nám navazovat nové sociální kontakty, získat pocit sounáležitosti se společností.

Možnost pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením je ale omezena jejich sluchovým handicapem. Při hledání zaměstnání často narážejí na různé obtíže způsobené komunikační bariérou. I když je úroveň a kvalita dosaženého vzdělání jedním z předpokladů pro získání dobré pracovní pozice, možnost pracovního uplatnění závisí převážně na schopnosti dorozumívat se mluvenou řečí. Právě proto mají nedoslýchaví na trhu práce lepší počáteční pozici než neslyšící, neboť se dokážou lépe orientovat ve slyšící společnosti. Můžeme tedy říct, že čím je sluchová vada závažnější, tím je i pro osoby se sluchovým postižením těžší najít uplatnění na trhu práce.

Sluchově postižení vykonávají zejména pomocné manuální práce. Absolventi terciárního vzdělávání pedagogického zaměření mohou působit jako učitelé, vychovatelé nebo asistenti na školách pro sluchově postižené nebo jako lektori znakového jazyka.

V roce 2006 vznikla v České republice nevládní nezisková organizace, která se zabývá podporovaným zaměstnáváním a krátkodobým profesním poradenstvím a také pořádá různé přednášky, kurzy, akce apod. Můžeme ji najít pod názvem Agentura Profesního Poradenství pro Neslyšící, o. s. (APPN, o. s.). Své služby nabízí osobám se sluchovým a kombinovaným postižením a také ostatním, kteří přijdou s těmito osobami do kontaktu.

4 Film

Součástí života snad každého člověka jsou filmy – přicházíme s nimi do kontaktu nejen v kinech či domovech, ale i v kancelářích, autobusech, letadlech. Každý film nese nějaké sdělení, ukazuje jistou hodnotu dobra a zla, poskytuje nám určité informace, myšlenky, ukazuje nám neznámá místa nebo způsoby života. Zobrazují, mnohdy upraveným nebo nějak pozměněným způsobem, realitu. Často nás zbavují vidění světa takového, jaký doopravdy je. Můžeme jej vnímat jako impuls k zamyšlení nad různými postoji k životu nebo jako všeobecně platný a společností uznávaný model chování.

„Lidé se na filmy dívají, aby unikli skutečnosti nebo aby se o ní co nejvíce dozvěděli. Filmy zrcadlí sny a noční můry, nejhorší obavy stejně jako malé romantické touhy. Filmy propagují, ale i vysvětlují, většinou však, a to je snad jejich nejkrásnějším posláním, nás chtějí „jen“ bavit.“ (Gronemeyer, 2004, s. 7)

Film se stává něčím, co ovlivňuje svět, ve kterém žijeme - chování lidí a jejich uvažování. V současné době patří mezi nejvlivnější masová média – vždyť dvacet čtyři hodin denně se na celém světě dívají na filmy miliony diváků. Nesporné je zjištění ze sociologických a psychologických výzkumů, které potvrzuje, že nás mediální obrazy ovlivňují jako celek – máme tendenci přijímat určité hodnoty a typy chování nebo se naopak proti některým negativně vymezovat. (Bendová, 2009; Gronemeyer, 2004)

4.1. Historie kinematografie

Úplně první film na světě promítaný divákům za peníze byl představen 28. prosince 1895 v Grand Café v Paříži, zasloužili se o to bratři Louis a August Lumièrové. Ti viděli smysl kinematografie v technickém zlepšení a obohacení fotografie. Téměř všechny jejich filmy byly reportáže - snahou bylo zachycení bezprostředního, všedního života. Nešlo tady o napodobení divadla. Neexistoval žádný scénář, ani zde nevystupovali odborníci z řad herců. Neobsahoval tedy nic z nezbytných prvků dnešního hraného filmu. (Bartošek, 1985; Giddens, 2013; Gronemeyer, 2004)

Bratři Lumièrové posléze prodali Charlesi Pathému svůj patent na výrobu projektorů. Právě Pathé má velkou zásluhu na rozšíření filmového požitku po světě. Dokázal totiž *„během několik málo let vybudovat první filmové impérium na světě. Objev filmu založil jedno z obratově nejsilnějších hospodářských odvětví přede dveřmi století.“* (Gronemeyer, 2004, s. 29 - 30)

Filmy byly v těchto dobách bez zvukového doprovodu, proto větší podniky měly vlastní orchestry. Ty jednotlivé filmové výjevy doprovázely hudbou.

Jako první zvukový film byl představen *Jazzový zpěvák* v roce 1927. A už roku 1954 byli Američané schopni vysílat barevně. (Bartošek, 1985; Gronemeyer, 2004)

4.2. Vývoj českého filmu

U nás se první kinematograf objevil 15. července roku 1896 v Karlových Varech. Díky Janu Kříženeckému, který natočil první české filmy - nejen dokumentární, ale i hrané - již v roce 1898, dostala česká kinematografie na přední místo v Evropě. A v roce 1907 otevřel v Praze Viktor Ponrepo, který se živil jako kočovný kinematografista, první stálé kino. (Bartošek, 1985; Gronemeyer, 2004)

Na konci osmdesátých let byla československá kinematografie již více než čtyřicet let plně v režii státu. Ten měl výhradní právo na výrobu i distribuci kinofilmů už v srpnu roku 1945, což bylo legislativně ukotveno v jednom z prezidentových dekretů. V průběhu uvedených čtyř desetiletí postoupila naše umělecká kinematografie na špičkovou úroveň. Filmaři si mohli dovolit experimentovat, nebyli vázáni komerčními zájmy producentů. Motivovali svými filmy světovou filmovou produkci a byli také oceňováni po celém světě.

Po únoru 1948 se stal filmový průmysl důležitým nástrojem propagandy a filmová produkce podléhala přísné cenzuře. Některým tvůrcům bylo z politických důvodů zakázáno vyrábět filmy, jiní neměli možnost se plně projevit. Filmy špatné či průměrné převládaly nad myšlenkově a umělecky hodnotnými.

Před rokem 1989 se začal film opět měnit z nástroje propagandy na osobité umělecké odvětví.

Z českého filmu se však po roce 1990 stal ryze komerční umělecký druh. Producenti se většinou nechtějí pouštět do umělecky závažných, ale komerčně nezajímavých námětů, aby neprodělávali. Všechny oblasti mající dopad na vývoj filmu, ať už technika, způsob herectví, tak hlavně požadavky diváka se vyvíjejí. V současné době jsou diváci přehlcováni velkou spoustou nových filmů, ale nevalnou část můžeme označit za umělecky hodnotné. Pro diváka tedy může být celkem složité objevit umělecky kvalitní film. (Bartošek, 1985; Říčan, 2013)

4.3. Tvorba filmu

Každý z nás si jistě už někdy všiml, že na konci filmu běží několik minut titulky⁵. To, aby byl film z myšlenky realizován a dostal se na plátno, je výsledkem mnoha

⁵ Titulky zde myslíme „text vložený do filmu zpravidla v úvodu a na konci, obsahující jména tvůrců, spolupracovníků a herecké obsazení“, může se jimi totiž myslet i „informace týkající se děje či postav nebo text překladu dialogů v cizojazyčných verzích“. (TÖTEBERG, 2005, S. 614)

odborníků. Nehledě na velikost obsazení či rozpočtu jsou základní stadia výroby u všech filmů stejná. Každý film má tři stadia výroby – předprodukci, produkci a postprodukci.

Předprodukce – většinou začíná rozhovorem mezi producenty, scénáristy a řídícími pracovníky studia, při kterém se poprvé hovoří o koncepci a případných hercích.

Produkce – samotné natáčení filmu – její součástí jsou herci, kamera, kostýmy, režie, osvětlení a scéna.

Postprodukce – tato fáze procesu výroby filmu je rozhodující a začíná po skončení natáčení. Natočené filmové obrazy musí být sestaveny do pořadí vyprávějící příběh. Scény mohou být zkráceny či přeházeny. V závěrečné fázi postprodukce je distribuce a předvádění filmu.

Uvedené fáze nemusí být striktně odděleny, ale mohou se vzájemně překrývat. Filmaři totiž mohou současně shánět peníze, natáčet film a zároveň jej už dávat dohromady. Řada dokončovacích prací se mnohdy odehrává již během období natáčení. (Bergan, 2008; Bordwell, 2011)

Ve zkratce vyjmenujeme několik hlavních tvůrců, bez kterých by se film neobešel:

- ✓ **Režisér** – koordinuje štáb při natáčení filmu, vybírá umělce pro jednotlivé role, bývá obvykle považován za osobu, která nese největší odpovědnost za konečnou podobu filmu.
- ✓ **Scénárista** – připravuje scénář (literární útvar, obsahující popis děje, dialogy, režijní poznámky či obrazové řešení záběrů - východisko budoucího filmu).
- ✓ **Producent** – manažerský pracovník mající převážně ekonomické a organizační úkoly - zajišťuje finanční prostředky k natočení filmu, organizuje najímání štábu, může vybírat natáčecí místa, sestavuje pracovní harmonogram, po dokončení filmu zařizuje jeho distribuci, propagaci, marketing a kontroluje pokrytí nákladů.
- ✓ **Dramaturg** – vybírá literární dílo či námět pro filmové zpracování, projednává s autory jejich použití, spolupracuje na tvorbě scénáře, vybírá filmy na přehlídky a festivaly.
- ✓ **Herec** – dramaticky předvádí danou postavu.
- ✓ **Střihač** – zajišťuje správnou dějovou linii filmu (ze všech natočených záběrů vybírá ty vhodné, nadbytečné vymaže).

- ✓ **Architekt** – navrhuje podobu scény filmů a její výtvarné pojetí, dohlíží nad jejím vytvořením, většinou se podílí i na trikových částech filmu.
- ✓ **Zvukař** – technicky zajišťuje zvukovou stránku filmu.
- ✓ **Klapka** – pracovník ze štábu kameramana, který před natáčením každého snímku drží před objektivem kamery klapku, na níž je napsáno jméno filmu, označení scény, číslo záběru (scény jsou často natáčeny na přeskáčku a tímto způsobem se rozpoznají jednotlivé záběry). (Bergan, 2008; Bordwell, 2011, Töteberg, 2005)

4.4. Lidé s postižením ve filmové tvorbě

Vyobrazení lidí s postižením je v médiích běžně definováno jako fyzická či tělesná odlišnost založená na modelu „osobní tragédie“ (Oliver, 1990). Podle Karpfa (1988) se příběhy o lidech s postižením nejpravděpodobněji dostanou do vysílání v případě, pokud nepřekročí běžný rámec a pokud v nich budou zobrazeni spíše jako lidé závislí na druhých než jako samostatní jedinci vedoucí nezávislý život.

Pokud se osoby s postižením v televizních pořadech objeví, jsou většinou řazeny mezi kriminálníky, mentálně narušené osobnosti nebo záporné, smutné či bláznivé jedince. „*Postavy lidí s postižením se nikdy v příběhu neobjevují náhodou, ale právě kvůli svému postižení.*“ (Giddens, 2013, s. 699)

V současném světě však můžeme čím dál častěji vidět filmy, kde je postižen dokonce i hlavní hrdina, který se se svým handicapem různým způsobem vypořádává a dokazuje ostatním, že i s postižením se dá žít plnohodnotný život.

Sociolog a aktivista za práva lidí s postižením Colin Barnes (1991) se domnívá, že ignorovat zdravotní či jiné postižení není žádné řešení. Podle něj je jediným řešením mající naději na úspěch, aby veškeré mediální společnosti poskytovaly pouze ten druh informací a zobrazení, který přiznává a zkoumá veškeré zkušenosti osob s postižením a jejich identitu, a také usnadňuje smysluplnou integraci všech těchto lidí do hlavního dění ekonomického a společenského života.

Mediální vypořádání a zastoupení lidí s postižením sice není příčinou diskriminace či vyloučení těchto lidí ze společnosti, ale i tak jejich stereotypní zobrazování může vést k posílení stávajícího negativního hodnocení společenských skupin a jako takové může být dokonce i součástí širšího společenského problému. (Giddens, 2013)

Filmy s touto tematikou jsou pro intaktní populaci zajímavým nahlédnutím do světa, jenž jim není známý. Ve společnosti se považuje za ideálního jedince člověk

zdravý, úspěšný a samostatný. V dnešní době není být osobou s postižením vůbec lehké. Filmy, v nichž se objevuje osoba s postižením, můžou divákům naznačit, co lidé na základě svého handicapu prožívají, jak vidí okolní svět.

Ve filmu se můžeme setkat se všemi druhy postižení – mentální – Bílá vrána (2008), Václav (2007), Forrest Gump (1994), Requiem pro panenku (1992); zrakové – Slepá (2014), Revival (2013), Láska je láska (2012), Vůně ženy (1992); tělesné – Nedotknutelní (2011), Moje levá noha (1989), Maska (1985); řečové – Králova řeč (2010), poruchy chování – Smradi (2002), Nikdo mne nemá rád (1959) a také sluchové – Goyovy přízraky (2006), Čti mi ze rtů (2001), Bohem zapomenuté děti (1986).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologický postup

Cílem výzkumného šetření bude zjistit odpověď na výzkumnou otázku – *Zda je obraz osob se sluchovým postižením ve filmu reálně zobrazen*. K dosažení vytyčeného cíle použijeme kvalitativní metodu pozorování. Při pozorování filmů se zaměříme hlavně na komunikaci osoby sluchově postižené s okolím, zda jí sluchové postižení nějakým způsobem omezuje a také jak se staví společnost zobrazená v daném filmu ke sluchově postiženým. Zdrojovým materiálem bude česká hraná filmová tvorba, v níž se objevuje člověk se sluchovým postižením - film *Hlídač č. 47 (2008)*, v němž hlavní hrdina přestane na určitý čas slyšet, *Pupendo (2003)*, kde ve vedlejší roli vystupuje neslyšící, a film *Minulost (1998)*, který je celý natočen z pohledu neslyšícího.

V analytické části práce vyhledáme části filmů, v nichž se objevuje osoba se sluchovým postižením. Tyto snímky popíšeme a zjistíme, zda je film jako celek vhodným kvalitním ukazatelem reálného života osob se sluchovým postižením.

Ve filmech se používají různé způsoby komunikace. Pro lepší orientaci v textu jsme se je rozhodli takto odlišit:

„ZNAK“

„mluvení v kombinaci se znakováním“

„mluvená řeč“

„PSANÍ“

Na závěr bude každý film zhodnocen z hlediska těchto dílčích otázek:

1. *Jakým způsobem ve filmu komunikuje neslyšící osoba se slyšící společností?*
2. *Je během komunikace, které se účastní i osoba neslyšící, zvolen takový způsob dorozumívání, aby jí zajistil co nejvyšší míru pochopení?*
3. *Omezuje ve filmu nějakým způsobem osobu se sluchovým postižením její handicap?*
4. *Jak se staví společnost zobrazená ve filmu ke sluchovému postižení?*

5.1. Hlídač č. 47

Toto psychologické drama režiséra Filipa Renče je již třetí filmovou adaptací románu Josefa Kopty. Poprvé se o to pokusili Josef Rovenský s Janem Sivákem v roce 1937, v roce 1951 jej zrežíroval Hugo Haas a Filip Renč přidal třetí zpracování roku 2008. Avšak scénáristé všech tří filmových snímků se vždy značně odchýlili od původní předlohy. Film v podání Filipa Renče trvá 108 minut, premiéru měl 27. listopadu roku 2008 v Praze.

Děj je zasazen do Krušných hor roku 1920. Hlavní hrdina Josef Douša, válečný veterán, chce najít ztracený klid ve strážním domku, kde bude pracovat jako železniční hlídač. Přijíždí se svou manželkou Annou. Ta je setrou jeho mrtvé milé, která skočila pod vlak. Douša jednoho dne zachrání život hrobníku Ferdovi, kterému v jedné slabé chvíli podlehne jeho žena a později porodí dceru. Při jednom incidentu s Ferdou ztratí Douša sluch. Ačkoliv se mu sluch po určitém čase vrátí, nikomu to neřekne a nadále předstírá svoji hluchotu. Díky tomu se dozví o manželčině nevěře a pozná pravou tvář záludných sousedů. Douša je nakonec zabit hrobníkem, kterého poté zatkou četníci. Realistický popis je velmi často prokládán válečnými výjevy, které se objevují jako Doušovy vzpomínky na válku.

(www.ceskatelevize.cz; www.filmovyprehled.cz)

Herecké obsazení postav:

Josef Douša – Karel Roden

Anna Doušová i Františka – Lucia Siposova

hrobník Ferda Zrzka – Václav Jiráček

kostelník Bártík – Vladimír Dlouhý

sedlák Flašar – Ján Sedal

řezník Kuběna – Norbert Lichý

pasák Mařánek – Jurij Galin

pekař Čejka – Vladimír Čapka

rakvář Fahoun – Luboš Veselý

předseda lékařské komise – Milan Riehs

členové komise – Petr Pelzer, Michal Slaný

zřízenec u komise – Jan Svěrák

Popisujeme pouze části, kdy Douša přijde o sluch a i poté, co se mu sluch navrátí (neboť stále předstírá, že neslyší).

44:09

Hrobník Ferda stojí u okna, kouká do místnosti, v níž sedí Josef za stolem a Anna koupe dítě. Podklouzne mu noha na zasněženém dřevě, po kterém se snažil dostat ještě výš, aby lépe viděl. Doušu zvuk vyleká, popadne světlo a zbraň a utíká ven. „*Stůj!*“ rozhlíží se kolem sebe, znovu vykřikne: „*stůj!*“ a rozběhne se doprava. Zastaví se před odstaveným vagonem a rozhlíží se dokola. V tom za sebou ve vagonu uslyší zarachocení řetězu. Jde dovnitř a objeví tam Ferdu. „*Co tady děláš?*“ chytne ho pod krkem. „*Proč jsi přišel? Mluv! Mluv!*“ Ferda s hrůzou v očích: „*Nechte mě, nechte mě!*“ D: „*Mluv, co tady děláš?*“ stále ho držíc pod krkem, vyvádí jej ven z vagonu. F: „*Nechte mě!*“ D: „*Pojd’!*“ Spadnou dolů z vagonu na zasněženou zem. Doušovi zableskne v hlavě vzpomínka na válku – střelba, bojování. Hrobník leží na zemi a kouká na Doušu, ten ho stále drží za límec. „*Je to moje žena, rozumíš? Moje, moje!*“ Cloumá s hrobníkem nahoru a opět na zem. „*Jestli se jí ještě jednou dotkneš, zabiju tě!*“ Přitiskne hrobníkovi na krk zbraň. „*Zabiju tě, rozumíš?*“ Hrobník Ferda vydává ze strachu různé zvuky. Douša stále držící hrobníka se náhle zarazí, v očích má hrůzu. „*Au.*“ Chytne se za uši a při tom jej ozáří bílá záře. Vybaví se mu zážitek z války, kdy probodává nějakého vojáka. V dáli zní střelba. On tlačí bodák stále hlouběji. Záběr na Doušu, stále ozářeného bílým světlem, jak se drží za levé ucho, obličej stažený bolestí. Znovu vzpomínka na bitevní pole, ale už bez zvuku, pouze doprovázená mírným hučením. Voják, do nějž tlačí bodák, umírá. Zpět Douša klečící nad hrobníkem, držíc si levé ucho. „*Aaaaa.*“ Pustí si ucho, z druhé ruky odhodí zbraň, chytne hrobníka oběma rukama za límec. „*Zabiju, Zabiju tě! Zabi...*“ Hrobník začne křičet: „*Já nic neproved, opravdu, přísahám!*“ Douša se znovu chytí za ucho. Záběr na hrobníka, který křičí, ale není nic slyšet. Pouze jde vidět, jak artikuluje. Mezitím se Josef Douša chytne i za druhé ucho. Ferda pokračuje, tentokrát už slyšíme jeho křik: „*Já nic neproved, pane Douša! Opravdu. Přísahám! Nic, nic!*“ Vymaní se Doušovi a utíká pryč. Douša ho pozoruje a opět bez zvuku, jen za doprovodu mírného hučení, vidíme, jak hrobník upadá a znovu se zvedá, až nakonec zmizí.

Už slyšíme, jak fučí vítr, Douša stále bezduše klečí před odstaveným vagonem. Otočí se a na poslední chvíli uhne projíždějícímu vlaku zleva. Ozve se pískání vlaku. Vlak projíždí před Doušou, ten drží ruce u hlavy, jakoby se vzdával. (bez zvuku)

„*Ne!*“ Udeří se do pravého ucha, otočí se doleva. Střídají se záběry na Doušu stále

klečícího a výjevy z války doprovázeny střelbou a křikem vojáků. Projíždí poslední vagon vlaku. Douša se opře o hromadu sněhu, která je vedle něj. Záběr na Doušu na bitevním poli. Slyšíme pouze jeho dech, potácí se mezi padlými vojáky, začne hrát jemná hudba. Josef Douša ve vojenské uniformě se chytá za hlavu, hudba přestane hrát, ozývá se jen slabé hučení. Zvuk dujícího větru, Douša klečí na sněhu a drží se za hlavu. Upadne, zvedne se a jde k odstavenému vagonu. Vezme z něj kovovou tyč, dobelhá se ke koleji a začne do ní tyčí mlátit. Z domu vybíhá jeho žena a křičí na něj. Douša dále tlouče do koleje. (bez zvuku) „Áááá.“ Chytne se za ucho, „áááá.“ Anna k němu běží, upadá a znovu se zvedá. Za zvuku hučení vidíme kolej, do které Douša bije. „Ááá,“ z dálky slyší slabě svůj křik. A: „Co to děláš?“ dobíhá k němu. „Ááá.“ Anna opakuje „Co to děláš?“ dotkne se Josefovy ruky „Ááá.“ Ten se jí lekne, kouká na ní. A: „Co je?“ D: „*Já jsem Josef Douša, jsem hlídač čtyřicet sedm.*“ Anna ho hladí po tváři, Douša znovu křičí: „*Já jsem Josef Douša, jsem hlídač čtyřicet sedm!*“ A: „*Josífku, to já přece vím, proč mi to říkáš?*“ Záběr na Aničku, Douša znovu křičí a z dálky tlumeně slyší: „*Jsem Josef Douša, hlídač čtyřicet sedm.*“ Anička mele ústy, ale kromě hučení není nic slyšet. Slyšíme, jak Josef promlouvá k ženě: „*Aničko, já nic neslyším! Aničko, já vůbec nic neslyším!*“ Anna jej obejmě. D: „*Já vůbec nic neslyším.*“ Pohled z Doušovy strany doprovázen hučením. „*Já vůbec nic neslyším.*“ A: „*To bude dobrý.*“

49:56

Douša sedí na židli, v náruči drží v zavinovačce dceru a krmí ji z láhve. Zvoní telefon. Ozve se zvuk cvaknutí dveří, klapání bot. Vejde Anička, zvedne telefon. „*Josífku, vlak. Nula šestka.*“ V pravé ruce drží sluchátko, levou na ně ukazuje a mluví se zvětšenou artikulací. „*Nula šestka.*“ Douša se náhle otočí, uvidí ji, rychle se zvedne ze židle a jde k telefonu. Doušová poslouchá a Josef říká do mikrofону: „*Vechtr čtyřicet sedm, Douša.*“ Anna poslouchá, zakývá hlavou směrem k Doušovi, ten: „*Rozumím!*“ Anička zašeptá: „*Nula šestka.*“ Douša zopakuje: „*Nula šestka.*“ Doušová pokývne na Josefa, položí sluchátko a přetahuje páčku. Douša se posadí zpět na židli.

51:24

Josef Douša si spravuje pásek na obleku. Anička jde k němu, v ruce drží peníze. Dívá se Josefovi do očí a mluví s viditelnou artikulací: „*Tak, chleba od Čejků, mléko od Mařánka a maso od Kuběny, hověží.*“ Douša pokývne hlavou na souhlas. Anna zasouvá peníze Josefovi do vnitřní kapsy kabátu. „*No, na,*“ podává Josefovi konvičku s taškou,

dodává: „*A neboj, kdyby volali z dráhy, tak si něco vymyslím.*“ Spravuje Doušovi límec. „*Do nula sedmičky, at' jsi zpátky.*“ Venku sněží, Josef vyjde ze dveří a jde směrem k vesnici. A. za ním ještě křičí: „*Josífkou, a kup taky máslo, Josefe, Jose...*“ Ten ji neslyší a pokračuje dál v cestě.

Sledujeme, jak Douša kráčí krajinou. Jde po středu cesty a objeví se za ním automobil. Douša křičí směrem k nebi: „*Ale už je to tak dávno. Už je to tak dávno!*“ Cestující v autě: „*Je snad hluchej? Zatrub na něj!*“ Ozve se troubení auta. Douša pokračuje ve svém monologu: „*Mrzáka mají doma. Ale proč jsi nepotrestal i je? Proč!*“ Stále se ozývá troubení auta, které jede už těsně za Josefem. Ten o něm nemá vůbec tušení. Najednou se otočí, ulekne se, uskočí do strany a zůstane ležet na zasněžené zemi. Auto projede a Douša se začne pomalu zvedat, stále šokován z této události, kouká za odjíždějícím autem.

53:21

Josef Douša schází ze schodů, prochází ulicí a dojde k vývěsce u hostince, který je uzavřený. Josef si hostinec prohlíží a v tom se za ním objeví hrobník. „*Máš pěknou ženu a šikovnou! Hluchoto, hluchá!*“ Douša čtoucí si z okna hostince, uvidí v odrazu skla, Ferdu stojícího za ním. „*Hlavně mi hlídej cerku, ty pajdavko!*“ V tom se Douša otočí. Hrobník: „*Jé, dobrý den, pane Douša.*“ Josef na něj kouká. Hrobník rychle zvedne ruku, v níž má láhev s alkoholem. „*Loknete si? Ale jo, dejte si. Vždyť jste mi zachránil život. Tak to spolu rozjedem. Oslavíme, ne?*“ Ušklibne se Ferda, Douša stále kouká. Hrobník začne křičet: „*Hééj, pod'te všichni séém. Pod'te séém, rozjedem to, když je zavříno!*“ Chechtá se, zvážní obličej, dívá se na Doušu. „*Tak na vaše zdraví, pane Douša!*“ Jde směrem k němu a podává mu láhev „*a děkuju, že jste mě zachránil.*“ Přikládá láhev Josefovi k ústům i přes jeho odpor. „*Děkuju, děkuju, děkuju.*“ Rve mu láhev do úst „*děkuju, děkuju!*“ Shodí Doušovi čepici a pak i celého Doušu na zem. „*Děkuju, děkuju! Napise na, no tak dej si, na!*“ A lije na vzpouzejícího se, ležícího Josefa alkohol z láhve. „*Dej si! Pij, pij!*“ Přiběhne zvoník a odtrhává hrobníka od Douše. Chytne Ferdu za límec: „*Je hluchej, ne blbej!*“ A odhodí hrobníka na zem. „*Blbej seš ty!*“ Ferda ležící na zemi, směrem ke zvoníkovi: „*Za tohle ti vykopu hrob!*“ Začnou se scházet další vesničané, Ferda opakuje s větší hlasitostí. „*Za tohle ti vykopu hrob!*“ a dodává křikem „*Vám všem vykopu hrob!*“ Záběr na Doušu, jak se snaží zvednout ze země. Hrobník pokračuje: „*Stejně vás všechny jednou zasypu hlínou!*“ a odpotácí se. Jeden vesničan za Ferdou prohodí: „*To je smrad!*“

Douša si zvedne čepici. Čejka s Kuběnou začnou Josefa zvedat. Douša stojí u plotu a okolo něj stojí Čejka, Bártík, Kuběna a Mařánek. Čejka: „*Tak pod'te, pod'te. Zapomeňte na vechtr, pane Douša. A vemte tady hospodu.*“ Poklepe na vývěsku, držíc Doušu za ruku. „*At' máme kam chodit pít.*“ Douša: „*jdu pro chleba, pro mlíko, pro maso.*“ Oprašuje si čepici, vesničané na něj hledí, on dodává: „*A musím ještě stihnout nula osmičku v patnáct třicet.*“ Zvoník Bártík k němu prohodí: „*Stejně vás z toho vechtru vyhodí.*“ A odchází, ostatní se za ním otočí. Mařánek se zasměje: „*Hlucšej hostinskej, lepší by byl slepej. Mohli bysme zdrhnout bez placení.*“ Douša se na něj mlčky dívá, Mařánek se začne smát. Kuběna mu na to odpoví: „*Hele, starej se rači vo ty svý pitomý krávy.*“ A odstrčí ho.

Přiběhne malý kluk a vytrhne Doušovi konvičku s taškou. „*Mám to.*“ Vykřikne a běží ke svým kamarádům. „*Co to je, co to je? Pocem!*“ začne Kuběna křičet po klukovi, běží za ním a snaží se dostat tašku s konvičkou zpět. Douša se za chlapcem nevěřícně dívá. K: „*vrat' mu tu tašku, syčáku.*“

56:36

Douša stojí spolu s Čejkou a Mařánkem před hostincem a pozorují Kuběnu, jak se snaží chytit chlapce, který ukradl Josefovi tašku s konvičkou na mléko. Čejka s Mařánkem se smějí, Douša jen sklesle stojí, otře si nos a začne se dívat do země. Mezitím Kuběna získá od chlapce věci zpět. Ukazuje vítězně předměty v ruce: „*Mám to, mám to!*“ Čejka s Mařánkem se nepřestávají chechtat. Se slovy „*Pane Douša, tady to máte,*“ podává věci zpět Doušovi. Ten zvedne hlavu, děkovně pokývne hlavou a zadívá se na Kuběnu a ostatní, kteří se smějí. Pohled z Doušovy strany, bez zvuku, obličej se smějících se sousedů. Douša kouká z jednoho na druhého.

57:12

Za zvuku smějících se sousedu jde Douša, otáčejíc se dozadu za sousedy, do schodů ke kostelu. Vejde do kostela, zabouchne za sebou dveře, udělá kříž a před oltářem padne na kolena. Pustí konev s taškou na zem. Rozepíná si kabát a začíná se modlit: „*Pane Bože, Otče náš! Neodpusť, abych byl lidem pro smích. Ano, mám na svědomí Františku.*“ Záběr jak jde Douša do schodů, potácí se krajinou a míří k domovu. Při těchto záběrech je přednesen zbytek jeho modlitby. „*Ale copak jsem v zákopech nezachránil životy jiných? Copak jsem svůj trest dostatečně nevykoupil? Milostivý Bože, prosím Tě, netrestej mě víc, než trestal bys jiné. A dej, abych svůj trest*“

unesl. Amen.“ Při ukončení této modlitby v blízkosti vechtru padá na kolena a pak se položí na břicho. Anička vyběhává z domu k němu: „*Josífku, Josífku! Copak se stalo, proboha? Vstaň!*“ Snaží se Josefa zvednout, on se jí ale vzpouzí. „*Nech mě bejt.*“ A: „*Vstaň, pojď.*“ Douša ji však odstrčí: „*Nesahej na mě!*“ Anna upadne na zem, chytne Doušu za ruku: „*Co je? Vstaň!*“ Josef se ožene rukama: „*Nech mě bejt!*“ Zvedne se a křičí: „*Nestojím o žádnéj soucit!*“ Anička si pozvedne šál, popojde blíž k Doušovi a pohladí ho po tváři „*Josífku.*“ Ten ji však silou odstrčí. „*Kdyby za tebou nelezl ten mladej, neběžel bych za ním. Nerozčilil bych se!*“ A. jde k němu: „*Dobře, dobře.*“ Snaží se ho uklidnit. Josef pokračuje: „*A neohluchnul bych.*“ A: „*Dobře, dobře. Pojď domu.*“ Douša ji znovu odstrčí: „*Je to tvoje vina!*“ A: „*Dobře.*“ D: „*kvůli tobě neslyším, tvoje vina!*“ A. se zarazí a začne na něj také křičet: „*Dohnals mou sestru k šílenství! Ted' chceš k němu dohnat i mě?*“ D. ji odstrčí: „*Je to jen tvoje vina!*“ A: „*Kvůli Tobě se zabila, kvůli tobě!*“ Douša si tiskne uši k hlavě. A: „*Zničils mi život!*“ Začne rozhazovat Anna rukama okolo sebe: „*Myslíš, že jsem chtěla žít tady? Na samotě? Né, néé!*“ Josef se znovu chytá za hlavu. Anna drží jeho předloktí a zoufale pokračuje: „*I na to dítě jsem kvůli tobě musela čekat roky, ty...*“ Douša ji se slovy: „*nech mě bejt!*“ odhodí na zem. D: „*Jdi pryč.*“ Anna odchází do domu, Josef za ní ještě jednou křičí: „*Jdi pryč!*“

Zahledí se před sebe a najednou vidí ducha mrtvé Františky: „*Neboj se, Josífku, jen pojď. Za chvíli budeš u mě.*“ Františka natáhne ruce před sebe: „*Stačí jen zavřít oči a zaklonit hlavu.*“ Naznačuje to, co říká. Douša se na ni stále dívá, Františka začne couvat, natahuje ruku: „*Pojď!*“ Směje se a utíká do tunelu. Douša jde za ní – Františka couvá, Douša si svítí lampou, vidí světlo, zakloní hlavu, roztáhne ruce. Ozve se zvuk plačícího dítěte. Douša otevře oči, podívá se před sebe. Zapíská vlak, jehož světla před Doušou svítí a míří k němu. Josef na poslední chvíli stihne uskočit, je v šoku. Opět, stejně jak v okamžiku, kdy přišel o sluch, vidí kolem sebe projíždějící vlak. Tentokrát už slyší jeho zvuk. Dívá se nevěřicně za odjíždějícím vlakem. Poklepe na světlo, které má v ruce, aby se přesvědčil, že se mu nic nezdálo. Ale slyší klepání na lucernu, vybíhá ven z tunelu a nevěřicně promluví: „*Ja, já, já slyším.*“ Zastaví se: „*Aničko. Aničko, já slyším!*“ rozběhne se k domu.

01:01:36

Josef Douša přibíhá k domku, sáhne na kliku, ale rozmyslí si to. Usměje se a nejdřív pohlédne dovnitř oknem. Vidí Annu, jak se češe a vybaví se mu ve vzpomínkách věty, jež mu řekl zvoník Bártík první den v hospodě: „*Dal bych si pozor na hrobníka,*

pane Doušo. Je mladej.“ Josef se odklání od okna, Anička se stále češe před zrcadlem. Doušovi v hlavě doznívá: „*Vaše žena pohledná.*“ Pomyslí si: „*Nic jí neřeknu. Hluchej se víc dozví.*“ Vejde dovnitř a dělá, že stále neslyší. Kouká na ženu. Ta k němu přijde, dívá se na něj a zřetelně artikuluje: „*Jídlo si ohřej sám. Já jdu k Flašarový. A tady máš poštu.*“ Natahuje ruku s dopisem „*Čti, to přišlo z dráhy.*“ Douša na ni jen kouká a stojí, rukama nehne. A: „*No čti,*“ drží dopis a čeká, až si ho vezme, „*chtějí nás vyhnat z vechtru.*“ Josef si vezme dopis a dívá se na něj, A. odchází pro sebe si dodávajíc: „*Hluchej hlídač přece nic neuhlídá.*“

01:02:47

Douša stojí u kolejí a zdraví projíždějící vlak. Vybaví se mu v mysli věta řečená Aničkou: „*Josífku, i kdyby se tu našel jeden jedinej, kterej by tě neměl rád, tak bych si s ním dovedla poradit.*“ Douša si tedy v duchu řekne: „*Ne, musím jí to říct. Vždyť mě má Anička ráda.*“ Josef vejde do místnosti, v níž Anička přikládá do kamen. D: „*Všechno bude zase jako dřív.*“ A. spíše pro sebe prohodí: „*Dřív, kdybys věděl, jak to všechno bylo, nestačil by ses divit.*“ Douša zůstane stát, Anička se na něj otočí, usměje se a znovu se zadívá do kamen. A: „*Usmívat se na tebe budu, taky uvařím, ale žít si budu po svém.*“ Douša stojí jako opařený, Anna si povzdechne, otočí se k němu: „*Až se necháš v Praze vyšetřit, dají ti invalidní válečnou penzi.*“ Douša stále zaskočen z toho, co před chvílí slyšel, stále nevěřicně kouká. Anna s větším důrazem zopakuje „*penzi*“. A pokračuje: „*No a pak uvidíme. Vezmeme třeba tu hospodu dole ve vsi.*“ Josef skloní hlavu, Anna pokračuje: „*po nebožtíkovi hostinským.*“ Douša si rozbalí dopis, který má v ruce a zahledí se do něj.

01:04:06

Přijíždí dva drážní zaměstnanci na dřevěné drezíně. „*Dobrej,*“ pozdraví je Douša, čekající na ně. Anna vybíhá z domu a volá: „*Josífku!*“ Drážní zaměstnanec: „*Tak jsme tady, Douša.*“ Anička přiběhne s peněženkou, ukazuje ji Doušovi: „*Doklady. Neztratit.*“ Otočí se, že půjde zpátky domů, pohlédne znovu na Josefa, usměje se a udělá mu křížek na čelo. „*Šťastně dojed’, Josífku.*“ Douša nastoupí do drezíny a odjíždí. Otáčí se ještě po Anně, nasadí si klobouk. Za zvuku hudby je zobrazeno, jak projíždějí zasněženou krajinou.

01:05:57

Douša nastupuje do posledního vagónu vlaku, posadí se, sundá si klobouk a odjíždí.

01:06:31

Douša jde po chodbě invalidovny. Okolo sebe pozoruje různě zmrzačené lidi, slyší sténání bolestí. Josef se po chvíli zastaví. Přijde zřízenec, k němuž stojí Douša zády, a křičí: „*Douša, Josef Douša.*“ Douša stojí bez hnutí, zavře oči. Zřízenec přijde blíž, podívá se na něj: „*Vy jste Douša? Josef Douša?*“ Josef stále bez hnutí stojí. Zřízenec kývne na sestru, ta zvedne velkou ceduli s nápisem „*DOUŠA*“. Douša se otočí, uvidí ceduli a zakřičí „*Douša!*“ Zřízenec mu ukáže směr: „*Tak prosím, pojd'te.*“

01:07:45

Josef Douša stojí před komisí doktorů. Předseda komise začne: „*Hm, tak Douša. Ano, ano.*“ Zadívá se na Josefa: „*Jakpak jste stár, pane Doušo?*“ Záběr na Josefa, který stojí a pomalu se rozejde blíž ke komisi. Ta si ho prohlíží, Douša podává předsedovi komise doklady. D: „*U Háliče jsem sloužil. Douša, Josef.*“ Předseda pokývne hlavou a naznačí mu, aby poodstoupil. „*Dobrá, dobrá.*“ Douša se otočí a jde kousek zpět. Mezitím slyší doktory: „*nedělá zatím špatný dojem, že? Ano, ano, takový starý bodrý voják.*“ „*No jen si nemyslete, pane kolego. Vojáci lišáci. Takovýhle se museli učit šidit i smrt. Mají od ní dobrou školu, šidilkou.*“ Jeden z doktorů začne číst: „*Prodělal dělostřelecký útok a výbuch prachárny. A sluch prý ztratil po výbuchu miny.*“ Předseda komise dodá: „*Přece jen bych pana Doušu podrobil malému testu.*“ Douša stojí, čeká a poslouchá. „*Testu? Co máte na mysli, pane předsedo?*“ ptá se jeden. Předseda mu odpoví: „*Jak je známo, pane kolego, žádný hluchý člověk se neudrží ani na pravé, ani na levé noze. Protože smysl pro rovnováhu je u skutečně neslyšících výrazně narušen.*“ Douša stojí, kouká před sebe a myslí si: „*mě, pánové, jen tak nedostanete.*“ Doktor sedící vedle předsedy ukáže Doušovi tabulku s nápisem: „*POSTAVTE SE NA PRAVOU NOHU*“. Doktoři čekají, co bude Douša dělat. D: „*Musí to být pravá? Já mám totiž pravou nohu kratší.*“ Předseda naznačí, že je to jedno: „*Nohu si zvolte.*“ Josef se zahledí a začne zvedat pravou nohu vzhůru. Stojí na levé noze, doktoři na něj koukají. „*Tak to by bylo,*“ pronese předseda komise a dá razítko do Doušových dokladů, „*jsem spokojen, pánové.*“ K mladému doktorovi prohodí: „*za své praxe jsem, pane kolego, vyšetřil asi dvacet hluchých. Jedenáct z nich bylo simulantů.*“ Záběr na Josefův obličej. „*Právě ty jsem nachytl na tenhle trik. Na ten nesmysl o narušené rovnováze.*“ Další z doktorů

pokývne hlavou a usměje se: „*Padali mu tu jako hrušky a to jste měl vidět, jak je odtud hnal.*“ Douša stále stojí na jedné noze, předseda k němu přijde „*Ale tady panu Doušovi, pánové, můžeme invalidní důchod,*“ pokývne na Josefa, aby už dal nohu dolů, „*a to bez jakýchkoliv pochybností, přiznat.*“ Podává Doušovi doklady: „*prosím, můžete jít!*“ Douša na všechny pohlédne, postaví se do pozoru, pokývne hlavou. Bere si kabát a klobouk z věšáku a než si klobouk nasadí na hlavu, ještě jednou všem pokývne a odejde.

01:10:40

Douša sedí ve vlaku a čte si noviny. Přijde muž. „*Promiňte, prosím, je tady volno?*“ Josef hned odpoví: „*ano, prosím.*“ Pustí ho sednout. M: „*Děkuju.*“ D: „*Jistě.*“ Usadí se zpět na své místo, zarazí se a uvědomí si, co udělal. „*Tak to bylo naposledy, Josefe. Každě by tě mohl prozradit, každej,*“ říká si v duchu. Podívá se na muže, kterého pustil sednout. „*Nikoho už nesmíš slyšet. Nikoho!*“ pomyslí si ještě a vjíždějí do tunelu. „*Áááá,*“ vybaví se Doušovi, jak běží na bitevním poli, okolo něj hoří a střílí se. Vidí zraněné lidi. Slyší výbuchy a střelbu. Jeden voják křičí bolestí „*ááá*“, drží se za pahýl, jenž mu zůstal z ruky. Douša vidí sebe se zraněným obličejem, jak běží mezi ohněm. Snaží se co nejsilněji zavřít oči, slyší pískání vlaku a střelbu. Otevře oči a uvědomí si, že je stále ve vlaku. „*Děkuju. Jízdenky, prosím!*“ ozve se za ním vlakový průvodčí. Dojde k Josefovi: „*Haló, pane, vaši jízdenku bych prosil.*“ Douša se dívá upřeně před sebe. Průvodčí ho poklepe po rameni, „*nebo snad jedeme na černo.*“ Josef se na něj otočí: „*P, promiňte, ale mám problémy se sluchem.*“ Říká hlasitě a muž, jehož pustil sednout, si ho prohlíží. „*Od války,*“ dodává Douša. Průvodčí pokývne hlavou, když se dívá do Josefových dokladů, vrací mu je zpět „*to je v pořádku, kolego.*“ Douša si dá doklady zpět do kapsy a upřeně hledí před sebe.

01:12:25

Douša s manželkou a dcerou sedí na voze, kočí pokládá poslední věc na vůz a směrem k nim prohodí: „*bude líp, uvidíte.*“ Nový hlídač se s nimi loučí: „*S pánem Bohem, paní Doušová. Moc vám to sluší, mladá paní. Jak Madona s dítětem.*“ Doušová se usmívá: „*Až vám tady bude smutno, stavte se u nás v hospodě.*“ „*Stavím,*“ odvětlí mladý hlídač a pokuřuje cigaretu. Douša se dívá na manželku a vybaví se mu, jak říkala: „*Kdybys věděl, jak to všechno bylo, nestačil by ses divit.*“ Anna se na něj usměje, Josef přemýšlí: „*Jak to myslela? Tak velkej trest by mi snad Pán Bůh neudělal.*“ Kočí se otočí na ně dozadu: „*sedí se vám dobře?*“ Podívá se na Doušu a zvýší hlas. „*Sedí se vám*

dobře?“ Douša přikývne, *„dobře.“* A: *„No, snad jsme tu na nic nezapomněli.“* *„Hyjé,“* pobídne kočí koně a rozjíždějí se.

01:13:41

Přijíždějí s vozem k hospodě, dítě začne brečet. *„Prrr,“* zastaví kočí koně. Kuběna křičí: *„At' žije nověj hostinskej.“* Další vesničan: *„My vám s tím pomůžeme, Douša.“* Josef seskakuje z vozu: *„První runda je na hostinskýho, pánové.“* *„No to je nápad,“* odvěti vesničan. Záběr na Ferdu kouřícího u zdi, jak kouká na Doušovou a ona na něj. Vesničan: *„Já vezmu ty židle a dem“* D: *„Děkuju,“* podává věci z vozu, *„děkuju.“*

01:14:22

Douša točí pivo do püllitrů, hraje harmonika. Anička utírajíc další püllitr, stojí naproti Josefovi, usměje se na něj, on na ni. A: *„Dej pozor,“* upozorní Josefa, aby mu nepřeteklo pivo. Kuběna sedící u stolu k ostatním: *„Docela dobrej, co? Docela mu to de. Pivo.“* Ukáže talířek, patřící pod pivo na Josefa. Čejka ho upozorní: *„Vejš musíš, aby to viděl.“* Na to Kuběna zvedne tácek nad hlavu a začne s ním mávat *„pivo, Douša.“* Anna to uvidí, poplácá Doušu po ruce *„Josífku,“* a pohodí hlavou směrem ke stolu. *„Dvě,“* ozve se. Josef se podívá a naznačí na prstech dva. Dotáčí pivo a prohodí *„hned.“* Donese pivo ke stolu. Za ním se ozve *„platím, platím.“* Mařánek holí poklepe na Doušu, který před něj dává pivo: *„Platí, platí“* a naznačí mu, že na něj někdo od vedlejšího stolu volal.

01:14:55

Douša přijde ke stolu, kde sedí muž se ženou, a vypočítává: *„To máme čtyři piva, guláš dvakrát, jedna kmínka.“* A zapisuje si, slyší, jak žena říká muži: *„Dvě, né? Já měla taky.“* Ten se na ní ohradí: *„Ale kuš, to nemusí vědět, ty náno.“* Douša se zarazí, ale nic neříká. Muž pokračuje: *„Vždyť je hluchej jak poleno.“* Usměje se na Josefa, ten mu předkládá účet: *„čtrnáct šedesát.“* Podá peníze Josefovi a dodá *„tak at' se vám tady daří, pane Douša.“* Josef se na něj dívá, pokývne hlavou a rozloučí se s nimi *„naschle.“* Josef dojde k pultu, opře se. Muž na odchodu za jeho zády ještě dodává *„s pánem bohem.“* Douša kouká před sebe, zahlédne v kuchyni Aničku, jak vytahuje husu z trouby a usměje se na něj. Opětuje jí svůj úsměv a zapálí si cigaretu.

01:16:07

Josef stojící před pultem kouří, vchází hrobník Ferda. Josef se po něm podívá a dál kouří. Ferda ke všem přítomným: „*Dobry večer, pánové. Tak co jak mu to jde, Hluchovní.*“ Douša jen zatřese hlavou a slyší odpověď: „*Rozhodně líp, jak tobě s holkama, Ferdo.*“ Ozve se smích. „*Haha,*“ odvěti Ferda a posadí se k rakváři, ten ho pozdraví: „*Nazdar, Ferdo!*“ F: „*Ahooj, rakvičko.*“ Douša stojí před pípou, jeho žena vychází, držíc talíř s jídlem. Ferda se po ní dívá, Anna se zarazí a pak pokračuje v cestě. Záběr na hrobníka jak protáhne obličej. Anna dává jídlo na stůl, Ferda se zhoupne na židli: „*A co já, paní hostinská? Mě neobsloužíte?*“ A: „*Pití manžel, jídlo já. Tak prosím, na co máte chuť.*“ Ferda se zadívá na Doušovou: „*Chuť, tu mám vždycky velkou.*“ Anna se jenom usměje. Josef, oplachující sklenice, po nich koukne. Anička odejde zpět dozadu do kuchyně. Josef se za ní otočí, podívá se na Ferdu a pomyslí si: „*Nedá si pokoj, spratek jeden.*“ Z myšlenek ho vytrhne zavolání: „*Douša, pivo!*“ Josef se podívá před sebe, pohlédne na volajícího a pokyne na něj: „*Hned to bude.*“

01:18:28

Vesničané hrají karty, Mařánek prohodí: „*Stejně by mě zajímalo, koho vokrad. No že si koupil hospodu.*“ Josef to slyší a sklízí sklenice z jiného stolu. Jiný vesničan prohodí: „*Třeba mu ta jeho stará někde přivydělávala.*“ Začnou se smát. Další přidá: „*Na dráze krade každě. Proč by nekrad Douša.*“ Kuběna: „*Koneckonců, to byl hlídač, že jo.*“ Čejka ho pobídne: „*tak hraj, hraj! Hraj, hraj!*“ Douša se opře o pult, zavře oči, začne mu hučet v uších. „*Každej si rád něco urve, tak proč ne Douša,*“ slyší. Pomyslí si: „*ne o mě, o sobě mluvíte, vy hňupové.*“ Natočí hlavu směrem ke stolu. „*Hele jak po mě kouká, hluchon,*“ chechtá se Mařánek „*my víme všecko.*“ Kuběna se nakloní k ostatním: „*Rád bych viděl tu malou Doušovou.*“ A jiný dodá: „*Prej je podobná Ferdovi, vid' Ferdo.*“ Josef se dívá po hostech, hučí mu v uších, obraz má rozmazaný a myslí si: „*To by mi Anička neudělala. Zesměšní mě před celou vesnicí.*“ Zhlédne zvoníka a vzpomene si, co mu říkal: „*Dal bych si pozor na hrobníka, pane Doušo. Je mladej, vaše žena pohledná.*“ Otočí se zpět k pultu. Začne oplachovat sklenice a v hlavě se mu pořád přehrává: „*Prej je podobná Ferdovi, podobná Ferdovi, Ferdovi.*“ Upustí sklenice na zem, chytne se za uši. Vyděšeně kouká kolem, objevují se mu záblesky z války. Vidí hospodu, nikdo za stoly nesedí. „*Ježiši, kde jsou všichni?*“ Válka. Znovu prázdné stoly v hospodě. D. v myšlenkách: „*Kde jsou všichni?*“ Drží se za hlavu a kouká před sebe.

Otevrou se dveře hospody, Douša se zadívá tím směrem, pustí uši. Hraje klidná

hudba. Vchází muž. D: „*Kdo jsi? Co tu chceš?*“ Muž vypadá jako Josef Douša v drážní uniformě. Roztáhne ruce, které má od krve: „*Jen ruce, ruce si umýt.*“ Je slyšet skřípění houpajícího se světla a kroky muže, který se blíží k Doušovi. „*Nikdo tě nezval.*“ Muž: „*Tiše, tiše.*“ A strčí zakrvácené ruce do umyvadla s vodou, krev se s ní začne mísit. Douša po něm s hrůzou kouká: „*kdo vlastně seš?*“ Muž zvedne hlavu od umývajících si rukou: „*Já? Já jsem tvůj osud, Doušo.*“ Josef na něj nevěřícně hledí. Muž pokračuje: „*na světě budu daleko dýl než ty. Ty už budeš dávno mrtvej. A já se tu budu potloukat tvým jménem.*“ Douša vezme do ruky pěstlitr a napřáhne ruku. Muž odchází a ještě jde slyšet, jak říká: „*Hlupáku. Bojovat, pořád jen bojovat.*“ Zastaví se: „*Celej život sis nedal říct.*“ U dveří se otočí na Doušu: „*Myslíš, že můžeš zabít svůj vlastní osud?*“ Douša se naštve a mrští skleněným pěstlitem o stěnu.

Pěstlitr se roztříští, Bártík pijící kmínku se zarazí. Anna v kuchyni se lekne. Douša se chytne za hlavu a položí ji na pult. Sousedé sedí a koukají po něm. „*Aa*“ uleví si Josef, opře se o pult. Anna k němu přiběhne, chytne ho za ruku. „*Josífku, co je?*“ D: „*A, at' jde pryč!*“ A: „*Kdo?*“ D: „*At' jde pryč!*“ Záběr na hosty v hospodě. Mařánek: „*Zlatej Vrchota, ten byl sice pomalej, ale ne šilenej.*“ A: „*Josífku, kdo? Kdo?*“ Douša ukáže ke dveřím, zjistí, že tam nikdo není. Začne se rozhlížet po hospodě, všichni na něj mlčky koukají. Anička ho hladí po tváři. „*Pojď, Josífku. No, pojď.*“ Douša se rozhlédne po hospodě a zajde do kuchyně.

01:22:31

Přijel vůz se sudy, Douša přichází k němu. „*Dobrej,*“ pozdraví vozku a ostatní. „*Tak jsme tady, šéfe.*“ Douša podává kočímu ruku: „*Pět do sklepa, pět.*“ Kluk na voze opakuje: „*Pět teda jo?*“

01:23:08

Anna kouká z okna na Josefa, který poplácává koně na dvoře. Přijde za ním „*Josífku.*“ Chytne ho za ruku, dívá se na něj, naznačuje mu a značně artikuluje: „*Josífku, malá kašle, skočím k felčarovi pro kapky. Běž k ní, hlídej jí.*“ Douša sahá do kapsy. „*Na*“ a podává jí peníze. A: „*přijdu brzo.*“ Josef se po ní ještě dívá, zaplatí vozkovi za sudy. Vozka: „*Díky, šéfe.*“ D: „*Děkuju.*“ A ještě jednou se podívá za Annou.

01:30:23

Doušová vchází do pokoje, kde sedí Douša držíc dítě v náručí. Pozoruje ji, Anna si umývá ruce. „*Kapky máš?*“ Josef vidí, jak je na zádech špinavá. Koukne na malou: „*Nevypadá, že je nemocná.*“ Anna se otočí: „*Musela jsem čekat. Míchali je.*“ D: „*A když je míchal. Tak jsi u toho ležela na zádech?*“ Anna se chytne sukně: „*Ach, jsem jenom upadla.*“ D: „*A co to máš na krku?*“ odsune Annu, která si od něj chtěla vzít dítě. „*Poškrábala ses? Co?*“ Doušová si začne třít krk. Chce dítě: „*dej mi ji.*“ Josef ji odstrčí: „*nešahej na ni. Nešahej na ni.*“ Anna vykřikne: „*Dej mi ji!*“ a snaží se mu dceru vzít. „*A co prsa?*“ sahá jí na prsa. A: „*dej mi ji!*“ D: „*poškrábal Tě na prsou? Co? Ukaž mi prsa! A kolena, co kolena. Ukaž mi kolena, ukaž!*“ Začne Anně zvedat sukni. „*Ukaž mi, všechno chci vidět. Kde všude tě poškrábal? Chci to vidět!*“ Anna se brání: „*Nech mě, ty...! Dej mi ji! Dej mi ji.*“ D: „*Nešahej na ni.*“ Josef zhluboka dýchá: „*Co děťátko, bude? Co? Čí je Žofie?*“ Anna na něj hledí, Josef opakuje: „*Čí je Žofie?*“ A: „*Ani ty oči už nemáš jako kdysi.*“ D: „*Jdi pryč.*“ A: „*Dej mi ji.*“ D: „*jdi pryč.*“ A: „*Dej mi ji.*“ Bere si dítě od Josefa, který zůstane stát a koukat na ní. S dítětem odchází, ve dveřích se zastaví, otočí se po Josefovi a odejde. Josef se za ní dívá, chytne se za levé ucho a zavře oči.

01:32:54

Douša uklízí v hospodě, vchází Ferda. Josef dává židli na stůl, podívá se na Ferdu: „*Radím Ti dobře, zmiz!*“ F: „*Řeknu ti, co jsi. Srozumitelně, ti to řeknu.*“ Douša otočený k němu zády, zvedá další židle: „*Zavřeno, nenalejvám.*“ Hrobník jde k němu, chytne ho za rameno: „*Nedělej, že nerozumíš.*“ Otočí Doušovu tvář k sobě. „*Dívej se na mě a čti mi z huby.*“ Ukáže směrem ke svým ústům. Douša se na něj dívá. F: „*Hajzl seš, hajzl.*“ Douša ho chytne a tlačí ho ven, „*vypadni, vypadni.*“ Vyhodí Ferdu s hospody.

01:33:38

Rozrazí se dveře hospody, vchází rozzuřený hrobník. „*Si srab, Doušo.*“ Douša utírá stůl. „*Zbabělec. Bojiš se pravdy, ale já Ti ji řeknu.*“ Přijde blíž ke stolu. „*Nemiluje tě!*“ Douša stále utírá stůl a dělá, že o hrobníkovi neví. F: „*Rozumíš?*“ Silou strčí do židli položených na stole a křičí: „*Nemiluje!*“ Douša se na něj podívá: „*už jsi tu zas? Něco jsem ti řek.*“ A zvedá židle na stůl. Ferda stojí vedle Josefa a pokračuje: „*Zničils jí život. Svý ženě. Nenávidí tě za to, jasný? Nenávidí!*“ Douša se zastaví a ztěžka říká: „*Je, je mi opravdu líto, ale já už, už nenalejvám. Prosím.*“ Ukáže ke dveřím, aby hrobník odešel, a znovu zvedá židle. Ferda stojí za Josefovými zády a: „*V posteli prej tak akorát chrápeš,*

dědku. Nebejt mě, ani by si neužila. Chtěl bys vědět, kde jsme to spolu dělali, co?“ Ozve se blesk a oba ozáří bílá zář, Douša zvedá židli a Ferda dodává: „*v márnici. Za kostelem. Krásně jsme si užili.*“ Josef začne sbírat sklenice ze stolu. F: „*Hezky voní, Anička. Moc hezky voní.*“ Douša se otočí a nese sklenice k pípě. Otevře šuplík u pultu, v němž má zbraň. Podívá se na ni, chytne se za hlavu a opět se mu zobrazuje válka. Chytá se za pravé ucho. Zasune šuplík zpět. Teče mu krev z ucha. Ferda na něj kouká, usměje se „*Ty ani netušíš, ty hluchoto, jak tvoje žena dokáže krásně vzrušit. Udělala ze mě chlapa.*“ Douša se na něj podívá: „*Chlapa povídáš? Tak mluv.*“ Ferda je zaskočen. D: „*Povídej, já poslouchám.*“ Ferda vyděšeně: „*Li, ja, jaktože jako slyš...*“ Douša mu vrazí facku a druhou. Začne s ním bít o stůl. Stáhne mu kalhoty. F: „*Néé.*“ D: „*Ty zmetku jeden hrobařská. Lituju, že jsem tě tenkrát na těch kolejích nenechal přejet! Co moje žena? Mluv!*“ Vytáhl hrobníkovi z kalhot opasek. „*Co moje žena?*“ začne bít hrobníka opaskem na holou. Ten křičí bolestí. D: „*Co si s ní udělal? Ty zmetku jeden hrobařská?*“ Stále bije hrobníka, který bolestí vzlyká. D: „*Co moje žena, co? Co si s ní udělal? Co ještě? Mluv! Ztratil si řeč? Co moje žena, no?*“ Hrobník skučí bolestí. D: „*Co si s ní ještě dělal? Co? Povídej.*“ Hrobník začne křičet: „*já nevěděl, že nejste hluchej.*“ D: „*Povídej, poslouchám!*“ Ferda ležící na stole křičí: „*Nic z toho není pravda!*“ Douša ho přestane bít, hrobník vzlyká na stole. D: „*Ani ve válce jsem nepotkal takovou zákeřnou svini, jako seš ty.*“ Ferda brečí na stole: „*prosím, už ne.*“ Douša ho táhne ven, Ferda má stále kalhoty u kotníků, vyhodí ho před dveře to kaluže plné bláta. D: „*Šmejde!*“ jde dovnitř a zavře za sebou dveře.

01:37:18

Douša si pije alkohol. Položí panáka na pult. V tom k němu z boku přiběhne zhrzený hrobník a bodá do něj nůž. Záběr na Annu sedící na posteli zvedá hlavu. Hrobník vytahuje nůž z Doušova břicha a znovu ho bodá. Douša se chytne přívěsku, který má Ferda na krku a padá na zem. Začne hrát hudba, znovu záběr na Aničku. Douša leží na zemi a sípe bolestí, Ferda se dívá na nůž a couvá ze dveří.

01:38:23

Douša leží hlavou opřený o pult a kouká za svým osudem, který stojí ve dveřích, pohlédne na Josefa, odejde a zavře za sebou dveře. Přestane hrát hudba, zakrvácený Douša stále leží na zemi. „*Josefe?*“ ozve se Anička „*Josífku?*“ přichází před pult a vidí raněného Josefa. Vyděsí se „*Proboha!*“ Klekne k němu, chytne jeho hlavu do dlaní. „*Josífku,*

Josífku!“ Začne rukou zadělávat jeho pobodané břicho *„Ježíš.“* Josef z posledních sil zasténá *„Aničko, Aničko.“* A: *„Ano?“* Chytne ho za hlavu a brečí. Douša se dívá na své ruce: *„Já, já si chci jenom umýt ruce.“* Anička začne brečet, Josef stále hledí na své zakrvácené ruce a opakuje: *„Chci si jenom umýt ruce.“* Anička ho pohladí po tváři *„Josífku!“* Douša na ni pohlédne: *„Aničko, prosím tě, nezlob se na mě.“* A. položí svoji hlavu na jeho, brečí *„Ty se nezlob, Josífku.“* Záběr na medailonek, který Josef strhl Ferdovi z krku, a zakrvácené ruce na Doušově břiše. Anička brečí: *„Promiň mi.“* A Douša umírá.

5.2. Pupendo

Film Pupendo vznikl podle motivů z knih Petra Šabacha, námět i scénář napsal Petr Jarchovský. Režie se ujal Jan Hřebejk. Ve 120 minutách jsou zachyceny dvě rodiny – Márových a Břečkových – v osmdesátých letech minulého století, v morálně komplikované době normalizace. Rodiny jsou spojeny těsnými pouty citů, ale k dané době se zachovají každá jinak.

Bedřich Mára kdysi úspěšný sochař, který po polooficiálním zákazu vykonávání této práce maskuje rezignaci a zoufalství zahálčivým bohémským životem na úkor své rodiny – malého Bobeše, dospívajícího sluchově postiženého Matěje a oddané manželky Aleny. Alena s Bedřichem se živí výrobou keramických kýčů.

Na druhé straně je rodina Míly Břečky, který je ředitelem základní školy, je v komunistické straně, ale považuje se za „jiného“ komunistu než ostatní. Jeho ambiciózní manželka Magda, která se s Márou zná z dob studií, pracuje jako funkcionářka uměleckého svazu. Magda už také vyznává manželovo krédo „splynout s davem“. Mají též dvě děti – talentovanou Pavlu, ta se učí v Márově ateliéru a je do Máry tajně zamilovaná, a Matějova kamaráda a spolužáka Honzu.

Na popud a s pomocí Fábery, disidentského kunsthistorika, přijme Mára oficiální zakázku. Ta by ho znovu měla dostat zpět mezi tvořící umělce.

Název filmu – PUPENDO – je odvozen od rituálu, při němž je švihem vržena mince na holé břicho. Mince zanechá na břiše otisk. Tento rituál se ve snímku také objeví. Premiéra proběhla v multiplexu Palace Cinemas Slovanský dům v Praze 27. března roku 2003.

Ve filmu můžeme jako neslyšícího Matěje vidět Lukáše Baborského, který je sám neslyšící. Proto byl při natáčení přítomen i tlumočník Alan Ptáček. Ten nejen tlumočil, ale

předal tvůrcům také několik užitečných rad. Tvůrci se rozhodli, že jedna z distribučních kopií bude opatřena českými titulky, aby se na něj mohli dívat i spoluobčané s podobným postižením. (Anon, 2003; www.ceskatelevize.cz; www.csfd.cz; www.filmovyprehled.cz)

Herecké obsazení filmu:

Bedřich Mára – Boleslav Polívka

Alena Márová – Eva Holubová

Matěj Mára – Lukáš Baborský (neslyšící)

Bobeš Mára – Vojtěch Svoboda

Míla Břečka – Jaroslav Dušek

Magda Břečková – Vilma Cibulková

Pavla Břečková – Nikola Pešková

Honza Břečka – Matěj Nechvátal

Jirka Ptáčník – Jan Drozda

Vlád'a Ptáčník – Pavel Liška

učitelka – Hana Seidlová

závozník – Matěj Ruppert

Krauze – Boris Hybner

Film začíná záběrem na neslyšícího Matěje sedícího v tureckém sedu na skalním výčnělku a hledí dopředu na jezero, které se před ním prostírá. Následuje záběr na domy, okolo kterých prochází Matěj se svými dvěma kamarády – Jirkou a Honzou. Jirka něco povídá, ale celou tuto pasáž doprovází hudba. Matěj má ruce v kapsách a při chůzi kouká do země. Pokračují ke schodům, kde se Jirka s Honzou zastaví. Před zastavením se ještě Jirka kamarádsky dotkne Matějovy ruky, zřejmě na rozloučenou, který pokračuje dál po schodech. Honza za ním pouze mávne rukou.

1:55

Matěj přichází do otcova ateliéru, kde je kromě otce i Matějův bratr Bobeš a Pavla. Pavla tvoří z modelářské hlíny botu. Vedle ní stojí Matějův otec a radí jí. Matěj přijde k Pavle, poklepe jí na pravé rameno „*Tvoje máma je tady.*“ Pavla kouká na Matěje a poté opakuje „*Máma přijela, jo?*“, jestli správně rozuměla, Matěj ji přikývne „*no*“. Bedřich Mára si pro sebe mumlá řečenou větu a přidává „*pozdravuj vaše*“. Poté se Matěje zeptá

„Donesl jsi to víno?“ Matěj kroutí hlavou, že ne a zároveň i naznačuje rukama, přičemž si otec povzdechne.

Záběr na malého Bobeše, který si maluje. Matěj přichází do této místnosti, vezme Bobešovu bundu z kliky, jde k němu, naznačí mu rukou, že na něj bude mluvit - *“ven“*. Bere bratra za ruku a odchází.

2:42

Matěj běží k molu a v ruce nese záchrannou vestu. Před molem sedí v lodi, do které Matěj přiskočí, Bedřich Mára s Bobešem. Pomalu se začnou po řece rozjíždět, Matěj obléká Bobešovi vestu. Následuje záběr, kdy mlčky jedou po řece a rozhlíží se po okolí. Dojedou k molu, Matěj upevní loď a po schodech vzhůru odchází k domovu. Před domem drží Bedřich Mára malého Bobeše za ruku, Matěj jde s rukama v kapsách za nimi. Bedřich Mára vztyčí ukazováček na levé ruce, dívá se na malého Bobeše (Matěj jej sleduje očima) *„A mamince řekneme, že?“* popostrčí Bobeše do dveří, dotkne se Matějovi ruky a tímto gestem ho pustí před sebe. Bobeš *„přicházíme“*. Bedřich vcházející za ním opakuje *„přicházíme“*.

3:52

Alena Márová se otáčí od kuchyňské linky, z níž bere do každé ruky jeden talíř se snídaní pro své syny sedící u stolu. Alena: *„Tak, chlebiček pro malýho,“* Bobeš: *„Nakrájíš mi“* než Bobeš stihne doříct *„prosím“* už mu matka odpovídá *„Já ti to nakrájím.“* podává talíř se snídaní Matějovi a dívajíc se na něj dodává *„Dobrou chut“*. Chytne Matěje za triko *„tohle ne“* *„ZMĚNA“* *„Běž“* Matěj klepne do stolu, matka se k němu nakloní a spíš pro sebe dodává *„nemusí každé vědět, jak na tom jsme“* načež se Matěj zvedá a odchází se převléknout.

Mezitím přichází otec *„gut mening san šajn“* a bere si z ledničky pivo. Alena: *„Bedřichu, prosím tě, dej to dovnitř“* B: *„Kam myslíš, že to chci dát? Dovnitř, ne!“* a začne pít. A: *„Ty jdeš teda těm dětem pěkně příkladem, víš, jak se tomu říká?“* Mezitím se Matěj vrací ke stolu obléká si triko. A: *„Tomu se říká stádium ranního doušku.“* V ruce má nůž a při mluvení mele i touto rukou. *„Ty seš zralej na léčení“* zašermuje Bedřichovi tím nožem před obličejem, pohlédne na Matěje a přikývne. Bedřich k Matějovi: *„viděls to? Maminka mě chtěla bodnout.“* Matěj se dívá na otce a matku, ta kroutí hlavou a kouká na malého Bobeše. Bedřich: *„A ty chceš, abych bral věci s humorem, jo? Ty mě kvedláš tady nožem v játrech“* mezitím se Alena omlouvá *„promiň“*. Matěj si míchá

lžičkou v hrnku s čajem a rodiče pozoruje. Bedřich: „*potom promiň*“ Alena: „*já jsem ti řekla, promiň!*“ Bedřich: „*Já vím, ale co promiň? Co pořád, promiň?*“ Během toho se Alena posadí ke stolu, Matěj ji pozoruje. Bedřich: „*Vážený soude, já jsem ten nůž v tatínkově břišku zapomněla,*“ dává si cigaretu do úst a koukne na Matěje. Alena: „*Ježíši Kriste!*“ bouchne do stolu, Matěj se zaměří na ni. Alena se otočí na menšího syna „*Papej!*“ Bedřich: „*no ten taky. Napřed ho ukřižují. Tady, tady*“ ukazuje na těle, Matěj střídavě pozoruje oba rodiče. Bedřich pokračuje „*krováky tam, krováky tam, všude krováky.*“ Matěj si bere namazaný krajíc chleba a stále pozoruje rodiče. Bedřich: „*potom jim vstane z mrtvých a voni všechno přehodnotí a promiň, no. Kdyby Krista utopili, tak nosíš tady na krku akvárko?*“ Obchází stůl a směje se. Matěj poklepe matce na ruku – „**PROVOKUJE**“, ta jen přikývne, otočí se na Bobeše „*nabumbej se.*“ Otec si jde pustit hudbu a nadále s matkou diskutuje. Matěj oba sleduje a pokračuje ve snídani.

6:49

Matěj sedí na gauči v kuchyni, kde matka bavící se s Pavlou, maluje obličej na porcelánové pokladničky ve tvaru prasat. Matěj obě sleduje. Matka se zvedá ze židle a pokračujíc v rozhovoru přichází k věšáku s prádlem. Prsty před čelem upozorní Matěje, že s ním bude mluvit „**SKLÁDAT**“, začne mu házet jednotlivé svršky, Matěj je chytá.

9:00

Matěj přichází do pokoje, v němž malý Bobeš pokládá sluchátko vedle telefonu (volá Bedřich, chce mluvit s Alenou). Matěj si myslí, že si Bobeš hraje, a zatímco otec ještě mluví do sluchátka „*a jdi pro maminku. Děkuju ti. Děkuje tatínek.*“, Matěj vezme sluchátko, položí je zpět na telefon a k Bobešovi „*To není hračka*“.

10:56

Alena po hádce přes telefon, v níž Bedřichovi vytkla, že Matějovi už dlouho slibuje dovolenou u moře, položí sluchátko. Jde k akváriu, které je zabudované ve zdi, přes které jde vidět Matěj a Pavla ve druhé místnosti, zatáhne závěs přes akvárium z této strany. Jde do vedlejšího pokoje, v němž jsou tito dva, opře se o zárubeň dveří a pozoruje je. Záběr na Matěje: „**MOŘE**“ Pavla sedící před Matějem pohlédne na Alenu a ptá se: „*Co říkal?*“ Matěj se podívá na matku a ta Pavle odpoví „*že pojedem k moři*“. A očima Matějovi přikývne na souhlas.

11:25

Záběr na akvárium před ním stojí Pavlu s Matějem. Pavla pozoruje plující ryby, Matěj stojí za ní, sleduje ji a přičichne si k jejím vlasům.

25:47

Ředitel na hodině vysvětluje žákům gravitační zákon – volný pád. Na tabuli píše rovnici pro výpočet gravitačního zrychlení. Při psaní na tabuli zády ke třídě vysvětluje, co které písmeno označuje. Otočí se ke třídě, do jedné ruky vezme těleso a do druhé ruky stopky. Zvedne je a s pokynem „*pojd' me k oknu*“ se všichni žáci přesunou z lavic. Matěj stojí vedle dívky stojící hned vedle učitele. Ten ukazuje žákům těleso v ruce a vysvětluje „*těleso o hmotnosti m bude vrženo tady z té výšky h* “ naznačuje „*a dopadne, dopadne v čase t* “ ukáže stopky. Matěj jej celou dobu pozoruje, při vysvětlování výšky Matěj pohlédne dolů na zem. Vyučující, natočený čelem k Matějovi, natáhne ruku s tělesem a chystá se jej spustit. V tom za jeho zády Honza pošťuchuje spolužačku, ta vyjekne „*Jau!*“. Učitel se na ně otočí „*Honzo, co tam zase blbnete?*“ Natáhne z okna ruku, v níž drží stopky. „*Sledujte pokus laskavě, ano? Tak prosím, jedeme, tak.*“ A pustí stopky dolů. V pozadí zní tikot stopek, záběr zespod na žáky s učitelem vyklánějící se z okna. Ozve se zvuk rozbíjejících se stopek o zem. Učitel se vyděšeně podívá do ruky, ve které svírá předmět označující těleso. Jirka, stojící za Matějem, na Honzu: „*Co kolik, vole?*“ Honza: „*Nevím vole, jdi se podívat dolů.*“ Během tohoto rozhovoru Matěj sleduje učitele.

27:06

Učitelka biologie stojí za katedrou „*Kdo má na konec aktualitu?*“ Zalistuje v notýsku. „*Mára.*“ Pohlédne na Matěje a s nápadnější artikulací dodá: „*Matěji!*“ Pohybem hlavy mu naznačí, ať jde dopředu. Matěj položí noviny na katedru, představí svoji aktualitu: „*Inženýři sovětského svazu vynalezli betonové lodě.*“ Usměje se a vezme si noviny zpět do rukou. Zadívá se na učitelku, která směrem k žákům zopakuje: „*Inženýři v sovětském svazu vynalezli betonové lodě.*“ A k Matějovi dodá „*To je zajímavá aktualita, Matěji.*“ Proti tomu se ohradí Jirka: „*Hele, hele, hele brzděte jo! Betonový lodě. V životě jsem neslyšel větší hovadinu!*“ Matěj, který ho sledoval, se ohradil: „*To je pravda*“ a klepne levým ukazováčkem na noviny držící ve zdvižené pravé ruce. Jirka: „*Od kdy beton plave? Beton nemůže plavat, ty vole!*“ Učitelka: „*No tak, noo tak!*“ Zadívá se na Matěje, rukou pokyne, aby jí dal noviny. „*Z čeho jsi čerpal, Matěji?*“, vezme si je od něj a přečte jejich název „*Pravda.*“ Ukáže noviny ostatním: „*Tak to musí být pravda!*“

Polohlasem se ze třídy ozve: „*A hlavní město Sahary je Písek, vole!*“ Učitelka to slyší, podívá se směrem k dotyčnému „*Bez toho vola, Honzíku, ano? Kdybys místo vole říkal cihla, tak by měl pan ředitel dům.*“ Na to ji Jirka opraví: „*Soudruh říditel!*“ Matěj stojí během celé debaty vedle učitelky a celou situaci sleduje.

29:24

Matěj, Bedřich a Pavla jsou v muzeu a pozorují mamuta. Koukají se zespod na jeho kostru a podchází pod ní. Následuje záběr na Matěje pozorujícího akvárium s mořskými koníky. Postupně jsou zde zobrazeni všichni tři, jak tyto mořské tvory pozorují. Matěj zavře oči a sní. (po celou dobu hraje píseň)

30:21

Matěj se opírá o zábradlí balkonu muzea a kouká před sebe.

38:24

Matěj v pokoji pozoruje rybky v akváriu. Bobeš sedí na židli za stolem a lupou mlátí do mušlí, které jsou na něm položeny. Matěj mu lupu vytrhne: „*To není hračka. Běž spát.*“ Vezme Bobeše za ruku a posune ho k posteli. Vchází otec, laškuje s Bobešem a zakrývá ho. Během toho se Matěj posadí na židli a začne lupou zkoumat mušle. Bedřich přijde k Matějovi, plácne ho po rameni a posadí se na postel. Matěj: „*Letos budeme moře?*“ Bedřich se na něj podívá: „*K moři?*“ Zamyslí se. „*PŘÍŠTÍ ROK*“ Matěj se od něj zklamaně odvrátí zpět k mušlím. Bedřich opakuje „*No, příští rok, no.*“ Dotkne se Matějovi ruky, poklepe na velkou mušli. „*NOVÝ, NOVÝ?*“ Matěj: „*Ne, starý tři roky.*“ Bedřich ukazuje na prstech 3 a nevěřicně říká: „*Tři roky?*“ Matěj přikývne. „*Ale, to bych věděl, to bych věděl.*“ Zvedne ukazováček „*Počkej!*“ „*MOŘE, KŮŇ*“. Vytáhne z kapsy kalhot krabičku, začne jí otvírat „*Mořský,*“ vytahuje figurku z krabičky, „*mořský koníček. Toto je*“ podá koníka Matějovi do ruky. „*KLUK*“ Matěj si ho hned začne prohlížet. „*Samec, rozumíš. Ovšem.*“ Bedřich vytáhne z druhé kapsy další krabičku. „*DÍVKA*“ „*Rozumíš.*“ „*Taková hezká.*“ „*Víš, tady máš, podívej se hele.*“ Vezme Matějovi samečka z rukou. „*KLUK*“ „*sameček a,*“ ve druhé ruce drží dalšího koníka „*DÍVKA*“ „*samička*“ naznačuje páření „*a budou malí koníčci*“ „*KŮŇ*“. Bedřich vyprskne smíchy, Matěj se usmívá a pokyvuje hlavou. Bedřich natáhne ruku směrem k Matějovi (zamýšlí, že si potřesou rukou), v tom se však z vedlejší místnosti ozve Alenin hlas: „*Pojď si lehnout!*“ Bedřich se zarazí a poslouchá. Naznačí, že na něj volala máma - „*matka*“. Otočí

se k Bobešovi. „*ty nespíš? Pojd' sem.*“ směrem k Matějovi „*On nespí.*“ Vezme malého Bobeše „*Pojd' sem, pojd' sem,*“ přitáhne ho k sobě *blíží* „*viděls ty koničky mořský? Ukaž mu toho konička.*“ Matěj mele před Bobešem s figurkou. Bedřich: „*Vidíš?*“ Z vedlejší místnosti se opět ozve Alenin hlas: „*Prosím Tě nech je spát!*“ Bedřich: „*Víš, jak se řekne koníček?*“ Vezme Bobešovi ruku a vede mu ji do znaku kůň. „*Ko-ní-ček.*“ Matěj se zadívá zpět na koníka. „*Ko-ní-ček. A Mořský, musíš ju natáhnout, žejo?*“ Směrem k Matějovi „*musí ju natáhnout, ne? Jak je moře?*“ Ten je však zahleděn do koníka. Bedřich vezme Bobeše „*No. Tak jdeme spát, hop. Ááá.*“ A hodí Bobeše zpět do postele. Bobeš dopadne na postel „*Au.*“ A Začnou se oba smát. „*Pánové, dobrou noc.*“ Záběr na mořského koníka pod lupou, kterého si Matěj prohlíží. Bedřich dodává: „*Jdu do první linie.*“

40:54

Ve škole učitelka biologie promítá obrázek mořského koně. Vypráví, čelem k žákům, zajímavosti z rozmnožování tohoto druhu a také mexických mečovek druhu xyphophorus. Během jejího výkladu je záběr na Matěje, který ji spolu s ostatními se zájmem pozoruje.

45:33

Jirka, Honza a Matěj sedí na tomtéž skalním výčnělku, který byl zachycen i na prvním záběru filmu. Matěj má v klíně knížku a prohlíží si ji. Jirka si prohlíží knížku s erotickým obsahem. Honza: „*Když uvážím, že jsem vlastně ta nejrychlejší fotrova spermie, tak to bych chtěl vidět ty druhý, co skončili za mnou. Miliony bratříčků.*“ Jirka: „*Všichni jsme vlastně vítězný spermie.*“ Honza: „*Mm, měli jsme dobrý bičíky.*“ Jirka: „*Někteří jedinci už tenhle sportovní výkon nepřekonaj do konce života. I tady Matěj,*“ dotkne se Matějových zad, ten se na ně otočí, „*byl čelem peletonu.*“ Jirka na Matěje souhlasně kývne hlavou. Honza se zadívá na Matěje: „*Hele.*“ Matěj si prohlíží knížku a tak jej nevnímá. Honza natáhne směrem k němu ruku a pohybuje s ní nahoru – dolů, aby Matěje upozornil, že s ním chce mluvit. „*Už umíš plavat?*“ Matěj se na něj dívá a odpovídá mu: „*Neumím plavat.*“ Na to ihned reaguje Jirka: „*Ty vole, tak co chceš dělat u moře?*“ nevěřicně na Matěje kouká, poté se otočí na Honzu. Ten dodává: „*Vítězná spermie a neumí plavat.*“ Jirka se zamyslí, zaklapne knížku, pohlédne na Matěje a razantně prohlásí: „*Neboj, naučíme!*“

46:16

Matěj sedí na lavičce v šatně plaveckého bazénu a vysvléká si kalhoty. Jirka s Honzou sedí naproti němu a namotávají černý gumový pás „*Tak nejlepší by bylo hodit ho do vody rovnou, že jo. Tak učil brácha plavat mě.*“ Honza nenápadně směrem k Jirkovi: „*Bacha dobře vodezírá.*“ A usměje se směrem k Matějovi, ten si začne svlékat triko. J. zamumlá: „*Neboj, všechno máme pod kontrolou. Gumu normálně uchytkáme za startovní blok, veme si ji za druhéj konec, von se jí chytne, skočí do vody a poplave jak jeseter.*“ H: „*Ty vole,*“ Matěj sedí už jen v plavkách na lavičce a pozoruje kluky, „*vždyť se zabije. Jestli se neutopí, tak si rozrazí hlavu,*“ během konverzace se oba usmívají, pak H. pohlédne na Matěje a usměje se na něj, ten zamyšleně kouká, „*na druhéj straně o stěnu.*“ J: „*Neboj, všechno je pod kontrolou.*“ H: „*Máš ho na svědomí.*“ J: „*Ba ne.*“ Usměje se, kývá hlavou a dívá se na Matěje, „*usmálo se na něj velký štěstí, vid’?*“

46:55

H. s J. připevňují gumu ke skokanskému bloku plaveckého bazénu, M. sedí naproti na lavičce. Kluci začnou natahovat gumu a Matěj je se zájmem pozoruje. Navazuje záběr na ředitele, který prochází okolo budovy plaveckého bazénu a vidí, jak se tam svítí. Zastaví se, pozoruje okno a spěchá dovnitř. Všichni tři kluci natahují gumu. J: „*A tahej,*“ kluci se snaží ze všech sil, jde slyšet zvuk napínající se gumy, „*ty vole...*“ V tom se rozsvítí velké světlo, rozrazí se dveře. Kluci se začnou rozhlížet. Vchází Míla Břečka: „*Co se to tady děje? Vy jste se snad zbláznili!*“ a přichází blíž k chlapcům. „*Co to má znamenat?*“ J + H dál natahují gumu. Matěj se jí stále drží a rozhlíží se. Ředitel „*Honzo, tohle už je na úrovni... Co tady máte za svinstvo?*“ Bere gumu, která leží na zemi. „*Vždyť tohle už je vloupání! Jak jste se sem dostali? Vždyť vy poletíte ze školy. Ale všichni tři Honzo.*“ Křičí z jednoho na druhého. „*Poletíte!*“ Rozčiluje se, chytne gumu, které se drží kluci a křičí. „*Pust’te to!*“ Odstrčí kluky od napružené gumy a ta se začne vracet zpět ke startovnímu bloku na protější straně. Ředitel letí vzduchem, spadne do vody a guma jej táhne stále dopředu. Kluci situaci napjatě pozorují. Ozve se dutá rána. J: „*Ty vole.*“ S hrůzou hledí všichni tři na druhou stranu. J chytne H za paži: „*pojd’!*“ a rozběhnou se po boku bazénu k místu, kde leží ředitel ve vodě. Matěj se k nim přidá. Záběr na ředitele ležícího ve vodě. J: „*Ty, vole!*“ H: „*ty vole, tys mi zabil tátu*“ J: „*Taky nevěděl, že se má v půlce pustit?*“ H: „*Ty vole, to chce umělý dechání*“ J: „*A nestačilo by ho polejt vodou?*“ H: „*Vodou, ty seš idiot, vždyť je utopenej*“ a tahají ředitele každý za jednu ruku z vody. Ten vyprskne vodu z úst, kašle. „*Tak hoši,*“ pohlédne na ně „*za pokus o záchranu*

ředitelé - Mára, Ptáčník, dostanete jenom ředitelskou důtku.“ Pohlédne na Honzu: *„Ty máš štěstí, že sis vzal čepici, máš jenom třídní.“* Kluci ho pustí a on zajede zpět do vody.

1:00:13

Pavla si bere láhev pití z ledničky a sedne si za stůl. Do místnosti v ateliéru přichází Honza. Jirka sedí na gauči vedle stolu, Matěj leží napříč na druhém gauči, který je naproti stolu. *„Hele, proč my nemáme moře, když ho můžou mít Rumuni, Bulhaři nebo Poláci?“* vyjmenovává a pleskne rukama do noh. H dodává: *„Nebo Mad'aři.“* Pavla pojídající housku, se zamračí a otočí se na něj *„Mad'aři, jo? Jako myslíš Balaton?“* H: *„No, Já jsem neřek Mad'aři, já jsem řek Dederóni.“* J. si sundá sluneční brýle z očí: *„Hovno, řek si Mad'aři!“* H: *„No tak to je jedno ne? Mad'aři maj taky moře. Balaton.“* J: *„Cože vod kdy je Balaton moře?“* H: *„No vod tý doby co je Kaspický moře jezero!“* Pavla se napije ze sklenice, se zájmem se zadívá na Matěje *„Kam pojedete vy?“* Matěj: *„MY?“* Rozmýšlí, pohlédne na sochu vedle gauče, a ukáže mezi její nahé hýždě. J: *„Vážně? No tak to se tam někdy sejdem.“*

01:02:32

Krauze s volební urnou a pionýry zaklepe na dveře. Otevře Matěj. Krauze: *„Čest, čau. Matěji, volby!“* Matěj: *„Nemužu.“* Krauze s přehnanou artikulací *„Vol-by,“* opakuje a naznačuje s volebními lístky, vhození do urny, *„vol-by, volby!“* Rukou naznačuje, aby k němu přivolal, Matěj se usměje na děvčata, která Krauzeho doprovázejí. Krauze slabikuje *„Ro-di-če.“* Matěj se na něj podívá: *„Máma, táta, mají nemoc!“* Krauze nevěřícně: *„Cože?“* Vyděšeně kouká *„a nemohl by přijít, Bedřich?“* Matěj nakoukne za dveře ke stolu, kde sedí zbytek rodiny. Bedřich radí Matějovi, co má říct: *„vysokou teplotu,“* Alena se k němu přidává: *„vysokou, vysokou teplotu!“* Bedřich Alenu upozorní: *„Neřvi prosím tě.“* Matěj se otočí na Krauzeho, ten mezitím říká pionýrům *„Moment, vydržte ještě chvíli.“* Podívá se na Matěje, nakloní se víc dopředu a ptá se: *„No a je to vážný nebo nemůžou přijít nebo...“* Matěj ho přeruší: *„Máma, táta, mají vysokou teplotu, 40!“* Dal si ruku na čelo a zakroutil hlavou. *„ó mají, jsou nemocný, mají teplotu“* směrem k pionýrům. Matěj odkloní hlavu za dveře a dusí smích, pohlédne na matku a hlavou jí naznačí, ať mu znovu poradí. Mezitím Bedřich vysvětluje malému Bobešovi: *„Tam jsou ti pionýři vš...“* Alena: *„nemoc nakažlivou, že sem nesměj. Ať jdou pryč.“* Matěj přitaká a vykloní se zpět před dveře. Bedřich k Aleně: *„Cože nakažlivou?“* Alena: *„nemoc.“* Bedřich: *„Ajo.“* Matěj: *„Mají nakažlivou nemoc.“* Krauze nevěří svým očím,

snaží se napodobit znak „**NAKAŽLIVÝ**“ „*nakažlivou*“ Matěj „**NAKAŽLIVOU**“, přikývne „**No.**“ Krauze k dětem, které stojí v pozoru a salutují: „*To stačí, nezdravte!*“ vytáhne placatku z vnitřní kapsy saka „*Tak jo, tak zdar.*“ a napije se, Matěj zavře dveře a jde ke stolu. Alena: „*Ta, no*“ a ukáže na Matěje zdvižený palec, přičemž se na něj usměje a mrkne. Bedřich si s ním potřese rukou. Alena: „*A jsou pryč.*“ Směrem k Bobešovi „*Ty půjdeš k volbám?*“ Bobeš šeptem odpoví „*až budou volby.*“ Alena: „*Co, až budou volby? Jo až budou volby, tak jo. Ted' nejsou žádný volby, tak nikam nepudem.*“ Bedřich se směje. Bedřich: „*Hrajeme.*“ Alena: „*Hrajeme, hrajte.*“ Bedřich s Bobešem hraje stolní fotbal, Matěj jí a s Alenou je pozorují. Ozve se zaklepání na dveře. Alena: „*Hele oni jsou tady zase!*“ Bedřich: „*Co?*“ Alena: „*Oni snad nedají pokoj, přece není na to zákon, že musíš chodit k volbám!*“ Bedřich: „*To víš, že né.*“ Alena: „*Já je vyrazím! Hely ty pudou.*“ Matěj pozoruje, matka se zvedá a jde ke dveřím. Za nimi ale stojí závozník. Pozve ho dál. Matěj pozoruje, kdo přišel, kouká z jednoho na druhého. Závozník oznamuje Bedřichovi, že má pro něj práci. Začne šmátrat v tašce, Matěj se na to zaměří. Závozník vytáhne pokladničku ve tvaru modrého zadku s ušima. Mluví o tom, jak jde tato věc teď na dračku a ptá se „*zvládnete círka stovku tejdně?*“ otočí se na Alenu, ta pokývne hlavou „*jo*“ podívá se na Matěje „*zvládneme ne?*“ Matěj přikývne.

01:10:09

Pavle jde otevřít dveře, za nimi stojí Matěj. P: „*Ahoj, děje se něco?*“ M: „*Vlád'a přijede sem.*“ P: „*Ahá, Pojd' dál.*“ M. vejde a sundá si pláštěnku, pověsí jí a začne si zouvat vsedě boty. Pavla ho pozoruje a přemýšlí. Pavla poklepe Matěje po noze „*Hele, když mi pomůžeš, můžeme si z něj udělat legraci, pomůžeš mi?*“ Matěj přikývne.

01:13:02

Pavla se baví v předsíni s Vládou, který přišel, Matěj sedí převlečený v ženských šatech s parukou na hlavě a namalovaný v obýváku a dělá, že je Pavlina kamarádka z Finska. Pavla ukáže na Matěje a řekne Vládovi, že má na návštěvě kamarádku, Matěj Vládovi zamává a usměje se na něj. Vlád vejde do pokoje, v němž sedí převlečený Matěj. V: „*Umí česky?*“ P: „*Ne česky neumí ani slovo, umí finsky a anglicky.*“ Matěj si dává nohu přes nohu a upravuje si sukni. V. se mu předvádí, Matěj se na něj sem tam podívá.

01:16:00

Vláďa si v předsíni obouvá boty a upozorňuje Pavlu, že odejde. Ta se drží Matěje kolem pasu. P: *„To bude asi nejlepší.“* V: *„Takže s náma nejedeš?“* P: *„Jen si jed’ k moři.“* Vláša se loučí a dá Matějovi, který je pořád převlečen za ženu, pusku na ústa. V tom Pavla stáhne Matějovi paruku z hlavy, podívají se na sebe a začnou se usmívat. Vláša se usměje *„Nazdar.“* Pak mu dojde, koho políbil *„Ty vole.“* Pavla vystrčí Vlášu ze dveří P: *„A pozdravuj moře.“* V: *„Co blbneš?“*

01:17:50

Učitelka vchází do třídy, žáci, včetně Matěje, jdou na svá místa. Téma hodiny: pohlavní orgány. Honza namaloval o přestávce sprosté obrázky na tabuli a tak ho učitelka za trest zkouší před tabulí. Honza má popsat, z čeho se skládá mužský pohlavní orgán, ale netuší, spolužáci se mu snaží napovědět i Matěj naznačuje.

01:19:42

Vláďa řídí auto, Jirka sedí na místě spolujezdce a Honza s Matějem na zadních sedadlech. Vláša klukům líčí příhodu, která se mu stala. V: *„Sem šel na čáře, v pásmu, ne. S Britou, to je ten můj německej ovčák, čistokrevnej. A najednou vidím, že Brita větrí.“* Matěj na Honzu **„CO, UKAŽ“**, Honza se rozhlíží kolem sebe, mezitím Vláša pokračuje: *„Tak jsem ji pustil na dlouhou. Hoši, ta hnala! Ty vole, asi tak po pěti kilometrech...“* Honza bere z desky ze zadu auta plyšového psa, kterého tam má Vláša položeného. V: *„Sme přišli na takovou paseku, takový divný místo to bylo, jo. Tak jsem se prostě tak nenápadně periferně rozhlídl a najednou vidím, že támhle periferně se blejsknou někomu ve křoví hodinky.“* Honza celou situaci Matějovi přehrává s plyšovým psem. V: *„Taky že jo, hoši, chlapík. Narušitel hranic. Takovej co nemá zrovna co ztratit, vole. Co tě vodpráskne aj cvaj. A Brita ho viděla. Jo a začala vyštěkávat. Hoši, ty vole, sem měl šcorpíka, jo. A než jsem ho stačil vytáhnout šcorpíka a varovat ho, tak chlapík byl rychlejší, vid’. Brita to dostala.“* Jirka: *„A cos, co ten chlapík?“* Vláša: *„Čistej průstřel tady, tady.“* Ukazuje na obličej. *„Kdybych měl gé osmičku, vole, tak nemá hlavu. Jenže to my nefasujem. Mě znáš, brácha, ne? Že mě jen tak něco nerozhodí, ale tenkrát jsem, kluci, brečel jak malej kluk. Normálně jsem držel Britu v náruči a normálně jsem regulérně brečel. Se nestydím za to.“* Honza, během napodobování situace Matějovi, utrl psovi hlavu. Vláša: *„Hoši a najednou, najednou sfit, sfit, vrtulník, ne. Vidím, jak jde dólu a z něho běží ke mně, hoši, velitel západního*

okruhu, plukovník Sochor. A hnedka na mě, Lád'o co tady blbneš? Seš celej? Uplně vyděšeněj. Sem nic neříkal, že. Sem byl hotovej z ty Brity. Pak uviděl Britu. Má nejrači Britu a mě, jo. Jen tak mezi zubama řekl: Která svině? Ty vole, a do toho začal ten narušitel mekotat, vole, že můj pes ho napadl, ty vole, a že se jenom bránil. Ty vole, hoši, v tom, vole, sem já chytl nerva normálně jsem, ještě v klidu, položil Britu na zem. A napálil jsem mu mezi voči, vole, paragánskou paninu.“ Naznačuje pohyb. *„To máš úder, kterej je zakončenej loktem, rozumíš. A padesátka se tomu říká panina, protože to máš padesát na padesát. Bud' lehneš, vole, nebo vůbec, vole, se nezvedneš už.“* Jirka se zarazí: *„Počkej brácha, vždyť říkal, že už byl mrtvej, ne?“* Vlád'a se začne křikem ohrazovat: *„Počkej, ty chceš říct, říct, brácha, že jako, že kecám, jo?“* Jirka: *„tak já nevím, ale ty si říkal prostě že...“* Vlád'a: *„Drž hubu ne, když tady povídám o svý Britě.“* Otočí se dozadu na kluky a vidí, jak Honza drží psí hlavu v ruce. V: *„Ty vole, vy jste debilové, vole. Si děláte z toho prdel, vole. Už vám nic neřeknu, vole. Stejnak je to moje vojenský tajemství, debilové, vole.“* Jedou z kopce. Doprostřed silnice se staví policista s červenou plácačkou a naznačuje, ať Vlád'a zastaví při krajnici. Vlád'a však nebrzdí a Jirka na něj začne: *„Brzdi, policajti, vole. Brzdi!“* Vlád'a se snaží zastavit, ale porazí policistu. Ten zůstane ležet na přední kapotě auta a ještě chvíli na ní jede. Vlád'a omylem pustí ostříkovače a stěrače, přičemž postříká policistovi obličej. Vlád'a: *„Dobrej.“* Honza: *„Dobry den.“* Matěj celou situaci pozoruje.

01:35:57

Matěj vytahuje z pece pokladničky ve tvaru pozadí s ušima, tento výjev doprovází hudba.

01:56:14

Záběr na pláž u jezera Balaton po sezóně. Na pláži jsou pouze rodina Márových a Břečkových. Matěj běží spolu s ostatními k vodě.

01:57:56

Matěj stojí s Pavlou v mlze ve vodě. Matěj namočí prst do vody a olízne si ho, *„není slaná“*. Pavla ho bere za ruku, dívá se na něj a potvrzuje *„to víš, že není slaná“* a pokračují do dále.

5.3. Minulost

„Krimi příběh bez násilí. Drama bez konfliktu. Love story bez lásky. Minulost – film bez bariér.“ (Anon, 1998)

Film popisuje příběh o hledání smyslu života v současném světě, osamělosti, neschopnosti komunikace a všeobecně o manipulaci a zneužívání.

Tvůrci chtěli slyšícím divákům přiblížit vnímání osob se sluchovým handicapem. Svět neslyšících ztvárnili jako klaustrofobický, plný zkreslených, deformovaných zvuků a velice komplikované komunikace. Jako hudební doprovod jsou v některých částech použity smíchané improvizace několika hudebníků. Díky tomu, že děj je odvyprávěn prostřednictvím subjektivního pohledu hlavního hrdiny, celý film je beze slov, mohou ho vnímat jako příběh slyšící, nedoslýchaví i neslyšící diváci.

Film *Minulost* vznikl za účelem charitativní akce. Prostředky z distribuce a doprovodných akcí byly použity na projekt celorepublikové počítačové komunikační sítě pro sto dvacet regionálních středisek Svazu neslyšících a nedoslýchavých v České republice.

Námět i scénář měl na starosti Ivo Trajkov, který celý film taktéž zrežiroval. Premiéra proběhla 5. listopadu 1998 v Praze v kině Galaxie.

Tvůrci filmu měli na pomoc i 4 poradkyně z oblasti neslyšících a nedoslýchavých, které také tlumočily do znakového jazyka. (Anon, 1998; www.filmovyprehled.cz)

Herecké obsazení:

neslyšící František – Karel Zíma

Líza – Madla Zimová

dívka – Klára Milíšková

Standa – Peter Georgiev

Dědek - Jaroslav Macháček

sledovač – Mikola Hejko

Neslyšící postava vystupuje po celou dobu filmu, a proto nemáme tyto části rozepsané do stopáže. Prolíná se různě minulost se současností. V některých částech je popsán i zvukový doprovod, právě proto, že v té chvíli byl podstatný pro dokreslení celé situace.

Film začíná záběrem na příjíždějící vlak, z něhož vyskočí muž. Je to neslyšící František, hlavní hrdina tohoto filmu. Po vyskočení z vlaku dopadne na zem, zvedne se a začne utíkat pryč.

František odemyká branku u domu a vchází na dvorek.

František běží lesem, prodírá se křovím a kličkuje mezi stromy.

Jde vidět Františkův stín na zdi domu, jak si zvedá čepici z hlavy.

Stále běží lesem.

Je uvnitř domu, snímá si čepici a věší ji na věšák. Pozorujeme Františkův stín na kredenci v kuchyni.

Běží do stráně, chytá se svodidla u cesty.

Nápis na zrcadle – „**MILUJI TĚ**“. Jde ke dveřím do ložnice, otevře je a vidí svoji ženu souložit s jiným mužem. Zavře dveře.

František leží na stráni u silnice jednu roku položenou na svodidle.

V kuchyni padá talíř na zem a rozbíjí se, František bere do ruky nůž.

Ležící na zemi se zvedá a opírá se o sloupek u silnice.

Oči jeho milované, padající ruka z postele.

František sedící u silnice vydechuje a kouká před sebe. Skloní hlavu, zhluboka dýchá, začne se rozhlížet kolem sebe.

František skrčený ve křoví, kolem blikají policejní sirény. Vidí, jak policista drží Lízu vzpouzející se mu. Znovu záběr na vyděšeného Františka.

Nehybná ruka s prstenem. Záběr na jejího majitele.

Vynášejí na nosítkách prostěradlem zakrytého muže. Líza se policistovi začne ještě více vzpouzet. František stále kouká z křoví. K Líze přichází ještě jeden policista, ta kolem sebe vyděšeně kouká. František se ve křoví zvedne a jde se policistům udat.

Zářivka na stropě problikává, pod ní sedí František na lavici, levou rukou připoután k mříži, která je vedle něj. Otevrou se dveře, jsou vidět stíny vcházejících policistů. Problikávající zářivka osvětluje i Františka, chvíli jej vidíme ve tmě. Záběr na problikávající zářivku, pak detail Františkova ucha. Zobrazeno v záškubech světla. František sedí na lavici se skloněnou hlavou. Najednou se rozsvítí a světlo mu ozáří obličej, zvedne hlavu. Vidí, jak u něj stojí policista a pohybuje ústy. František na něj kouká.

Policista odemyká mřížované dveře, otáčí se dozadu. Tam stojí František u zdi, vedle něj druhý policista. Ten se F. dotkne paže a naznačí mu, že má jít. Druhý policista ho postrčí

dopředu. První policista jej také postrčí a jde před něj, druhý stojí za ním a scházejí dolů ze schodů.

Policista zavírá okno a baví se s druhým policistou, který si nasazuje čepici. Po chodbě k nim míří nějaký muž, stojící policista přejde na protější stranu chodby. Záběr na Františka, jak pozoruje procházejícího. Najednou si přes okno všimne, že naproti v chodbě stojí Líza, vytahuje si cigaretu z krabičky. Františkovi před obličejem někdo prochází a tak chvíli nevidí. Poté uvidí Lízu, jak si dá cigaretu do úst. Opět mu někdo vejde do výhledu. František se upřeně dívá před sebe. Líza má cigaretu v ústech, zapaluje si ji zápalkou, levou rukou cigaretu vytáhne z úst a pravou rukou zápalku uhasí. Zápalku zlomí mezi prsty. František zavře oči a představí si zvuk praskající zápalky. Záběr na Lízinu ruku, jak si hraje se zápalkou. František má zavřené oči, otevře je, někdo před ním prochází. Zahledí se zpět na Lízu, ale ta už v chodbě není. František se začne vyděšeně rozhlížet. Nadzvedne se a vidí Lízu mezi dveřmi, jak kouří. Stojí u popelníku, o nějž posléze uhasí cigaretu a pohodí na něj rozlomenou zápalku.

František se zvedne a jde ke dveřím, v tom ho policista chytne za ruku. Něco mu říká, druhý policista se zvedne z lavice a vedou Františka do místnosti, vedle které seděli. Nápis „**JEDNACÍ SÍŇ**“. Záběr postupuje na cedulku „**KOUŘENÍ ZAKÁZÁNO**“ a ruku držící fajfku. Ta je to Dědkova, kamarád Františka. Dědek čeká a rozhlíží se. Otočí se doleva, záběr na jeho ucho, na němž má sluchadlo (slyšíme praskání). Posadí se na lavici před oknem. Najednou vyskočí a běží ke dveřím. Ve dveřích stojí František „**HOTOVO, KONEC,**“ snaží se Dědkovi něco znakovat, ale policista mu nasadí pouta. Dědek se snaží s Františkem ještě promluvit, ale policista Dědka odstrčí a Františka odvádějí. František se ještě dívá za Dědkem. Dědek zpozoruje, jak ze dveří jednací síně vychází Líza, držící v pravé ruce krabičku od cigaret škrábe se na bradě. Dědek na ní začne znakovat, ona si ale dá cigaretu do úst a ignoruje ho. Líza se dívá za Františkem, ten se stále otáčí. Líza se mu snaží něco říct „**HODNÝ,**“ a pak se jen dívá upřeně před sebe.

František sedí v autě a zamřížovaným oknem se dívá ven. Auto zastaví, policista začne odemykat rozdělovací mříž k prostoru, ve kterém František sedí. František s pouty na rukou se zvedne a jde ke dveřím. Ty se otevrou, před nimi stojí policista, uhne na stranu, aby F. mohl projít. František jde za policistou, který odemýká dveře od věznice. Vidí muže na stráži a nápis: „**CHRÁNÍME BEZPEČNOST ČSSR**“. Před očima má zeď, ke které ho zezadu přistrčili. Znovu záběr na nápis a strážného nad Františkem. Vchází do dveří, prostor za dveřmi, otvor nahoru na strážní věž, strážný překračující tento otvor koukající dolů na F., dveře vlevo, těmi prochází. Před ním policista pokyne rukou. Ocitne

se na dvorku, na konci stojí nějaký muž. Dokola dům s okny, strážní věž. Muž z konce kouří cigaretu, přichází blíž, kouká na F, policista schází po schodcích dolů. Muž stojí, potahuje z cigarety a pozoruje. Zeď. Muž se posadil na okenní výčnělek, stále F. sleduje, znovu zeď, obušek. Vidí policistu dole otevírajícího dveře, druhý ho tlačí po schodech dolů, aby prvního policistu následoval. Tma, mžitky světla. Prochází pod zářivkou, policista se zastaví. Chodba, v části přepůlená mříží. Před ní přichází muž v košili s kravatou, v ruce má čepici. Pohled dozadu, policista zavírá dveře (bouchnutí). Tma.

Otevrou se dveře, vidí čtyři postele. Vchází dovnitř, vidí dva muže – jednoho na vozičku, druhého stojícího u něj. Více vlevo sedí muž v oranžové kombinéze na záchodě, v ruce drží toaletní papír. Stojící muž má v ruce šátek, koukne po F. a jde na pravou stranu od F., tam další postele. Přichází k muži ležícímu na posteli a přikládá mu šátek na čelo. Ten si šátek začne uvazovat a druhý odchází k poschodové posteli a leze nahoru.

Vidíme Františka, jak všechny pozoruje. Pozvedne pytel, který drží v rukou. Podívá se na muže, jde k poschodové posteli a na spodní postel si položí věci. Dívá se doleva na muže na vozičku. Přijde k němu zezadu vysoký silný muž. Vezme mu pytel a odhodí ho na zem. František se po něm dívá, jde si věci zvednout, muž na vozičku odjíždí. Svalovec stojí u zdi a pozoruje Františka, ten si dává věci znovu na spodní postel. Svalovec opět odhodí Františkovi věci na zem, chytne ho za límec a zatřepe s ním. František se vrací pro věci, muž na toaletě na něj kouká skrze otvor v toaletním papíru. F. nese věci, svalovec se před něj postaví s rukama zkříženými na prsou. František se rozhlíží. Muž s šátkem (Standa) na hlavě vstane, seskočí z postele, jde k Františkovi a svalovci. Poklepe svalovce po ruce a naznačí mu, aby šel na stranu. Svalovec tedy odchází, Standa jej klepne přes záda. (brzdění auta a troubení) Standa natahuje ruku k Františkovi, ten mu chce naznačit, že neslyší. Muž mu dá ruku na týl a popostrčí ho k posteli. F. chce dát věci dolů, ale Standa mu je hodí na horní postel. Poklepe horní postel a ukazuje na Františka. Bere jeho pravou ruku, natahuje svoji a chce si s Františkem plácnout. F. neví, co má v úmyslu, lekne se a zvedne levou ruku na obranu. Standa se zarazí, vytáhne z kapsy červený skládací nůž, přiloží jej na zeď vedle Františkovi postele, udělá rýhu. Otočí se na Františka, ukazuje mu ji, naznačuje „**TADY, TY.**“ František ukáže na palec „**JEDEN,**“ a kývne hlavou. Standa dá ruku v pěst a bouchne do F. Pohodí rukou ještě jednou na prázdno a odchází k ostatním. Plácne si s nimi, svalovec mu pomůže na postel. Svalovec jde kolem Františka, plácne ho pravou rukou po pravém rameni. František si chytne svoje věci, pootáčí se. Jde ke Standovi, který dělá rýhu u své postele. František natáhne ruku, čeká. Jiný muž upozorní Standu, že na něj čeká František. Standa se otočí, uvidí Františka, usměje se,

plácne ho po ruce. (plesknutí) František si rozbaluje věci, kouká po místnosti, co dělají ostatní muži. Natočí se, aby na něj nikdo neviděl. Vytáhne z pusy fotografii Lízi. Kouká na ni, přečte si nápis, jenž je ze zadní strany fotky. Nadzvedne matraci, udělá do ní otvor a fotografii tam schová. Tma.

Úvodní titulky k filmu.

Záběr na lampu, nápis „**BORY**“. Otevírají se vrata, za kterými je mříž. Vyjde František, otočí se, vrata se za ním opět zavírají. Sahá si do pusy a vytahuje fotografii. Otáčí se ještě jednou za sebe a začne si prohlížet fotku. Podívá se do strany, otře fotku, schová ji do vnitřní kapsy bundy. Vytáhne kartáček, zlomí ho a odhodí za sebe. Jde, kouká nad sebe na stromy. (troubení vlaku) František běží po ulici, radostně skáče. (troubení vlaku) Záběr na koleje z okna vlaku, František sedí za oknem a pozoruje krajinu. Strop nádražní haly, František schází ze schodů. František utíká mezi lidmi.

F. běží po nástupišti metra. To právě přijíždí.

František běží do travnaté stráně. Otáčí se za sebe. Vidíme koleje s vagony.

František jde zarostlou cestou, hledí před sebe. Přijde k domu. Zastaví se a kouká na něj. Dům je značně poškozen, okna jsou rozbitá.

(skřípot dveří) Místnosti s nepořádkem, oprýskané zdi, rozbitá okna. František se rozhlíží, prochází místnosti. V jedné vidí visící čepici, vezme si ji. Na zemi leží bota. Vidí zlomenou zápalku, bere ji do ruky. Vybaví se mu zvuk praskající sirky a Lízín smích. Zrcadlo s nápisem „**MILUJU TĚ**,“ František je pohladí, pomele s ním. Vejde do místnosti plné rozbitých věcí. Začne oprašovat čepici, kterou si před chvílí vzal, dá si ji na hlavu. Zahledí se na stará kamna, rozběhne se k nim, odsune je. Otevře dvířka od komína a sahá dovnitř. Vyhazuje nepořádek, peněženku, až najde starý magnetofon. Začne ho čistit. Je tam v něm vložená kazeta. Snaží se jí přehrát, ale baterie jsou staré, položí jej na zem. Sahá znovu do komína, vytáhne krabičku s baterkou. Položí ji na zem, znovu vezme přehrávač, stiskne tlačítko a kazeta se uvolní. Vezme ji do rukou, otře si čelo. Kouká na kazetu – na ní jde vidět nápis „**FRANTIŠEK**,“ prohlíží si ho.

Sloup (projíždějící vlak), František prochází, seskakuje a jde pod mostem. Jde okolo nějakého stavení, rozbíhá se (dech). Maringotka. František přichází k maringotce, vidí, že se jí kouří z komína. Otevírá dvířka, vchází dovnitř. Osoba jdoucí za plotem okolo, jej pozoruje.

Místnost, v níž sedí Dědek na židli za stolem zády k Františkovi. F. vidí hrnečky, jde blíž k Dědkovi, sáhne mu na rameno. Dědek se ulekne, hned se postaví. Vyděšeně co otočí, kouká na F. ten na něj. Začne se usmívat, objímají se. Dědek bere láhev „**VÝBORNÁ**,“

dvě skleničky, jde k Františkovi usazujícím se ke stolu. F. „JÁ“ D. „SPOLU,“ přituknou si a oba vypijí. František se začne mračit a kašlat. Dědek mu chce nalít ještě jednu, ale F. odmítá. Dědek si vybírá fajfku. Strčí si ji do úst. František se dívá. D. si začne dávat do fajfky tabák. (škrtnutí sirky) Hrnek, okno. František se na židli otáčí, vytahuje Lízinu fotku. Podává ji Dědkovi. Ten na ni pohlédne a začne se rozčilovat. František se s ním začne hádat. Dohadují se, Dědek se naštve a odejde. (bouchnutí dveří) Záběr na obličej Františka, sklesle si sedne.

František sedí na lavičce na nádraží. Projíždí metro.

F. stojí v nádražní hale a rozhlíží se. Dojde k odjezdové tabuli, dívá se na ni. Pomalu jde, rozhlíží se, vidí bezdomovce, záběr na ruky jednoho z nich, jeho obličej. Fotka ve Františkově ruce. František stojí, za ním muž telefonuje a schovává telefon do kapsy, odfoukne si.

(cinkot tramvaje, zvuk aut) Standa s černými brýlemi na očích jí housku, přebíhá silnici, nastupuje do auta.

František prochází okolo tramvaje. Muži a ženy s balónky. Žena dává F. tyto balónky do ruky, on je nechce, ale ona mu je vnutí. F. neví co má s nimi dělat, rozhlíží se.

Standa sedící za volantem, pokyne na nějakého muže, ten se rozběhne a narazí do Františka. F. zůstane stát uprostřed silnice. Přijíždí černé auto, otevírají se dveře a vystupuje muž rozhazující rukama. (troubení a brzdění auta) Standa si sundává brýle a nevěřícně na Františka kouká. Pošťuchuje ho, objímají se, plácají si rukou. (plácnutí)

Standa vchází do hospody, František za ním. Standa se začne bavit s barmankou, přistoupí k němu muž s telefonem, o něčem diskutují. Přijde žena, Standa ji obejmě, odchází. Plácne do stojícího Františka, aby šel za ním. Muž, který za Františkovými zády u bezdomovců telefonoval, vchází do lokálu a dívá se za Standou s F. Standa se cestou baví s různými lidmi, František pozoruje okolí, následuje Standu.

Usedají ke stolu, každý před sebou má sklenici s alkoholem. František se zadívá na červený zavírací nůž a podává ho Standovi. Ten si ho od Františka nechce vzít, naznačuje, že je jeho. Přituknou si skleničkami. Záběry na měnící se skleničky.

František značně omámen alkoholem vchází do místnosti, bere si zpoza ucha cigaretu, padá na zem.

František ze skládky u kolejí bere skládací postel, táhne ji do stráně. Dává si ji na záda, upadá, znovu si ji snaží dát na záda. Záběr na koleje a panelové domy za nimi.

František vchází s postelí do domu, snaží se ji postavit. Posadí se na ni a únavou zakloní hlavu. Předkloní se a levou rukou se chytne hlavy. Odbíhá do vedlejší místnosti a zvrací.

Vchází zpět, klekne si ke komínu a otevírá dvířka. Vytáhne magnetofon, sedne si na postel. Má nové baterie, snaží se je vyměnit. Vytáhne z kapsy kazetu a strčí ji do přehrávače. Zapne tlačítko, cívka na kazetě se začne pohybovat. František dává ruku na reproduktor, přiloží ho k hlavě. Znovu přiloží ruku, zmáčkne tlačítko, vytáhne kazetu. Dívá se na baterku a magnetofon.

Prochází okolo městského domu. (hlasy lidí) Přijde ke dveřím, snaží se je otevřít. Zvedne záclonku a vidí, že jsou zastavěné. Jde a kouká na dům se zastavěnými okny, nahoře vidí nápis „**HOSTINEC.**“

F. jde po zápraží nějakého domu. Vidí venku u stolečku sedět ženu, druhá si nese papíry v krabici, pokládá je na zem. Všimne si Františka, kouká na něj. F. přijde k ženě a něco ji znakuje. Žena ho pozoruje, zvedne pravou ruku, usměje se, sundá si rukavici a podá ruku F. Chytne ho za ruce, usmívá se, dívá se směrem k druhé ženě a něco říká.

Žena je uvnitř domu, něco hledá. Najde sešit a začne v něm listovat, odloží ho. F. stojí vedle ní a pozoruje ji. Žena hledá dál, vezme do rukou knihu, listuje. Uprostřed knihy je vložená fotografie. Prohlíží jí, dívá se na zadní stranu, podává fotografii Františkovi. František se dívá na Lízu, která je na fotografii a prstem ji hladí. Otočí foto a čte si ze zadu adresu, která je tam napsaná.

Adresa (zvuk tramvaje, troubícího vlaku). František kouká před sebe. Stojí na rušné ulici. Ptá se procházející ženu, ta s ním ale nechce mluvit. „**JÁ NESLYŠÍM.**“ Ukazuje jí fotku, žena se vzpouzí, odmítavě mávne rukou a odchází. Zkusí se zeptat starší paní, opět jí naznačí „**JÁ NESLYŠÍM**“ a ukáže fotografii, ale také ona pokračuje v cestě stejně jako muž, kterého osloví František později. Dav lidí, v dálce František s jedním mužem, který rozhazuje rukama. František na něj kouká a pokračuje pomalu v cestě dál.

F. s mužem a ženou, koukají na fotografii. Snaží se mu i pomocí znaků naznačit kudy má jít a ukazují směr.

Cedule na domu označující ulice „**DUBČEKOVA,**“ číslo „**3**“. František stojí před domem, kouká nahoru, prohlídne si znovu adresu na fotografii a jde ke dveřím. Snaží se je otevřít, ale nejde to. Nakoukne dovnitř.

Nápis. „**VSTUP POUZE PRO ZAMĚSTNANCE BANKY.**“ Dveře s tímto nápisem se otevrou a nakoukne František, rozhlídně se a zase zavře. Žena za počítačem se zvedá, otevře tyto dveře a rozhlíží se.

František jde po chodbě, zkouší otevřít dveře půlící chodbu, ty jsou však zavřené. Otočí se a uvidí muže v kvádru, který vchází dovnitř. Zaraduje se, ukazuje mu fotografii, poklepe na ni.

Muž vchází do kanceláře, bere telefonní sluchátko a někam volá. František stojí ve dveřích, pozoruje ho, nafoukne tváře a pomalu vydechuje. Muž ještě něco řekne do telefonu a s důrazem položí sluchátko. Popojde k Františkovi a prohlíží si ho, F. si zase prohlíží jeho. Muž se dívá na hodinky, usměje se na Františka a stiskne rty. František čeká, muž se najednou rozejde. Záběr na Františka, za nímž stojí ostraha, ohlížejícího se po muži. Najednou se jeden muž z ostrahy dotkne F. ruky. F. se na něj podívá, ten něco říká a spolu s druhým odvádí Františka pryč. Prázdné dveře.

František jde ke svému domku (projíždějící vlak). Vidí před ním stát černé auto. Přelézá plot a dívá se okny dovnitř domu. Jedním oknem vidí Standu, jak otevírá šuplíky a nahlíží do nich. Neopatrností shodí věc z kredence (tříštící sklo), uskočí a všimne si Františka. Roztáhne ruce a jde směrem k Františkovi, plácne ho po hlavě.

Standa usazuje Františka do auta. Obchází auto a sedá za volant. František vytahuje kazetu, ukazuje ji Standovi: „**TY SLYŠÍŠ.**“ Naznačuje, aby strčil kazetu do přehrávače v autě a řekl mu, co slyší. „**JÁ NESLYŠÍM**“ opakuje „**JÁ NESLYŠÍM**“ ukáže na kazetu „**RÁD MÁM**“. Znovu pobídne Standu „**TY SLYŠÍŠ, TADY.**“ Standa strčí kazetu do přehrávače. Pustí ho a poslouchá. Po chvíli se ho František ptá „**CO?**“ Standa ho zarazí, ať ještě počká. František ho chytne za ruku a začne s ní třást. „**CO? MLUVÍ**“. Standa „**NE**“ a naznačí, že tam hraje flétna, bubny, muzika. František artikuluje – „hudba“? Standa se dál snaží vysvětlovat. František „**NEMLUVÍ**“. Standa začne rozhazovat rukama, vytahuje kazetu. (cvaknutí) František mu ji vytrhne z ruky „**MOJE**“ a dává si ji do kapsy.

Obličej za zamřížovaným oknem. (rachot vrtačky) František na něj kouká, Standa se vrací pro Františka, táhne ho dopředu. Za mříží v jiném okně dívka vyplazuje jazyk. (ženský smích) František se po ní nevěřicně dívá, stoupá do schodů. (rachot vrtačky) Na schodech už stojí Standa, chytá Františka za hlavu, za krkem a vchází dovnitř.

Hřbet knihy s nápisem „**LÍZA PULCOVÁ**“. Ruka ji vytahuje, záběr na nápis na spine. Standa s Františkem sedí za stolem. Standa otevírá knihu a listuje v ní. František se rozhlíží kolem (alarm auta). Standa vytahuje ze spisu list. Zbytek posune směrem k Františkovi. S. si čte papír, F. poklepe na spis, otevře ho a listuje. Standa kouká na fotografie připevněné k papíru. Nenápadně jednu z nich oddělá a schová do kapsy. Mluví na Františka, ten ho však neslyší. Posune papír k němu a narazí do jeho ruky. Poklepe na fotografii a podává Františkovi. František bere papír s fotkou do rukou, kouká na ni „*Líza*“. Začte se do papírů, kde je adresa muže.

Stiskne zvonek u dveří. Znovu a znovu. (zvonění zvonku) Na dveřích nápis „**JIŘÍ PULEC**“, František bouchá do dveří. Rozhlíží se kolem, koukne na děti hrající si dole

s míčem, na sousedy na horním patře. Znovu zabouchá na dveře, otočí se a dochází. Dveře se otevrou. Vyjde muž v trenýrkách a košili, kouří. F. ukazuje muži fotku. Klepe na ni, otáčí fotku z druhé strany a ukazuje adresu. Muž si vezme fotografii a dívá se na ni. Z protějších dveří vyjde žena a začne se rozčilovat. Křičí na Františka, odstrčí ho, muže vžene zpět domu a zavře dveře. František bouchá do dveří, zvoní. Otevrou se dveře. Žena vystrčí Františka směrem ven. František na ni kouká a chce, aby mu vrátila fotku. Žena znovu zabouchne dveře. František tlouče do dveří, zvoní. Otevrou se dveře, vyjde žena s fotografií. F. poklepe na fotku, otočí ji a klepe na adresu. Žena „PENÍZE“. F. opakuje „PENÍZE,“ žena přikyvuje. František sahá do kapsy a vytahuje peníze. Žena kroutí hlavou i rukou, něco říká. František si začne poplácávat kapsy, a naznačuje ženě, že víc nemá. Ohne se na zem, podává ženě křídou. Ta píše na skříňku ve zdi „1000 ZA ADRESU,“ přidává ještě jednu nulu (10000).

František sedí ve svém domě a počítá peníze. Opře se o zeď a rozhlíží se kolem.

S čepicí na hlavě vybíhá do schodů (projíždějí vlaky). Cedula „ČESKÉ DRÁHY NÁBOROVÉ ODDĚLENÍ.“

František vychází ze dveří, zabouchne je za sebou, sundá si čepici. Dívá se z okna, po chvíli z něj zlostně vyhodí čepici.

Jde po nástupišti metra, v ruce má rohlík. Za ním jde opět muž v černé kožené bundě. Františka zastaví žena s plakáty, něco mu ukazuje, F. „NESLYŠÍM“. Muž Františka předejde, zavazuje si tkaničku. Až jde F. před ním znovu se rozejde a snaží se nenápadně jít za ním. František ukusuje rohlíku. F. kouše a najednou si všimne na druhé straně ženy v černém kabátě s červenou šálou na hlavě. Myslí si, že je to Líza. Žena se zastaví s nějakým mužem a pokračuje dál. František ji celou dobu sleduje a rozběhne se za ní. Běží po kraji nástupiště, naráží do lidí, rozhazuje rukama, aby si ho všimla. Porazí chlapce, začne ho zvedat, omlouvá se mu a běží dál. Skáče, mává. Světla přijíždějícího metra. Začne lézt do vozové dráhy. Muž stojící poblíž F. vytáhne zpět nahoru a ukazuje mu, že jede metro. František se okolo stojícím snaží naznačit, aby zavolali na ženu naproti. Přijíždí metro a zastavuje, František na ně kouká, otočí se a rozběhne se k východu. Vyběhne nahoru a běží ze schodů na druhou stranu metra. Vběhne na nástupiště, rozhlíží se, ale žena už tam nikde není. Běží znovu nahoru, rozhlíží se kolem. Neví, kterým směrem se dát, zůstane stát.

Blondatá žena sedí na židli a telefonuje. Zpozoruje Františka a upozorní na něj Standu, muchlujícího se s jinou ženou. Standa uvidí Františka a ukazuje mu, ať jde k němu. Lízina

fotografie. František na ni poklepe, ukazuje ji Standovi. Ten poplácá F. po zádech a objedná pití. Píše na lístek Františkovi vzkaz: „**BUDEŠ PRACOVAT SE MNOU!**“

Standa prochází mezi regály v obchodě a míří k Františkovi, který si prohlíží pornokazetu. (ženské vzdychán) S. dá Františkovi záhlavec. F. upustí kazetu a vezme do rukou jiné zboží. Standa mu dává do rukou holící přístroj a pěnu na holení a naznačuje mu, že je to na holení.

František sedí ve fotokabině, Standa se o ní opírá. Přejede dlaní Františkovi po hlavě. (cvak) František vytahuje fotografie, které se udělaly. Je na nich i Standova ruka.

Cedule s nápisem „**OBCHODNÍ REJSTŘÍK**“. Před zamřížované dveře přichází Standa, František a ještě jeden muž. Standa dveře otevře a projde. František se před dveřmi zastaví, otáčí se na muže za ním. Ten ho postrčí kupředu. F. přijde k S. Standa Františka chytne za paži a usměje se na něj. Scházejí z točitých schodů.

Všichni tři jsou v kanceláři ještě s nějakým mužem. Ten ukazuje Františkovi papír. Standa drží svou pravou ruku Františkovi na zádech. Povzbudí Františka, aby papír podepsal, a ukáže mu místo. Drží Františka za týl. F. čte: „**FRANTIŠEK S. R. O.**“ a prohlíží si celou smlouvu. Standa znovu poklepe na místo, kde má F. papír podepsat. František se podepisuje. Muž za stolem ho pozoruje a něco říká třetímu příchozímu. Standa posune smlouvu a ukáže ještě na druhou. Všichni přítomní Františka pozorují.

František stojí se Standou na chodbě, ten mu dává obálku. František na něj kouká a S. mu naznačuje, že je jeho. Zvedne F. hlavu, podívají se do očí, jdou ven.

Dvůr s dětmi, vbíhá František a běží po schodech nahoru. Nad schody porazí nějakou holčičku, zvedne věc, která jí spadla, běží dál. Doběhne před dveře, kde mu žena slíbila adresu za deset tisíc korun. Upravuje se, podívá se do obálky, vytáhne peníze a pokývá hlavou. Zadívá se na skříňku ve zdi, kde je ještě nápis se stanovenou cenou za adresu. Zvoní. Poodstoupí od dveří, čeká, nahlíží do okna. Znovu zvoní, zabouchá na dveře. Všimne si padající cedulky ze dveří. Zabouchá ještě jednou na dveře, bere za kliku, dveře se otevírají. Otevře a nahlédne dovnitř. Zavře dveře a vyplašeně se otáčí. Pohlédne na cedulku na dveřích. Opět otevře dveře, tentokrát už dokořán a vchází dovnitř. Po zemi jsou rozházené prázdné láhve, dveře dělící další místnost jsou vysazené z pantů. František vchází do druhé místnosti. Rozhlíží se, pohlédne na peníze v obálce.

Popsaný papír, dvě fotografie Lízy a propiska leží na stole. František bere menší fotografii do ruky. Policista sedící před počítačem na někoho mluví, František se otáčí dozadu a zpět na policistu. Ukazuje mu fotografii, ten ji pokládá zpět na stůl s mávnutím ruky. Něco říká a začne zapisovat do počítače. Vyplňuje „**PROTOKOL O POHŘEŠOVÁNÍ OSOBY**“.

Pohled přes okno s žaluzií do pracovny policisty, kde sedí František a rozhlíží se. V odrazu skla jde vidět policista, jak přichází k druhému a zapaluje mu cigaretu.

Muž vybírá záložku se složkou ze sekce „**NEIDENTIFIKOVANÉ ŽENY**“ a promítá obrázky mrtvých žen Františkovi. František odvrátí hlavu a kroutí hlavou. Říká muži: „**Líza není mrtvá.**“ Kouká na policistu, ten vkládá do promítačky další obraz. František se nakloní, podívá a kroutí hlavou. Záběr na Františka, bliká světlo.(ženský smích)

Ruka s nožem. Mužská ruka hladí ženu, její ruka se drží té mužské. Pootevřené dveře, natahuje se k nim ruka.

František doma v rohu místnosti, mlátí rukou před sebou, odhazuje věc do strany.

Ruka se dotýká dveří. Líza se usmívá, objímá hlavu cizího muže. Nůž v ruce se blýskne.

František hází na zem stůl, poté i židli.

Líza bere za ruku cizího muže, ten stoupá a přibližuje se k ní. Ruka otevírá dveře. Muž stojí ze zadu u Lízy.

Nůž v ruce. Zrcadlo s nápisem „**MULIJU TĚ.**“ (ženský křik)

František strhává zrcadlo ze stěny a tříští s ním o zem. Zhluboka dýchá (tlukot srdce), jde do vedlejší místnosti.

Přední místnost ozářená světlem.

František v druhé místnosti sedí opřený o zed'. (brzdění a troubení aut) Vchází Standa, bere z vnitřní kapsy Františkovi fotografii Lízy, podívá se na ni. Jde k protější stěně a píše, F. ho pozoruje. „**PRACUJEŠ SE MNOU A JÁ TI NAJDU LÍZU.**“

František se Standou sedí na zemi, S. podává F. láhev alkoholu. František se napije, zakucká se. Standa si od něj vezme láhev a také si lokne. František dělá do zdi nožem rýhu. František jde po chodbě za Standou, který si nese kufík. Dojdou ke dveřím a S. ukazuje, že má jít dovnitř. Vejde, zavřou se dveře. František se ohlíží zpět. V místnosti jsou kromě Standy ještě dva muži. Jeden sedí za stolem a druhý už se s Františkem viděl, když na něj volal ostrahu. Záběr právě na tohoto muže, na Františka a zpět na muže, který se usměje. Podává Františkovi smlouvy, ten je podepisuje. Standa pokládá ruku na kufík a pozoruje F. František se dívá zmateně kolem.

Přijíždí auto.

František maluje zed'. Uvidí světla a otočí se.

Z auta vyhodí ženu s taškou. Žena kope do auta a upadá na zem.

František celý od bílé barvy kouká po světle. Doběhne k ženě, chce jí zvednout. Ta jeho ruku odmítne. František se jí snaží pomoci, žena jej ale odhání a bije. Žena vejde do domu, pozoruje okolí, začne rozhazovat rukama a rozčiluje se. Bouchne dveřmi od skříně. Rozbíjí

talíř o zeď. (tříštící sklo) František se nechápavě ohlíží, bere petrolejovou lampu do ruky a rozsvěcí svíčky.

Zeď s nápisem „**JÁ TI NAJDU LIZU.**“ (tlukot srdce)

Žena kouří. Otáčí se doprava.

František krájí nožem chleba. Žena přijde za něj a křičí, skáče. František si jí nevšímá, namaže si chleba paštikou a chce si ukousnout. Otočí se a lekne se ženy stojící za ním. Ta křičí. Bere F. z rukou namazaný chleba. Dá si krajíc do úst, skáče a svléká si kabát. Snaží se ho pověsit na výčnělek ve zdi. Jde k posteli a sedá si. František stojí za stolem, žena mává rukama. Stoupne, vezme si svíčku. František se na ni otočí. Žena má v ústech cigaretu, svíčkou si ji zapaluje. Sfoukne svíčku a odhodí ji do strany, usměje se na Františka. František se rozhlíží ve druhé místnosti, chleba má s prkýnkem v náručí. Žena stále sedí na posteli, podívá se po F.

Sklenice na pultu, František si v ní namáčí prst a píše: „**TO NENÍ LÍZA**“. Poodstoupí, Standa si to přečte a chytne se za hlavu. Zvedne pravou ruku, žena stojící vedle něj něco říká. Standa sahá do kapsy a vytahuje fotografii, kterou mu F. dal. František se na ni dívá. Standa ukazuje ještě papír s fotkou. Na něm je napsáno: „**NAJDU JI NEBOJ**“.

František klečí na posteli a dělá další rýhu do zdi. Sedne si na postel a opře se o zeď. Žena sedí na protější posteli, kouří. Natáhne se pro cigarety a hodí je po Františkovi. Ten je vezme do ruky, podívá se na ně a položí je na stolek. Žena bere fotografii a jde k Františkovi. Poplácá ho po noze a ukazuje mu fotku. František si přiblíží svíčku, začne foto prohlížet. Jsou na ní dvě ženy. Ukazuje na jednu, pak na ženu „**TY**“. Žena mu ukazuje kde. Najednou se František zadívá pořádně. (ženský smích) Vyskočí a začne ženě naznačovat, že na fotografii je Liza. Žena Františka obejmě, aby se uklidnil. Chytá ho za hlavu, potom za ruce. Ukazuje na F a pak na sebe. Vezme Františkovu ruku a začne se s ní hladit po tváři. Pohladí svojí rukou Františkovu tvář. Potom posune F. ruku na svůj krk. František kouká na ženu, ta si začne sundávat svetr. F. kroutí hlavou. Naznačuje, ať se oblékne. Žena už před ním stojí nahoře bez. František se otáčí, žena ho chytá za kšandu kalhot a přitahuje k sobě. František se brání. Posadí ženu na postel. Oddychne si. Bere polštář a dává ho ženě na prsa. Ta si ho přitiskne, usmívá se a kroutí hlavou. Ukáže na oblečení na zemi, oddělá polštář, F. se odvrátí a žena se znovu obléká.

František sedí na matraci, dívka kolem něj prochází sem a tam. Posadí se vedle něj a kouří. Poplácá Františka po ruce a snaží se zjistit, jak se ve znakovém jazyce řekne „**HOLKA, KLUK**.“ František jí to ukáže a dívka řekne: „**JÁ HOLKA KOUŘÍM. TY KLUK NEKOUŘÍŠ.**“ František kývá hlavou, dívka dál kouří.

František jede autem, vidí, jak prostitutky stojí u sudů s ohněm a ohřívají si ruce. Jedna přichází k autu, F. odvrátí zrak. Venku stojí další žena. František sedí v autě, Standa vybíhá za ženou a ukazuje jí fotografii Lízy. Nakloní se k ženě, něco jí řekne do ucha a ta začne kývat hlavou. Standa se otočí k autu a ukáže Františkovi, že je na stopě. Jde dovnitř budovy, před kterou zastavili. František sedí v autě, dívka mu položí ruku na ruku. Standa stojí s nějakým mužem a ukazuje mu také fotografii. Dívka v autě začne Františkovi něco křičet do ucha. Ten se po ní otočí a zpět se dívá na Standu. Muž, jemuž Standa ukazuje fotografii, začne kývat hlavou. Standa mu děkuje. Standa nasedá zpět do auta a naznačuje F. že je to na dobré cestě. Dívka něco říká, pak vezme od S. papír a píše na něj vzkaz. Podává ho F. Ten čte: „**LÍZA TADY BYLA!**“ František kroutí nevěřícně hlavou. Dívka se usmívá a kýve na souhlas. František si od ní vezme propisku a píše: „**LÍZA NENÍ KURVA!**“ Dívka hledí před sebe a pak se otočí na Františka, ten se smutně dívá ven.

František zabalený v dece, sedí opřený o zeď. Dělá další zářez do zdi. Podívá se na nápis „**JÁ TI NAJDU LÍZU**“ na zdi, na spící dívku, obléká sako, kouká z okna, (projíždějící vlak) spravuje záclonu. Podívá se, jestli dívku nevzbudil, nasadí si kravatu a odchází.

Na skleněných dveřích nápis „**CENTRÁLNÍ EVIDENCE OBYVATEL**“. František vychází s papírem v ruce. Jede ve vlaku a čte si papír, kouká z okna. Na papíře je Lízina adresa.

František stojí na ulici se starší ženou, drží papír a žena mu ukazuje, kudy má jít.

Cedulka u domu „**382 ČERNÁ LHOTKA**“. F. zvoní přibíhá pes, za ním jde žena. František „**NESLYŠÍM**“, žena se usměje a popojde blíž. F. jí ukazuje fotku. Žena se začne rozčilovat a chce ji vytrhnout F z ruky. Hází po F kamenem. František se za ní vyděšeně dívá. Odchází, ale stále se otáčí.

František ukazuje před hostincem starší ženě fotografii, ta se začne chytat za hlavu a křižujíc se odchází. František za ní nechápavě kouká a otáčí se k hospodě.

František je uvnitř hospody, rozhlíží se kolem. Ukáže fotku nejbližšímu sedícímu, fotografie začne kolovat. Ukazují na hospodského, ten se začne rozčilovat, vytrhne jim fotku, chytne F za sako, vyvádí ho ven a zabouchává za sebou dveře.

Hospodský stojí s Františkem před hospodou a ukazuje mu, ať jde pryč. František: „**JÁ NESLYŠÍM, CO MLUVILI. JÁ NESLYŠÍM.**“ Muž se na něj dívá a opakuje: „**TY NESLYŠÍŠ?**“ František kroutí hlavou. Muž znovu „**TY NESLYŠÍŠ?**“ F: „**NESLYŠÍM.**“ Muž ukáže na fotku „**CO?**“ František poklepe na fotku „**KDE**“. Hospodský značí, že neví. Vytáhne peněženku, otevře ji. Obrázek ženy a dítěte. Vytáhne z peněženky zmačkanou fotku a rozloží ji. Přidá svou část k Františkově fotce. F poklepe znovu na Lízu na obrázku.

„KDE?“ Muž neví, ale říká že „TADY NE“. František opakuje. Hospodský ukazuje na muže na obrázku a pak na svůj krk, má stejný přívěšek jako muž na obrázku. František smutně kouká na Lízinu fotografii a podává ji hospodskému. Přijíždí auto (brzdění a troubení auta). Zastaví, vystoupí z něj Standa, přijde k hospodskému, podá mu ruku a ukáže F. at' jde do auta.

František sedí na sedadle spolujezdce, Standa řídí, vzadu sedí ještě jeden muž. Standa luskně na muže, který sedí vzadu, hodí po něm papír. Muž natahuje před F ruku s papírem, na kterém je nápis „PROČ MI NEVĚŘÍŠ?“ František se otáčí na muže dozadu, ten sahá F. do náprsní kapsy saka a vytahuje F. doklady, které si začne prohlížet. F se po něm otočí. Prostor fabriky.

Objednávka.

Standův obličej.

František podepisuje papíry, dva muži jej popohánějí, aby to urychlil, zatímco vysokozdvíhací vozík odváží krabice.

Standa s Františkem vcházejí do branky, nad níž je nápis „VELVET“. Standa otevírá, F. jde za ním. F. se vrací zavřít branku. (zacvaknutí branky, klapot botou) S. bere Františka za hlavu.

Cedulka „FRANTIŠEK SPOL. S. R. O.“

Kancelář se stolem a počítačem. V druhé polovině místnosti je postel a televize. Standa rozsvěcí světlo. Zvedá se dívka se sluchátky na uších, žvýkající pusou. František kouká na občanský průkaz, ukazuje Standovi s radostí, že to je on. Dívka F. ze zadu obejmě a začne s ním točit. Dá mu pusou. František si všimne, že má na oku modřinu, snaží se zjistit, co se jí stalo. Dívka se Standou ukazují, že upadla a uhodila se do oka.

František jde po kolejích, nakukuje za železná vrata a za zády drží novou fajfku v dárkové krabičce. Prochází mezi odstavenými vlaky. Vidí Dědka v objetí nějaké ženy. Ta mu nasazuje čepici na hlavu. Někdo vchází dovnitř. František se krčí k zemi. Je to muž, který vždy doprovází Standu. Ukazuje Dědkovi policejní průkaz, otočí se po ženě a naznačí jí, aby odešla. František vše pozoruje.

Dívka v ruce otáčí papír, na kterém je psáno: „LÍZA NENÍ KURVA!“ a „BOŽÁK 92128“. Prohlédne si jej a zastrčí ho do kabelky. František stojí u zdi a něco na ní dělá. Dívka si zapaluje cigaretu a podívá se doprava. Chytne Františka a odvádí ho pryč. Ten se vzpouzí, dívka dělá, že je to legrace. Přichází Dědek, ale Františka nevidí, protože stojí za rohem, opírajíc své čelo o dívčino. Dívka si dává prst před ústa, smějí se, František „JÁ

NESLYŠÍM“. Dívka kroutí hlavou, směje se a znovu ukazuje ať je tiše. Dědek odchází. Dívka drží Františka za bundu a směje se, F. ještě jednou dodává **„JÁ NESLYŠÍM“**. František píše červeně na bílou zeď domu **„LÍZO, TEĎ BYDLÍM UL. NA SVAHU 13 FRANTIŠEK S. R. O.“** a odchází, záběr na tento nápis.

František sedí v pokoji a čistí si boty, dívka k němu přibíhá, bere ho za ruku a naznačuje mu, že budou tančit. Tančí. František **„NESLYŠÍM“**. Dívka mu naznačuje, jak se pohybovat. Tančí, smějí se. Dívka udělá piruetu. František se o ni taky pokouší, ale povalí dívku na zem, zvedá ji. Bere si lampu jako mikrofon a představuje zpěváka. Zpívají spolu. Padají na zem. František vytáhne kazetu, kterou našel v komíně. Podává jí dívce a naznačuje, ať ji strčí do magnetofonu. Dívka si ji prohlíží a pak ji strčí do přehrávače. Poslouchají, František nedočkavě dívku plácne po noze **„CO?“** Snaží se zjistit, co je na kazetě, naznačuje hudební nástroje. Dívka ho však upozorňuje, ať ji ještě chvíli nechá poslouchat. František nedočkavě čeká, plácá dívku po rukách, ta stoupne a poslouchá ve stoje, přejde k oknu. Dívá se zamyšleně z okna. František ji pozoruje. Dívka se opře o okno a kouká ven. František vypne přehrávač a vytáhne kazetu. Vezme jí do rukou a jde k dívce. Chytá dívku za ruku **„CO, TAM CO?“** ta začne křičet, odstrčí Františka. Dívka se rokle, křičí, František se po ní nechápavě otáčí.

Mračící se dívka olizuje cigaretu a strká ji do úst. Zapaluje ji. František dělá další rýhu do zdi, zacvakne nůž a posadí se zády ke zdi. Dívka znovu kouká na papírek, který si schovala do kabelky. Otevírá telefonní seznam a hledá. Najde **„BOŽÍ DAR“** (krákání vrány). Dívá se před sebe, objevuje se nápis **„PODVÁDĚJI TĚ“** u fotografií na zrcadle připevněných. Dívka zaklání hlavu. (brzdění, skřípot a trubení auta)

František stojí před zrcadlem s fotkami a nápisem. Kouká na něj, dotkne se klíče, jenž leží u zrcadla. Dívá se na svůj obličej v zrcadle. (ženský smích přecházející ve hřmění) Otočí hlavu ke skříni, vidí jen prázdné věšáky. Drží v ruce fajfku pro Dědka a vybíhá z domu. Běží pod mostem, kouká před sebe a schová se za roh. Otáčí se, vidí policistu, který zde vykonával svou malou potřebu a odchází zpět k blikajícím autům u Dědkovy maringotky. František se křovím prodírá blíž. (houkající sirény) Vidí policejní auta, plno policistů a záchranáře. Policista oddělová plátno z hlavy těla, které leží na vozíku. Je to Dědek. František vyděšeně kouká a rozbíhá se k němu. Policista ho zadrží a posílá ho zpět za policejní pásku. **„JÁ NESLYŠÍM“**. Ale policista kroutí hlavou a nechce ho blíž pustit. František vidí odjíždějící sanitku, policisty, novináře a muže, který doprovázel Standu. Záběr na jeho obličej, cigaretu v ústech. František se vyděšeně dívá, přijde k němu

policista a svítí mu baterkou do obličeje, něco mu říká. František: „**NESLYŠÍM.**“ A začne odcházet.

František doma před zrcadlem. Svléká si bundu a kouká na fotografie s nápisem. Podívá se na sebe do zrcadla a začne ze sebe svlékat oblečení. Košili jen vztekle rozepne. Posadí se na gauč a vytahuje dýmku. Cpe tabák dovnitř. Zapálí si sirku a zkouší zapálit tabák a kouřit. Uhasí sirku a odhodí ji na zem. Za ním se objeví dívka. František pozoruje dýmku, dává ji vedle cigaret na televizi a čichá k ní. Dívka se k němu přibližuje. Přijde a klekne si vedle Františka, usměje se na něj. On se na ni dívá a skloní hlavu dolů. Dívka ho chytne za ruku, stoupne a zvedá ho.

Nápis „**BOŽÍ DAR**“. Stěrač stírá sklo auta. Dívka vystupuje z auta a jde na hřbitov.

František na hřbitově, rozhlíží se kolem. Spravuje si šál u krku. Dívá se po náhrobcích, jde k dívce stojící u zdi. Ta mu ukazuje otvor ve zdi a posouvá ho k němu. František se nakloní, vidí okno protějšího domu, za ním prochází žena. Je to Líza. Dává si cigaretu do úst. František stále kouká. Líza si zapálí cigaretu, zlomí sirku a hraje si s ní v rukou. František ji pozoruje, chytá se mříže v otvoru. Vidí s Lízou uvnitř muže.

(troubení auta) Stín na zdi, zdvihá si čepici. Projíždí kolem vlak. Otevírá dveře, věsí čepici na věšák. Líza s cizím mužem mají hlavy u sebe.

František stojící v otvoru zdi. (Lízin smích)

Líza kouká na cizího muže. Františkov stín jde kuchyní, na zdi visí zrcadlo s nápisem „**MILUJU TĚ**“.

František padá na kolena, hlavu opírá o zeď otvoru.

Líza s mužem se líbá. Zrcadlo s nápisem.

František si sedá, hlavu stále opřenou. (Lízin smích a vzdechy)

Pootevírají se dveře, za kterými souloží Líza s cizím mužem. (vzdechy muže i Lízy)

Padají talíře na zem, František bere do rukou nůž. (klapání bot, Lízin křik)

František klečí na kolenou v otvoru hřbitovní zdi, hlavu opřenou o zeď a pláče. František bere do ruky sníh a hází si ho na hlavu. „**JÁ NESLYŠÍM**“ Těžce dýchá, opírá hlavu o zeď, zvedá se. Koukne ještě jednou k oknu. Vidí, jak si muž stříhá fousy.

Stejný záběr jako na začátku - František vyskakuje z jedoucího vlaku a padá na zem. Dívá se za odjíždějícím vlakem a utíká. Padá, zvedá se a běží dál.

František pozoruje dívku sedící na posteli, jak kouří. František se upřeně dívá před sebe, zavře oči.

Dívka se dívá na ležícího Františka na posteli, zvedá se, bere cestovní tašku a odchází.

František běží a zrychleně dýchá.

Do pokoje vchází Standa s mužem. František ležící na posteli se zvedá a rozhlíží se.

František běží a upadá.

Standa hází na sedícího Františka na posteli oblek.

František, Standa a muž vycházejí po schodech nahoru na vlakové nástupiště.

František leží na zasněžené zemi, otočí se na záda, zhluboka dýchá, zavře oči a po chvíli je znovu otevře.

F. otevírá dveře vlaku. Stojí na schůdku v otevřených dveřích.

Běží, padá dolů z mírné stráně. Zvedá se, kouká zpět. Otočí se, začne se rozhlížet, vidí vodu. Jde k ní blíž. Cedule „**HRANIČNÍ PÁSMO**“. Znovu se otočí zpět, udělá dva kroky. Sáhne do kapsy. Vytáhne občanku, cestovní pas a peníze, dá je na hromádku. V rukou má kapesní nožík, otevře jej a začne ořezávat cedulky ze saka. Odhodí nůž do vody. Zapálí zapalovačem hromádku. Dívá se, jak hoří a hází na ni i kazetu.

Jde k vodě, začne si svlékat sako. Sundá si i kravatu a dá ji do saka, složí je. Dává dolů kšandy, pak si to rozmyslí a zase si je nasadí. Seběhne k vodě, nadzvedne sako a jde do vody. Začne plavat a sako drží nad vodou.

Vedle běžících titulků se ještě objevuje text: „*Neslyšící jsou snadno zmanipulovatelní. Snadno se upnou a uvěří člověku, s kterým se domluví. Nevím, čím to je. Možná jsou vděční, že s nimi někdo znakuje, nebo se chce s nimi domluvit, a bezhlavě mu věří. A vím o neslyšících, kteří naletěli. Že se někdo k nim choval mile, chtěl jim „pomocť“. Oni mu uvěřili, a on je potom podvedl. Jak po mě můžete chtít, abych rozuměl vašemu světu, když mě učili v jazyce, kterému jsem nerozuměl. Pořád mi tvrdili, že když budu znakovat, budu hloupý jako opice. Jedině, když budu odezírat a mluvit, budu normální a nikdo nic nepozná. Lišit se je špatné, říkali nám.*“

5.4. Diskuze

V praktické části jsme analyzovali části filmů, ve kterých se objevil sluchově postižený. Při pozorování jsme se zaměřili na dílčí otázky, na které si teď opovíme.

1. *Jakým způsobem ve filmu komunikuje neslyšící osoba se slyšící společností?*

Ve všech námi zkoumaných filmech se osoba snažila využívat k dorozumívání všemožných způsobů.

Ve filmu Hlídač č. 47 přijde námi sledovaná osoba o sluch jen na malou chvíli a poté hluchotu předstírá. Díky tomu, že má již dokonale vyvinutou mluvenou řeč, při komunikaci s ostatními využívá mluvené řeči a od ostatních se snaží odezírat. Některé osoby ve filmu zvyšují na hlasitosti, když se snaží Doušovi něco říct.

Ve filmu Pupendo využíval neslyšící Matěj ke komunikaci znakový jazyk mnohdy v kombinaci s mluvenou češtinou a gestikulací. Rodiče a někteří kamarádi se s ním snažili taktéž komunikovat znakovým jazykem. Hojně je také využíváno odezírání, které Matěj, jak je ve filmu zmíněno, dobře ovládá.

Ve filmu Minulost komunikují s neslyšícím Františkem ostatní hlavně nápodobou, gestikulací, psanou řečí a někteří i znakovým jazykem, kdy využívají jednotlivé znaky.

2. *Je během komunikace, které se účastní i osoba neslyšící, zvolen takový způsob dorozumívání, aby jí zajistil co nejvyšší míru pochopení?*

Ve snímku Hlídač č. 47, se v situacích, kdy chtějí osoby něco Doušovi sdělit nebo s ním něco řešit, snaží se, aby jim co nejvíce porozuměl. Upozorňují ho, když na něj mluví, mají nápadnější artikulaci.

Ve filmu Pupendo se rodiče snaží s neslyšícím Matějem znakovat, ale pokud se baví mezi sebou, mohou některé věci Matějovi uniknout. Stejná situace je ve škole. Učitel/učitelka vysvětlují novou látku, pouze mluví a mnohdy se otočí k Matějovi zády, aniž by přestali s výkladem. Pokud ale učitelka chtěla Matěje zkoušet, zaměřovala se pouze na něj, snažila se, aby jí porozuměl. V některých situacích musel Matěj požádat kamaráda, aby mu překládal, co jiný povídá.

Ve filmu Minulost můžeme vidět, že někteří lidé pro pochopení situace využívají i psané formy jazyka. V některých částech dokonce nechtějí, aby byla z Františkovy strany pochopena situace, a využívají tak jeho nevědomosti.

3. Omezuje ve filmu nějakým způsobem osobu se sluchovým postižením její handicap?

Hlídače č. 47 Josefa Doušu omezuje ztráta sluchu při vykonávání jeho povolání. Nemůže komunikovat s dalšími zaměstnanci přes telefon, a proto neodvádí práci tak jak má.

Matěje ve snímku Pupendo omezuje sluchové postižení maximálně pouze při výkladu nového učiva ve škole, kdy nemůže pochytit všechny informace.

A v komunikaci s ostatními při hledání své milé omezuje sluchové postižení Františka ve filmu Minulost.

4. Jak se staví společnost zobrazená ve filmu ke sluchovému postižení?

Douša je často středem posměšků a výsměchu. Lidé zneužívají jeho hluchoty ve svůj vlastní prospěch.

Okolí bere Matěje takového jaký je. Pouze se ve filmu objeví během hádky mezi Matějovým otcem a ředitelem školy, narážka na jeho působení v běžné základní škole. Film zobrazuje dobu, kdy ještě nebylo běžné, aby žáci s postižením byli integrováni mezi intaktní. Proto ředitel při konfrontaci s Matějovým otcem tvrdí, že pokud budou proti komunismu, nikoho nebude zajímat, že je Matěj inteligentní a zařadí ho do školy pro postižené.

Také ve filmu Minulost je podobně jako v Hlídači č. 47 některými lidmi využita Františkova hluchota k tomu, aby se jiní obohatili. Při oslovování lidí na ulici Františka mnozí odmítali a nechtěli s ním komunikovat.

Závěr diskuze

Pozorovali jsme tři filmy, ve kterých jsme mohli vidět různě zobrazené osoby se sluchovým postižením. Ve filmech je zobrazeno, že pokud chtějí lidé s osobou se sluchovým postižením komunikovat, vždy si najdou způsob k tomu, aby si porozuměli.

Co největší míra porozumění mnohdy není zajištěna, ale bohužel stejně to chodí i v běžném životě. Lidé si mnohdy neuvědomují, že pokud se baví s někým jiným a hovoří se účastní i osoba se sluchovým postižením, mohou ji některé věci unikat.

Jedinci se sluchovým postižením bývají často znevýhodněni v komunikaci s lidmi, kteří se ani nesnaží jim porozumět. Určité znevýhodnění může být právě i při hledání práce.

Lidé ve společnosti jsou různí a proto i přístupy k lidem se sluchovým postižením jsou od nich různé. Někteří se posmívají, využívají sluchového handicapu ve svůj prospěch, jiní se snaží osobám se sluchovým postižením vyjít vstříc a co nejvíc jim pomoci.

ZÁVĚR

V současnosti patří film mezi nevlivnější média. Předmětem této diplomové práce byla problematika zobrazování sluchového postižení v české kinematografii. Byly zde v teoretické části vysvětleny speciálněpedagogické termíny, popsány klasifikace sluchových vad, dále socializace osob se sluchovým postižením do společnosti a v neposlední řadě jsme představili i tvorbu filmu a výskyt postižení ve filmu.

Praktická část byla zaměřena na analýzu tří českých filmů, v nichž se objevuje osoba se sluchovým postižením – *Hlídač č. 47*, *Pupendo* a *Minulost*. Cílem práce bylo zjistit, zda je ve filmu správně zobrazen obraz osob se sluchovým postižením. Důkladným pozorováním těchto filmů jsme mohli dojít k závěru, že v těchto třech filmech byla opravdu osoba se sluchovým postižením zobrazena reálně. Myslíme si, že je to také dáno jednak tím, že tvůrci filmů (*Minulost*, *Pupendo*) přibírali do svých týmů také tlumočníky či poradce na problematiku sluchového postižení. A také proto, že v již zmíněných filmech ztvárnili neslyšící osobu i neslyšící herci.

Problematika sluchového postižení zobrazeného ve filmu může být jistě námětem i pro další práce, neboť si myslíme, že toto téma je velice zajímavé a jistě by si zasloužilo ještě hlubší zkoumání.

Seznam použité literatury a publikací

1. Anon. 1998. *Minulost. Filmový přehled: měsíčník pro film a video*. č. 11. Praha: Národní filmový archiv. ISSN 0015-1645.
2. Anon. 2003. Pupendo. *Filmový přehled: měsíčník pro film a video*. č. 4. Praha: Národní filmový archiv. ISSN 0015-1645.
3. Anon, 2008. *Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007*. Praha: Český statistický úřad. Práce, sociální statistiky. ISBN 978-80-250-1678-7.
4. BARNES, C. 1991. *Disabled People in Britain and Discrimination*. London: C. Hurst and Co. Ltd.
5. BARTOŠEK, L. 1985. *Náš film: kapitoly z dějin (1896-1945)*. Praha: Mladá fronta.
6. BENDOVIÁ, H. 2009. Ukradené obrazy. *CINEPUR časopis pro moderní cinefily*, č. 61, 17. ročník, č.s. 2-3. ISSN 1213-516X.
7. BERGAN, R. 2008. *Film: velký ilustrovaný průvodce*. Praha: Slovart. ISBN 978-80-7391-136-2.
8. BORDWELL, D., THOMPSON, K. 2011. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění. ISBN 978-80-7331-217-6.
9. DOUŠOVÁ, V., KRATOCHVÍLOVÁ, K., MOTEJZÍKOVÁ, J. 2014. *Být neslyšící nemusí být problém: jak postupovat při výchově dětí se sluchovým postižením: postřehy z psychologické poradny*. Praha: Centrum pro dětský sluch Tamtam. ISBN 978-80-86792-38-5.
10. FREEMAN, R. D., CARBIN, C. F., BOESE, R. J. 1992. *Tvé dítě neslyší?* Praha: FRPSP.
11. GIDDENS, A., SUTTON, P. W. 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.
12. GRONEMEYER, A. 2004. *Film*. Praha: Computer Press. ISBN 80-251-0208-4.
13. HÁLA, B., SOVÁK, M. 1962. *Hlas, řeč, sluch: základy fonetiky a logopedie*. 4. vyd. Praha: SPN.
14. HARTL, P. 2004. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-803-1.
15. HENDL, J. 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6.
16. HLAVÁČKOVÁ, J. a kol. 2003. *Hluchoslepí mezi námi*. Praha: Občanské sdružení LORM – Společnost pro hluchoslepy. ISBN 80-239-2578-4.

17. HLOŽEK, Z. 2012. *Základy audiologie pro speciální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3436-0.
18. HOMOLÁČ, J. 1998. *Komunikace neslyšících: sociolingvistika: antologie textů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 80-85899-40-X.
19. HORÁKOVÁ, R. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0084-0.
20. HRUBÝ, J. 1999. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu – 1. díl*. 2. vyd. Praha: FRPSP. ISBN 80-7216-096-6.
21. HRUBÝ, J. 1998. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 2. díl*. Praha: FRPSP. ISBN 80-7216-075-3.
22. HRUBÝ, J. 2010. *Úvod do výchovy a vzdělávání sluchově postižených – část I*. Praha: občanské sdružení Tiché učení. ISBN 978-80-904786-1-9.
23. HUDÁKOVÁ, A. a kol. 2005. *Ve světě sluchového postižení: Informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí s kochleárním implantátem*. 2. vyd. Praha: FRPSP. ISBN 80-86792-27-7.
24. CHUTE, P. M.; NEVIS, M. E. 2002. *The Parent's Guide to Cochlear Implants*. Washington DC: Gallaudet University Press. ISBN 1-56368-129-3.
25. CHVÁTALOVÁ, H. 2012. *Jak se žije dětem s postižením po deseti letech*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0086-4.
26. JABŮREK, J. 1998. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima. ISBN 80-7216-052-4.
27. JEDLIČKA, I. Vady a poruchy sluchu z hlediska otorinolaryngologie a foniatrie. In: ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I. 2007. *Klinická logopedie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-340-6.
28. KABELKA, Z. 2009. Operační zákrok – kochleární implantace u dítěte. In: MOTEJZLÍKOVÁ, J. *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: FRPSP. ISBN 978-80-86792-23-1.
29. KARPF, A. 1988. *Doctoring the Media: The Reporting of Health and Medicine*. London: Routledge. ISBN 0415002508.
30. KAŠPAR, Z. 2008. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-15-0.

31. KRAHULCOVÁ, B. 2002. *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.
32. KUKOLOVÁ, P. ATV žáků se sluchovým postižením In. JEŠINA, O., KUDLÁČEK, M. 2011. *Aplikovaná tělesná výchova*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2738-6.
33. LANGER, J. 2008. Aktuální pohled na integraci dětí se sluchovým postižením (zpráva z výzkumného projektu). *INFO-Zpravodaj*. č. 1, ročník 16., č.s. 22-24. Praha: FRPSP.
34. LEONHARDT, A. 2001. *Úvod do pedagogiky sluchovo postižených*. Bratislava: Sapientia. ISBN 80-967180-8-8.
35. LEJSKA, M. 2003. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-038-7.
36. MOORES, D. F. 1978. *Educating the Deaf: Psychology, Principles, and Practices*. Boston: Houghton Mifflin Company.
37. MOTEJZLÍKOVÁ, J. 2009. *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: FRPSP. ISBN 978-80-86792-23-1.
38. NOVÁK, A. 2004. *Protetická péče o sluchově postižené*. Praha – vlastním nákladem autora, tisk UNITISK.
39. OLIVER, M. 1990. *The Politics of Disablement*. Basingstoke: Macmillan.
40. POTMĚŠIL, M. 1999. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna. ISBN 8071687448.
41. PÖHLE, K. H. a kol. 1982. *Rehabilitationspädagogik für Hörgeschädigte*. Berlin: Verl. Volk und Gesundheit.
42. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. a kol. 2009. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.
43. PULDA, M., LEJSKA, M. 1996. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. ISBN 80-7013-226-4.
44. REDLICH, K. 2008. *CODA - slyšící děti neslyšících rodičů*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87153-02-4.
45. ROZTOČIL, A. 2008. *Moderní porodnictví*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1941-2.
46. ŘÍMAN, A. 2013. *Český film: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3940-2.
47. SKÁKALOVÁ, T. 2011. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-098-6.

48. SOLOVJEV, I. M. 1977. *Psychologie neslyšících dětí*. Praha: SPN.
49. SOURALOVÁ, E., LANGER, J. 2005. *Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1084-2.
50. SOVÁK, M. a kol. 2000. *Defektologický slovník*. 3. vyd. Jinočany: H & H. ISBN 80-86022-76-5.
51. STRNADOVÁ, V. 1998. *Hluchota a jazyková komunikace: Současné problémy české komunity neslyšících*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-85899-45-0.
52. STRONG, M. 1988. *Language learning and deafness*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-33579-5.
53. TIBITANZLOVÁ, I. 1999. *Filmová ročenka 1998*. Praha: Národní filmový archiv. ISBN 80-7004-095-5.
54. TÖTEBERG, M. (ed.). *Lexikon světového filmu*. Praha: Orpheus, 2005. ISBN 80-903310-7-6.
55. VÁGNEROVÁ, M. 2012 *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 5. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
56. VITÁSKOVÁ, K. a kol. 2003. *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0621-7.
57. VYMLÁTILOVÁ, E. Problematika sluchových vad z hlediska klinické psychologie. In: ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I. 2007. *Klinická logopedie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-340-6.
58. WHO, 2001. *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1587-2.

Legislativní předpisy

- Vyhláška č. 207/1995 Sb., kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 82/2015 Sb.
- Zákon č. 384/2008 Sb. kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

Internetové zdroje

www.awifilm.com

www.biap.org

www.ceskatelevize.cz

www.csfd.cz

www.filmdat.cz

www.ruce.cz

Audiovizuální prameny

Hlídač č. 47 (2008)*

Drama. 2008, 108 min. ČR. Námět podle románu Josefa Kopty (1926). Scénář Eduard Verner, Filip Renč a Zdeněk Zelenka. Režie Filip Renč. Kamera Karel Fairaisl. Hudba Jiří Škorpík. Zvuk Zdeněk Taubler. Střih Jan Mattlach.

Hrají: K. Roden, L. Siposova, V. Jiráček, V. Dlouhý, J. Sedal, N. Lichý, J. Galin, V. Čapka, M. Myšička, J. Zapletal, J. Bábek, L. Veselý, T. Šolc, Z. Šavrdová, J. Bonaventura, M. Riehs, P. Pelzer, M. Slaný, J. Kohák, J. Svěrák, R. Kubík, L. Koucká, R. Fiedlerová, E. Černá.

**Hlídač č. 47.* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z:

<http://www.online filmykeshlednuti.cz/drama-filmy/hlidac-c-47-guard-no-47-2008-ke-shlednuti-online>

Pupendo (2003)*

Hořká komedie. 2003, 120 min. ČR. Námět Petr Jarchovský na motivy z knih Petra Šabacha. Scénář Petr Jarchovský. Režie Jan Hřebejk. Kamera Jan Malíř. Hudba – různé skladby a písně. Zvuk Michal Holubec; (mix) Radim Hladík jr. Střih Vladimír Barák.

Hrají: B. Polívka, E. Holubová, J. Dušek, V. Cibulková, J. Pecha, L. Baborský, V. Svoboda, N. Pešková, M. Nechvátal, J. Drozda, P. Liška, Z. Kronerová, Z. Michnová, S. Červená, M. Ruppert, H. Seidlová, B. Klepl, B. Hybner.

**Pupendo.* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z:

<http://www.online filmykeshlednuti.cz/komedie-filmy/pupendo-pupendo-2003-ke-shlednuti-online>

Minulost (1998)*

Psychologický kriminální. 1998, 95 min. Námět, scénář a režie Ivo Trajkov. Kamera Klaus Fuxjäger. Hudba a zvuk Vladimír Chlebovský. Střih Bára Kašťáková.

Hrají: K. Zima, M. Zimová, K. Melišková, P. Georgiev, J. Macháček, M. Hejko, V. Bílá, P. Sobotka, M. Černota, P. Kolečká, F. Sirotek, S. Motl, J. Niubó, M. Tomášová-Krejčová, K. Dobrý, V. Stehlík, V. Kořínek, R. Němčok, A. Veldenová, J. Švecová, L. Vačkářová, P. Fechterová a další.

**Minulost.* [online]. 2016 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z:

<http://www.ulozto.cz/x3HjudJ/minulost-cs-drama-1998-tvrip-avi>

Seznam příloh

Příloha č. 1 Ztráta sluchu podle Fowlera

Příloha č. 2 Hodnocení tíže sluchové vady podle Sedláčka

Příloha č. 3 Logo „AWI film“

Ztráta sluchu podle Fowlera

Toto hodnocení nalezneme v Příloze č. 2 k vyhlášce č. 284/1995 Sb. v kapitole VII Smyslové orgány – Oddíl B – sluch, která je součástí vyhlášky č. 40/2000 Ministerstva práce a sociálních věcí, částka 15, s. 486.

Porucha sluchu se hodnotí v % na frekvenci 500 – 4000 Hz. Hodnocení ztráty sluchu v dB se provádí na lepším uchu a vypočte se jako průměrná ztráta sluchu naměřená při tónové audiometrii (bez sluchadla) na kmitočtech 500 Hz, 1000 Hz a 2000 Hz.

Ztráta sluchu je zde hodnocena v šesti stupních:

- 1) Oboustranná lehká nedoslýchavost**
 - ztráta sluchu v rozsahu 20 – 40 dB
 - ztráta slyšení 10 – 40 %
- 2) Oboustranná středně těžká nedoslýchavost**
 - ztráta sluchu v rozsahu 41 – 55 dB
 - ztráta slyšení 40 – 65 %
- 3) Oboustranná těžká nedoslýchavost**
 - ztráta sluchu v rozsahu 56 – 70 dB
 - ztráta slyšení 65 – 85 %
- 4) Oboustranná úplná nebo praktická hluchota s těžkým porušením komunikačních schopností v mluvené řeči a sociální dezintegrací**
- 5) Oboustranná praktická hluchota**
- 6) Oboustranná úplná hluchota**

Nedoslýchavost znamená, že sluchově postižený vybavený sluchadlem v tiché místnosti, ve které úroveň rušivých zvuků nepřesahuje 50 dB, rozumí bez odezírání smysly vyslovených jednoduchých vět alespoň v 90 %.

Praktická hluchota znamená, že sluchově postižený vybavený sluchadlem vnímá zvuk mluvené řeči (ztráta slyšení 85 – 90 %, více než 70 dB), ale nerozumí.

Úplná hluchota znamená, že sluchově postižený s jakýmkoliv zesílením zvuku nevnímá zvuk, pouze případné vibrace (ztráta slyšení 100 %, více jak 90 dB).

Hodnocení tíže sluchové vady podle Sedláčka (Novák, 2004, s. 13)

Při posuzování jsou důležitá tato kritéria:

- Věk
- Klasifikace podle slyšení řeči
- Komunikace hlasitou řečí bez odezírání a bez sluchadla na vzdálenost
- Průměrná sluchová ztráta (audiometrické vyšetření na fr oblasti řeči – čisté tóny 500, 1000 a 2000 Hz)

Normální sluch nebo lehká porucha sluchu bez nedoslýchavosti

- ⇒ Při slyšení nemá žádné potíže, komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla možná na 10 m a více, průměrná sluchová ztráta je do 20 dB HL.

Lehká nedoslýchavost

- ⇒ Potíže při stížených poslechových podmínkách (hluk, špatná akustika, větší vzdálenost), komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla možná na 4 m a více, průměrná sluchová ztráta 20 – 40 dB HL.

Středně těžká nedoslýchavost

- ⇒ Děti špatně slyší řeč v místnosti, komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla na 2 – 4 m, průměrná sluchová ztráta 40 – 50 dB HL.
- ⇒ Dospělí řeči v místnosti rozumí, komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla na 1 – 4 m, průměrná sluchová ztráta 40 – 55 dB HL.

Těžká nedoslýchavost

- ⇒ Děti špatně slyší řeč při konverzaci, komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla na 0,5 – 2 m, průměrná sluchová ztráta 50 – 60 dB HL.
- ⇒ Dospělí špatně slyší řeč z blízka, komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla na 0,2 – 1 m, průměrná sluchová ztráta 55 – 70 dB HL.

Praktická hluchota

- ⇒ Děti nejsou schopny rozumět řeči ani z těsné blízkosti (rozumí jen některým slovům), komunikace hlasitou řečí bez odezírání a sluchadla těsně u ucha (do 0,5 m), průměrná sluchová ztráta od 60 dB HL a více.
- ⇒ Dospělí rozumí jen některým slovům těsně u ucha (do 0,2 m), průměrná sluchová ztráta 70 dB HL a více.

Úplná hluchota

- ⇒ Děti řeč neslyší a nerozumí jí, průměrná sluchová ztráta 90 dB a více.
- ⇒ Dospělí řeč neslyší a nerozumí jí.

Logo „AWI film“*

*<http://www.filmdat.cz/sdruzeni.php?detail=13>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Ivana Chadimová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Fenomén sluchového postižení v české filmové tvorbě.
Název v angličtině:	Phenomenon of the hearing impairment in the czech filmography
Anotace práce:	Práce se zabývá českou kinematografií a v ní zobrazeným sluchovým postižením. Zaměřujeme se hlavně na tři české filmy – Hlídač č. 47, Pupendo a Minulost. V těchto filmech pozorujeme, jakým způsobem komunikuje osoba se sluchovým postižením s okolím, jestli je jí při komunikaci poskytnuta nejvyšší míra pochopení, zda ji její handicap nějak omezuje a také jak se společnost k danému postižení staví. Zjistili jsme, že v těchto filmech je sluchové postižení reálně zobrazeno.
Klíčová slova:	Sluchové postižení, neslyšící, komunikace, film
Anotace v angličtině:	The thesis deals with Czech cinematography where the issue of hearing impairment is displayed. It is focused mainly on these Czech movies- Guard No. 47, Pupendo and The Past. In these movies is depicted the way a person with hearing impairment communicates with other people, whether the person is provided with the highest level of understanding during the conversation, whether is he or she limited by his/her handicap and also the attitude of society towards people with hearing impariments. The result of analysis of these movies was that the hearing impairment was depicted realistically.
Klíčová slova v angličtině:	Hearing impairment, deaf, communication, movie
Přílohy vázané v práci:	CD
Rozsah práce:	92 stran
Jazyk práce:	Český